

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DİLBİLİM ANABİLİM DALI

TÜRKÇE VE YUNANCADA UÇ NOKTALI YAPININ DÖNÜŞÜMLERİ VE
KARŞILAŞTIRILMASI

Yüksek Lisans Tezi

Dimitrios Anastasiou

Ankara-2007

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DİLBİLİM ANABİLİM DALI

TÜRKÇE VE YUNANCADA UÇ NOKTALI YAPININ DÖNÜŞÜMLERİ VE
KARŞILAŞTIRILMASI

Yüksek Lisans Tezi

Dimitrios Anastasiou

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Leylâ Uzun

Ankara-2007

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DİL BİLİM ANABİLİM DALI

TÜRKÇE VE YUNANCADA UÇ NOKTALI YAPININ DÖNÜŞÜMLERİ VE
KARŞILAŞTIRILMASI

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Leylâ Uzun

Tez Jürisi Üyeleri

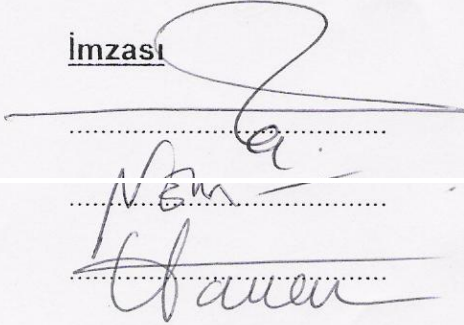
Adı ve Soyadı

Doç. Dr. Leylâ Uzun (Danışman)

Prof. Dr. Engin Uzun

Prof. Dr. Osman Toklu

İmzası

Tez Sınavı Tarihi : 15/08/2007

İçindekiler

Önsöz.....	iii-iv
Teşekkür.....	v-vi
Şekiller Listesi.....	vii
Tablolar Listesi.....	viii
Kısaltmalar.....	ix
Terimler ve Tanımları.....	x-xii

0. Giriş.....	1-3
----------------------	------------

1. Bölüm: Kuramsal Çerçeve.....	4-88
--	-------------

1.1 Dilbilgisel Zaman, Sözcüksel Görünüş ve Tümcesel Görünüş.....	4-13
---	------

1.1.1 Dilbilgisel Zaman.....	4-6
------------------------------	-----

1.1.2 Dışsal Zaman.....	6-7
-------------------------	-----

1.1.3 Zamanın İçsel Yapısı.....	7-13
---------------------------------	------

1.1.3.1 Sözcüksel Görünüş.....	8-10
--------------------------------	------

1.1.3.2 Tümcesel Görünüş.....	10-13
-------------------------------	-------

1.2 Tümcesel Görünüşe Ayrıntılı Bakış.....	14-31
--	-------

1.2.1 Bitmişlik Görünüşü.....	19-23
-------------------------------	-------

1.2.1.1 Anlık olma.....	19-21
-------------------------	-------

1.2.1.2 Tamamlanmışlık.....	22-23
1.2.2 Bitmemişlik Görünüşü.....	24-27
1.2.2.1 Alışkanlık Görünüşü.....	24-25
1.2.2.2 Süreklilik Görünüşü.....	25-27
1.2.3 Genel Değerlendirme.....	28-31
1.3 Sözcüksel Görünüşe Ayrıntılı Bakış.....	31-88
1.3.1 Eylemlerin Sözcüksel Görünüşlerine Göre Yapılmış İlk Sınıflandırmalar.....	31-34
1.3.1.1 Aristo'nun Sınıflandırması.....	31-32
1.3.1.2 Vendler'in Sınıflandırması.....	32-34
1.3.2 Uç Noktalılığın Ölçüt Olarak Kullanıldığı Bazı Sözcüksel Görünüş Sınıflandırmaları.....	35-46
1.3.2.1 Smith'in Sınıflandırması.....	35-36
1.3.2.2 Verkuyl'ün Sınıflandırması.....	37-40
1.3.2.3 Rothstein'in Sınıflandırması.....	40-45
1.3.2.4 Olsen'in Sınıflandırması.....	45-46
1.3.3 Uç Noktalılık.....	46-88
1.3.3.1 Uç Noktalılıkta Sözdizimsel Etkenler.....	51-65
1.3.3.2 Uç Noktalılıkta Anlambilimsel Etkenler.....	66-77
1.3.3.2.1 Krifka'nın Yaklaşımı.....	66-72
1.3.3.2.2 Dowty'nin Yaklaşımı.....	72-77
1.3.3.3 Sözdizimsel ve Anlambilimsel Savların Karşılaştırılması... ..	77-79

1.3.3.4 Çözülmemiş Sorunlar.....	79-88
----------------------------------	-------

2. Bölüm : Yunanca Üzerine Gözlemler.....89-114

2.1 Yunancadaki Fiziksel Eylemlerin Uç Noktalı Olma/Olmama Özelliğine Göre Listelenmesi.....	89-101
--	--------

2.2 Yunancada Uç Noktalılık – Tümcesel Görünüş Etkileşimi.....	102-114
--	---------

2.2.1 Belirlilik ve Sınırlılık.....	102-105
-------------------------------------	---------

2.2.2 Tümcesel Görünüş, Uç Noktalılık ve AÖ Anlambilimi.....	105-106
--	---------

2.2.3 Filip'in Yaklaşımı.....	106-144
-------------------------------	---------

2.2.3.1 Uç Noktalılık ve Tümcesel Görünüş.....	108
--	-----

2.2.3.2 Uç Noktalılık.....	109-110
----------------------------	---------

2.2.3.3 Bitmemişlik Görünüşü.....	110-111
-----------------------------------	---------

2.2.3.4 Bitmişlik Görünüşü.....	111
---------------------------------	-----

2.2.3.5 Bitmişlik İşlemcisi ve Artımlı Konu.....	111-112
--	---------

2.2.3.6 Bitmişlik Görünüşü ve Eşbiçimlilik.....	112
---	-----

2.2.3.7 Bitmemişlik Görünüşü ve Artımlı Konu.....	113
---	-----

2.2.3.8 Bitmemişlik Görünüşü ve Sınırsız Olma – Belirli Olma Özellikleri.....	113-114
---	---------

3. Bölüm : Yunanca ve Türkçede Uç Noktalı Yapının Dönüşümleri.....115-156

3.1 Türkçede Devinimler.....	118-134
------------------------------	---------

3.2 Türkçede Karmaşık Görünümlü Eylemler.....	135-141
---	---------

3.3 Türkçede Artımlı Konu Tümleci.....141-152

3.4 Türkçede Yol Tümleçleri.....152-156

4. Sonuç.....157-161

Kaynakça.....162-171

Özet.....172

Abstract.....173

Önsöz

Bugün dilbilim alanında doğal dil yorumlamalarına ilişkin çalışmaların sonuçları şunu gösteriyor ki bir dilsel olayın yorumlanmasını sadece tek bir düzlemde, yani dilsel ya da dil – dışı düzlemlerde betimlemek doğal dillerin yapısı gereği olanaksız görünmektedir. Bu noktada, tümceyi oluşturan bütün birimlerin bütüncül ve etkileşimsel görünümlerini saptamak önem kazanmaktadır. Doğal dile ilişkin yorumlamalarımız, dil ve dünya bilgisinden gelen kısıtlamaların etkileşimi sonucunda gerçekleşmektedir.

Bu durum uç noktalılık kavramı için de geçerlidir. Uç noktalılığın anlamsal ve sözdizimsel yapısının da böylesi bir bütüncül çalışmayla ortaya konması gerekmektedir. Uç noktalılıkta, anlamsal ve sözdizimsel kısıtlamaların rolü bulunmakta ve bu kısıtlamalar güçlülük dereceleri açısından farklılık göstermektedir. Bu nedenle, son yıllarda bu kavram hem anlambilimsel hem de sözdizimsel araçlarla açıklanmaya çalışılmıştır. Krifka'nın örtük yapı modellemesi ve Dowty'nin rol kuramı çerçevesinde geliştirdiği artımlı konu üyesi yaklaşımları, anlambilimsel yaklaşımlar arasında en çok kabul görenlerdir. Bu görüşler her ne kadar birleşimsel olsalar da uç noktalılığın birçok görünümünü açıklamakta kimi zaman yetersiz kalmaktadır.

Bu nedenle, Krifka – Dowty kuramlarının temel ilkelerine dayanan bu çalışmada, Yunancada uç noktalı yapının yorumlanmasında rol yükleyen ve farklı doğalara sahip olan kısıtlayıcılar ele alınırken, tümcesel boyutta eylemcil yüklem

adlıl yüklemlerle etkileşimi de göz önünde bulundurularak birleşimsel bir betimleme yapılmıştır. Türkçede bu konuda yapılmış çalışmalar temel alınarak Türkçe ile Yunanca arasındaki benzer ve farklı noktalar karşılaştırmalı olarak saptanmıştır.

Ankara 2007

Dimitrios Anastasiou

Teşekkür

Yüksek lisans çalışmanın bir ürünü olan bu tezin ortaya çıkmasında danışmanım Doç. Dr. Leyla Uzun'un emeği kelimelerle ifade edilemeyecek kadar çok olmuştur. Çalışmam boyunca bana inandığı ve vermiş olduğu her türlü destek için kendisine ne kadar teşekkür etsem azdır. Onun yönlendirmeleri, güçlü dil sezgisi ve cesaretlendirmeleri bu tez çalışmasının tamamlanmasında ve ortaya çıkmasında en büyük etkindir.

Çalışmam süresince benden yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. İclal Ergenç, Prof. Dr. Engin Uzun, Yrd. Doç. Dr. Seda Gökmen, Yrd. Doç. Dr. Selçuk İşsever ve Dr. Özgür Aydın'a teşekkürü borç bilirim.

Ankara Üniversitesi TÖMER Tunalı Hilmi Şubesi'nde yaptığım staj boyunca her konuda destek olan Türkçe Bölüm Başkanı Şamil Soyağır ve Türkçe Bölüm Başkan Yardımcısı Şebnem Dilçin'e teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmanın en zorunlu süreci olan yazım aşamasında bana maddi, manevi ve akademik anlamda her konuda destek olan dostum Dt. Ali Can Bulut'a edeceğim teşekkür hiçbir zaman yeterli olmayacaktır. Ayrıca, Biyolog Yusuf Dölen, Biyolog Ayşe Dudu Mergenci, Biyolog Şükriye Şimşek, Dilbilimci Didem Apaydın, Çevirmen Yalçın Aydın, Biyolog Deniz Bozoğlu ve Biyolog Sevda Işık'a teşekkür ederim.

Zamanının büyük bir bölümünü bana ayırarak bu çalışmanın Türkçe düzeltmelerini yapan değerli Türkçe okutmanı Meltem Boy'a olan minnettarlığım burada sözcüklerle anlatılamayacak kadar sonsuzdur.

Uzakta da olsalar, tez çalışmamın her aşamasında beni yüreklendiren ve beni her konuda destekleyen annem, babam ve kardeşim Panos'a minnettarlığım ve gönül borcum sonsuzdur. Ayrıca, sevgisi ile her zaman yanımda olduğunu hissettiğim teyzem Panagiota ve kuzenlerim Konstantinos ve Dimitris'e teşekkür ederim.

Şekiller Listesi

Şekil (1).	Zaman kavramının somutlaştırılması.....	5
Şekil (2).	Olayların zamansal boyutu.....	8
Şekil (3).	Görünüş türleri ve alt bölümleri.....	15
Şekil (4).	Verkuyl'ün eylem ile AÖ'ler arasındaki etkileşimler.....	39

Tablolar Listesi

Tablo (1).	Yunancada “γράφω” (grafo, yazmak) eyleminin görünüş dizgesi....	16
Tablo (2).	Türkçede görünüş ulamının kodlanması.....	18
Tablo (3).	Vendler’in eylem sınıflandırması.....	33
Tablo (4).	Smith’in eylem sınıflandırması.....	36
Tablo (5).	Verkuyl’ün Birleşimsel Kuramı.....	38
Tablo (6).	Verkuyl’ün eylem sınıfları.....	40
Tablo (7).	Rothstein’in eylem sınıflandırılması.....	41
Tablo (8).	Olsen’in eylem sınıflandırması.....	45
Tablo (9).	Görünüşsel yapı içeren eylemler	55
Tablo (10).	Görünüşsel yapı içermeyen eylemler.....	56
Tablo (11).	Uzam – Zaman grafiği.....	66
Tablo (12).	Uç noktalılıkta parça – bütün ilişkisi tablosu.....	109
Tablo (13).	Aydemir’in sınıflandırması.....	117

Kısaltmalar

ABM.	Adan Belirli bir Miktar
BİT.	Bitmişlik görünüşü
BİTME.	Bitmemişlik görünüşü
BULUN	Bulunma durumu
ÇOĞ.	Çoğul
GAV	Görünüşsel Arayüz Varsayımı
GEÇ.	Geçmiş zaman
GEL.	Gelecek zaman
İST.	İstek kipi
OLUM.	Olumsuzluk
SKY	Sözlüksel Kavramsal Yapı
ŞİM	Şimdiki zaman
TAN.	Tanımlık
TEK.	Tekil
YBK	Yönetim ve Bağlama Kuramı
YÖN	Yönelme durumu

Temel Terimler ve Tanımları

Bağlam : Bir dil birimini çevreleyen, ondan önce ya da sonra gelen, birçok durumda söz konusu birimi etkileyen, onun anlamını, değerini belirleyen birim ya da birimler bütünü.

Belirli : Kesin olarak belirlenmiş, sınırlandırılmış olan.

Bitmemişlik görünüşü : Başlaması ve sona ermesi göz önünde tutulmadan oluşumu içinde ele alınan eylemin görünüşü.

Bitmişlik görünüşü : Bitmişlik görünüşü bir olayın, bu olayı oluşturan çeşitli ayrı aşamaları dikkate almadan tek bir bütün olarak görülmesini sağlamaktadır.

Bulunma durumu : “Eylemin belirttiği edimin gerçekleştiği yeri gösteren ad durumu.

Dilbilgisel : Dilbilgisine uygun olan.

Dilbilgisel zaman : Eyleme bağlı olarak gerçek ya da doğal sürenin çeşitli dilbilgisel bölümlerini belirten ulam ve bu ulama bağlı olarak ortaya çıkan altulamalardan her biri. Dilbilgisel zaman ulamının temel özelliği, tümcede belirtilen oluş anını

konusucunun söyleme, sözceleme anına bağlamasıdır. Eylem diziminin bir ulamı olan dilbilgisel zaman çoğu kez kiplik ve görünüş ulamlarıyla kesişir.

Dil dışı : Dil dizgesi dışında kalan, özellikle de konuşucu, dinleyici ya da duruma ilişkin etkenleri belirtir.

Düzanlam : Bir gösterenin gösterilenini oluşturan kavramın kaplamı, gösterenin belirttiği nesneler sınıfı.

Geçişli eylem : Nesneyle kullanılan eylem.

Geçişsiz eylem : Nesnesiz kullanılan eylem.

Olağan : Artık bir ayırıcı özellik ya da belirti içeren.

Soyutlama : Biri dizi nesne, varlık ya da olguya ilişkin olarak yalnızca genel nitelikli özellikleri göz önünde bulundurulmaya dayalı işlem.

Sürerli görünüş : Eylemin gelişim ve süresi açısından ele alındığı belirten görünüş.

Tümcesel görünüş : Eylemin anlattığı iş, oluş, edim vb.ni konuşucunun nasıl gördüğünü belirten dilbilgisi ulamıdır.

Tümleç : Geleneksel dilbilgisinde, yüklemın anlamını çeşitli açılardan bütünlemek, belirginleştirmek ya da pekiştirmek amacıyla kullanılan sözcük ya da dizim. Tümleçler içinde genellikle düz tümleç ya da nesne, dolaylı tümleç, ilgeç tümleçleri ve belirteç tümleçleri birbirinden ayrıt edilir.

Uç Noktalı Olaylar : Uç noktalı olayların iç yapılarında zorunlu olarak ulaşılması gereken bir hedef bulunmaktadır.

Uç Noktasız Olaylar : Uç noktalı olaylardan farklı olarak olayın gerçekleşmesi bir hedefe bağlı değildir.

Yalın durum : Tümcede özne işlevini yerine getiren ve adın temel biçimi sayılan durum.

Yönelme durum : Adın belirttiği kavrama dönüş ya da yöneliş anlatan durum.

Yüzey yapı : Üretici – dönüşümsel dilbilgisinde, derin yapı biçimlerine uygulanan dönüşümler sonucu gerçekleştirilen, bildirişime elverişli duruma gelen somut tümce biçimi.

Zaman belirteci : Zaman kavramını içeren belirteç.

0. GİRİŞ

Bu çalışmada, *sözcüksel görünüş* (lexical aspect) konusu, özellikle *uç noktalılık* (telicity) kavramı açısından Yunanca ve Türkçe örnekler üzerinde karşılaştırmalı çözümlemeler yapılarak ele alınmaktadır.

Çalışma, aşağıda sıralanan şu temel amaçları taşımaktadır:

- Eylem sınıflaması konusundaki çalışmaların ayrıntılı bir değerlendirmesini yaparak uç noktalılık kavramını bütüncül bir biçimde tanıtmak
- Uç noktalılık konusunda var olan kuramsal tartışma ve sorunları ortaya koymak
- Bu çalışma kapsamında, fiziksel eylemler için Krifka ve Dowty'nin yaklaşımları doğrultusunda “x zamanda” ve “x zaman boyunca” testleri ile sınırlı tutularak Yunancada uç noktalılık üzerine genel bir betimleme sunmak
- Fiziksel eylemlerle ilgili olarak tezde ortaya konacak Yunanca ile ilgili saptamaları, aynı eylemlerle ilgili olarak Aydemir (2006)'da Türkçe için yapılmış betimlemeleri temel alarak karşılaştırmak

Eylemlerin sözcüksel görünüşlerine göre ilk sınıflandırması, batı felsefesinde sınıflandırma kavramını ortaya atan Aristo tarafından yapılmıştır. Vendler'in sınıflandırması ise daha sonra yapılan eylem sınıflandırmalarının temelini

oluşturmaktadır. Tezin 1. Bölümünde de açıklanacağı gibi hem Aristo hem de Vendler'in öntipikal denebilecek eylem sınıflamaları, eylemlerin anlamsal iç yapılarına göre yapılmıştır. Günümüzde eylem sınıflaması konusunda çok sayıda farklı yaklaşım bulunmaktadır. Yukarıda sıralanan amaçlar doğrultusunda çalışmanın kuramsal çerçevesi oluşturulurken eylem sınıflaması konusundaki bu yaklaşımlar ayrıntılı bir biçimde gözden geçirilmiştir.

Bu çalışmada, Yunanca için uç noktalılık betimlemeleri yapılırken ve Türkçe ile karşılaştırmalara gidilirken söz konusu yaklaşımlar arasından eylemcil ile adcıl yüklem arasındaki koşut anlambilimsel noktalar ayrıntılı olarak modellendiği ve tümceler ve karmaşık eylemcil yüklemelerin uç noktalılığının saptanmasında adcıl üyelerin rolü doğrudan aralarındaki yapıyı koruyan haritalamalar yoluyla saptandığı için Krifka – Dowty'nin anlambilimsel yaklaşımları benimsenmektedir.

Çalışmanın saptamaları geniş bir veri tabanından yola çıkılarak oluşturulmamış olsa da, edinç tümceleriyle örneklendiren her saptama, bu çalışma için hazırlanmış Yunanca fiziksel eylemlerin listesine dayalı doğal veri tabanından test edilmiştir. Bu veri tabanı hazırlanırken 'Τα Πήματα Της Νέας Ελληνικής' (Ta Rimata Tis Neas Ellinikis, Çağdaş Yunancanın Eylemleri (1998)) adlı kitap temel kaynak olarak kullanılmıştır.

Yukarıda belirtilen amaçlar ve sınırlılıklar çerçevesinde tezin bölümleri sırasıyla şöyle sunulmuştur: Birinci bölümde sıkı bir ilişki içinde olduklarından ve çoğu zaman karıştırıldıklarından dilbilgisel zaman, sözcüksel görünüş ve tümcesel görünüş tanımları ayrıntılı biçimde yapılmakta; daha sonra aralarındaki farklı özelliklere değinilmektedir. Bu bölümde ayrıca bu ulamların Yunanca görünüşleri

ele alınmaktadır. Son olarak bu çalışmanın konusuyla doğrudan ilişkili olan uç noktalılık üzerine yapılmış sözdizimsel ve anlambilimsel yaklaşımlar sunulmuştur. İkinci bölümde Yunanca üzerine yapılan gözlemler içermektedir. Öncelikle Yunancadaki fiziksel eylemlerin uç noktalı olma / olmama özelliğine göre listelenmiştir. Daha sonra uç noktalılık ile tümcesel görünüş arasında görülen etkileşimler ele alınmıştır. Üçüncü bölümde Yunanca ve Türkçede uç noktalı yapının dönüşümleri karşılaştırmalı biçimde incelenmiştir. Sonuç bölümünde ise çalışmanın vargıları toplu bir biçimde sunulmaktadır.

1. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1 Dilbilgisel Zaman, Sözcüksel Görünüş, Tümcesel Görünüş

1.1.1 Dilbilgisel Zaman

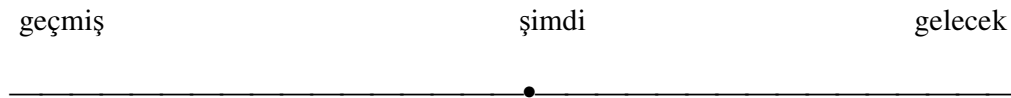
Dilbilgisel Zaman (Tense) eylemle sıkı bir ilişki içinde olan temel dilbilgisi ulamlarından biridir. Bu ulam çoğu dilde bulunmaktadır ve varlığı çok erken dönemlerde tespit edilmiştir. *Zaman* (Time) kavramına bütün uygarlıklarda yer verilse de karşı savlar ortaya atılmıştır¹. Diller arasındaki en önemli farklardan biri olayların zamansal konumlarının nasıl ele alındığında yatmaktadır.

Zamanın dilbilgisel olarak insan tarafından kavranabileceği konusunda pek çok kanıt bulunmaktadır². Zamanın somutlaştırılması Şekil (1)'de görüldüğü gibi düz bir çizginin ortasına 'şimdi', sağına 'gelecek', soluna ise 'geçmiş' yerleştirilerek yapılabilmektedir.

¹ Alanyazında örnek olarak verilen uygarlıkların dillerinde zaman kavramı dilbilgiselleşmemiştir ya da gelişme kavram ile ilişkilendirilmemiştir (Comrie, 1985: 2-4).

² Alanyazında Avustralya'daki bazı kabile halklarının zaman kavramının döngüsel olduğunu varsaydıkları belirtilmiştir. Buna göre zaman birçok döngüden oluşmaktadır. Bu döngülerden birinde bir olay gerçekleştiğinde diğer döngülere de yansıtıldığı kabul edilmiştir (Comrie 1985: 4-5).

Şekil (1)

Çoğu uygarlıkta zamanın hangi noktada başladığına ilişkin birçok inanış olsa da, bu tür inanışlar ve görüşler tamamen dinsel ya da felsefî özellikler taşımaktadır. Zamanın bu tür inanış ve görüşler aracılığıyla ele alınışı zamanın dilsel yapısını etkilemediğinden zaman çizgisi sağda ve solda sınırları olan düz bir çizgi biçiminde değil, her iki tarafa sonsuza kadar uzanan bir çizgi olarak gösterilmektedir. ‘Geçmiş’ ve ‘gelecek’ten farklı olarak ‘şimdi’ mutlak olarak noktasal olduğundan tek bir noktadan oluşmaktadır. Buna göre eylem tarafından belirtilen *durumlar* (states) ve *eylemler* (actions) sürelerine bağlı olarak zaman çizgisinde ya belli bir noktada yer almaktadır ya da belirli bir aralık kaplamaktadır.

Bütün bu bilgilerden hareketle dilin zamanı iki farklı açıdan ele aldığı söylenebilir : Bunlardan ilki eylem tarafından tanımlanan *olayın* (event) zaman çizgisi üzerinde yayıldığı aralık ya da bulunduğu nokta ile ilişkilidir. Diğer bir deyişle, söz konusu olayın geçmişte, şu anda, gelecekte ya da başka bir olaya bağlı olarak (geçmişte ondan önce ya da sonra, gelecekte ondan önce ya da sonra biçiminde) gerçekleşmesi sırasında zaman çizgisindeki konumuyla ilgilidir.

Dil, olayları zaman çizgisine yerleştirmesinin yanısıra olayların zamansal iç yapılarını da ele almaktadır. Zamansal içyapı, eylemlerin zaman eksenı üzerinde

bulunduğu noktanın ya da kapladıkları aralığın (hatta bu aralığın süresinin) saptanmasını sağlamaktadır. Bu durumda, eylemler olayın gönderim noktası ile olan ilişkisi göz önünde bulundurularak belirtilen zaman eksenindeki konumu dikkate alınmadan içsel olarak değerlendirilmektedir.

Böylece, eylemlerin zaman çizgisi üzerine yerleştirilmesi bir yandan dilbilgisel zaman ulamına diğer yandan da eylemlerin zamansal iç yapısı yoluyla belirlenen sözcüksel görünüş ulamına göre yapılmaktadır. (Comrie 1985; Mozer, 1994)

1.1.2 Dışsal Zaman

Dilbilgisel zaman ulamı olayı zaman çizgisine yerleştirmektedir. Bu yerleştirme işlemi her zaman bir gönderim noktası aracılığı ile yapılmaktadır. *Mutlak zaman* durumunda konuşma anı gönderim noktası konumundayken *ilişkili zaman* durumunda gönderim noktası başka bir olayla bağlantılı olarak saptanmaktadır. Bu nedenle, dilbilgisel zaman ulamı görünüş ulamından farklı olarak gösterimsel bir ulamdır.

Dilbilgisel zaman hakkında yapılan betimlemelerden en çok kabul edilmiş olan Comrie'nin betimlemesidir. “Dilbilgisel zaman, zamanda konumlandırmanın dilbilgiselleşmiş anlatımıdır” (Comrie, 1985: 9).

Dilbilgiselleşme terimi yukarıdaki tanım açısından önem taşımaktadır. Diller, zamanı dilbilgisel araçlarla kodlayabileceği gibi, zaman belirteçleri gibi sözcüksel birimlerle de kodlayabilir. Anlatımın zaman çizgisine yerleştirilmesi eylem dizgesiyle iç içe olduğunda dilbilgisel zaman ulamından söz etmek mümkündür. “Bir

ulamın dilbilgiselleşmesi ve bu dilbilgiselleşmenin derecesi ile ilgili birçok ölçüt bulunmaktadır. Bu ölçütlerden en önemlisi ulama ait biçimbilimsel öğelerin diğer biçimbilimsel öğelerle bitleştirilme derecesidir” (Comrie, 1985: 10-11; Moser, 1988: 38-44). “Dilbilgisel zaman ulamı, eski Yunancada eylem biçimbilimin ayrılmaz bir parçası olan önekler ve ekler; Çağdaş Yunancada ise daha çok ekler (bu durumda kişi ve sayı ulamları ile birlikte yer alır) aracılığıyla oluşturulmaktadır” (Moser, 1988: 38-44)

Diller, zamanı dilbilgiselleştirme biçimleri ve dilbilgiselleştirdikleri zamansal ilişkiler açısından çeşitlilik göstermektedir. Mutlak zamanın tüm alt ulamlarını (geçmiş-şimdi-gelecek) kodlayan diller varken, dilbilgisel zaman dizgesi ikili karşıtlıklar (geçmiş-geçmiş olmayan, gelecek-gelecek olmayan) üzerine kurulu diller de bulunmaktadır. Buna karşın, dilbilgisel zaman dizgesine sahip olmayan diller de mevcuttur.

Geleneksel olarak dilbilgisel zaman adını taşıyan eylem biçimleri çoğu zaman dilbilgisel zaman ulamının üyesi değil, görünüş ulamının üyeleridir. (Comrie 1985; Moser, 1994)

1.1.3 Zamanın İçsel Yapısı

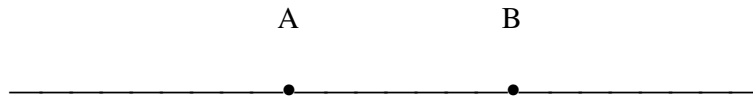
Eylemler olaylara gönderimde bulunarak bu olaylara zamansal bir iç yapı kazandırmaktadır. Bu iç yapı daha önce de belirtildiği gibi olayın zaman çizgisindeki konumundan bağımsızdır. Diller arası gözlemlenen farklılıklar ise bu içsel yapının dilbilgiselleşmiş biçimidir. İçsel zamanın dilbilgiselleşmesi durumu bir dilde hiç

bulunmayabilir, biçimbilim-sözdizim dizgesindeki en karmaşık biçimbirimlerle kodlanabilir hatta, bu kodlanışta dışsal zamandan da fazla çeşitlilik gösterebilir. Olası görünüşsel ilişkilerden yalnızca bazılarını dilbilgiselleştiren dillere ilişkin oldukça büyük bir envanter bulunmaktadır. Yunancada olası bütün karşılıklar kodlanmamasına rağmen oldukça gelişmiş bir görünüşsel dizge söz konusudur (Mozer, 1994).

1.1.3.1 Sözcüksel Görünüş

Her olay bir durum, bir eylem ya da bir durumdan başka bir duruma geçişe işaret etmektedir. Belirtilen olay, zamansal bir boyut içermektedir. Bu durum Şekil (2)'de gösterilmiştir.

Şekil (2)

A ve B noktaları olayın başlangıç ve son noktasını oluştururken A-B arasındaki çizgi olayın süresini saptamaktadır. Doğal olarak, A-B uzunluğu olayın süresi ile doğrudan ilişkilidir. Eğer eylem noktasal ise çizginin uzunluğu sıfır olup A ve B noktaları çakışacaktır. Daha doğru bir ifadeyle, noktasal eylemlerin anlamsal iç

yapılarında kısa da olsa belli bir süre bulunduğu için A ve B noktaları arasındaki mesafe o kadar yakındır ki üst üste gibi görünmektedir.

Bazı eylemler sözcüksel anlamlarına bağlı olarak sürenin başlangıcını, sonunu ve sürenin kendisini eşit biçimde ön plana çıkarmaktadır. Bazı eylemler ise sürenin yalnızca başlangıç ve son noktasını vurgulamaktadır. Örneğin, ‘bilmek’ eylemi yalnızca süreyi ele alırken (bilmek durumunun başlangıcı ile ya da sonu ile ilişkili değildir) ‘düşmek’ eylemi noktasal bir olayı belirterek bir durumun başlangıcına işaret etmektedir. ‘Bulmak’ gibi bir eylem ya aramak eyleminin son noktası ya da bir nesneye sahip olma durumunun başlangıç noktası olarak değerlendirilebilir.

Eylemin zamansal iç yapısı, diğer bir deyişle, sözcüksel görünüşü eylemin sözcüksel anlamı tarafından belirlenmektedir. Olayın algılama biçimi ise tümcesel görünüş ulamı tarafından saptanmaktadır. Tümcesel görünüş – sözcüksel görünüş ayırımı da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Sözcüksel görünüş tümcesel görünüşten farklı olarak nesnel gerçekliğin bir parçasıdır.

Bu aşamada, Yunancada ‘dayak yemek’ gibi eylemcil yüklemelerin de iç yapılarında zamansal ilişkilerin bulunduğu belirtilmelidir. Bu durumda öbeğin sözcüksel görünüşü eylem birimleri tarafından belirlendiğinden yüklemın sözcüksel görünüşünden söz etmek daha doğru olacaktır (Mozer, 1994).

Bir durumun ya da bir eylemin sözcüksel görünüşü yalnızca eylem tarafından saptanmamaktadır. İç yapılarında olay bulunduran adlar olayın niteliğine ilişkin bilgi vermektedir. ‘Bilgi’ gibi bir ad, durağan bir durum tanımlarken ‘öğrenme’ gibi bir ad süre içeren bir eyleme işaret etmektedir. Bu tezin kapsamında yalnızca eylemlerin

sözcüksel görünüşüne yer verildiğinden bunun gibi sözcüksel görünüş özellikleri çalışmanın dışında bırakılmıştır.

1.1.3.2 Tümcesel Görünüş

Tümcesel görünüş eylemin dilbilgiselleşmiş ulamıdır ve eylem tarafından belirtilen olayın içsel zaman yapısı ile ilişkilidir. Tümcesel görünüşü, sözcüksel görünüşten ayıran nokta, olayın içsel zaman yapısının değerlendirilmesinin öznel olarak yapılmasıdır. Bu nedenle, iki ayrı görünüş türünden söz edilmektedir. Her olay, nesnel içsel zaman yapısı temel alınmadan (noktasal olma ya da sürerli olma) iki düzlemde ele alınmaktadır. Bunlardan ilki, eylemin zamansal iç yapısının bir bütün halinde, bir noktaymış gibi değerlendirilmesidir. İkincisi ise, eylemin belirttiği olayın içsel yapısına, içerdiği aşamalara odaklanılmasıdır. Bu unsurlar ulamların işlevini oluşturmaktadır. Bu özellikler tarafından aynı olayın farklı biçimlerde, farklı açılardan algılanması sağlanmaktadır.

Bu durum, aşağıdaki örneklerde gösterilmiştir,

Örnek (1) Όλο το πρωί χτες διάβαζα ένα βιβλίο
 Olo to proi htes diavaza ena biblio
 Bütün sabah dün oku-BİTME (GEÇ).1.TEK.KİŞİ bir kitap
 Dün bütün sabah bir kitap okuyordum

Örnek (2) Όλο το πρωί χτες διάβασα ένα βιβλίο
 Olo to proi htes diavasa ena biblio
 Bütün sabah dün oku-BİT(GEÇ).1.TEK.KİŞİ bir kitap
 Dün bütün sabah bir kitap okudum

Her iki tümcede de aynı olayın betimlendiği açıktır. İki biçimden birinin seçilmesi, olayın nesnel süresine bağlı değildir. Konuşucunun olayı ele alışı farklıdır. Konuşucu, Örnek (2)'de olayı bir bütün olarak bir nokta biçiminde ele alırken Örnek (1)'de olayın süresini, akışını vurgulamaktadır.

Bu ikili karşıtlık Yunancada eylemin iki kökü aracılığıyla sağlanmaktadır : Geçmiş zaman kökü olayın bir bütün olarak değerlendirilmesini sağlarken şimdiki zaman kökü olayın, akışında algılanmasına yol açmaktadır.

Bütün bu bilgilerden hareketle, seçilen görünüşe bağlı olarak farklı özelliklerin öne çıktığı söylenebilir. Eğer konuşucu kitap okuyarak çok zaman harcadığını ve bundan başka hiçbir şey yapamadığını belirtmek isterse büyük olasılıkla bitmemişlik görünüşünü seçecektir. Diğer yandan, eğer birden fazla olmasını istediği halde yalnızca bir kitap okuduğunu ve o kitabı bitirdiğine işaret etmek isterse bitmişlik görünüşünü seçecektir. Ancak bu, Örnek (3)'te görüldüğü gibi tamamlanmış bir olayın her zaman bitmişlik görünüşü ile işaretleneceği anlamına gelmemektedir.

Örnek (3) Το βιβλίο το άρχισα και το τελείωσα χτες, το διάβαζα ολο το πρωί και
 δεν έκανα τίποτα άλλο.

To biblio to arhisa ke to teliosa htes, to diabaza olo to proi ke den ekana tipota allo.

TAN. Kitap TAN. başla-BİT(GEÇ).1.TEK.KİŞİ ve TAN. bitir-BİT(GEÇ).1.TEK.KİŞİ dün, onu oku-BİTME(GEÇ).1.TEK.KİŞİ bütün TAN. sabah ve OLUM. Yap-BİTME(GEÇ).1.TEK.KİŞİ hiçbir şey başka

Dün kitaba başladım ve onu bitirdim, bütün sabah onu okuyordum ve başka hiçbir şey yapmadım.

Tümcesel görünüş bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu aşamada, görünüş seçiminin, konuşucu tarafından yapılmasına rağmen tamamen bağımsız olduğu anlamına gelmediğinin vurgulanması gerekir. Aksine, tümcede özellikle zaman belirteçleri yer alıyorsa seçim esnek olmayan kurallar tarafından denetlenmektedir. Örnek (4) ve Örnek (5)'te görünüşsel bilgi içeren sözcüksel birimlerin (zaman belirteçleri) bulunuşu görünüş seçiminde önemli bir etken oluşturmaktadır.

Örnek (4)a. Πέρυσι πήγα τρεις φορές στην Άγκυρα.

Perisi piga tris fores stin Agkira.

Geçen yıl git-BİT(GEÇ).1.TEK.KİŞİ 3 defa Ankara'ya.

Geçen yıl Ankara'ya üç defa gittim.

b. *Πέρυσι πήγαινα τρεις φορές στην Άγκυρα.

Perisi pigena tris fores stin Agkira.

Geçen yıl git-BİTME(GEÇ).1.TEK.KİŞİ 3 defa Ankara'ya.

Geçen yıl Ankara'ya üç defa gidiyordum.

Örnek (5)a. Πέρυσι πήγαινα κάθε μήνα στην Άγκυρα.

Perisi pigena kathe mina stin Agkira.

Geçen yıl git-BİTME(GEÇ).1.TEK.KİŞİ her ay Ankara'ya.

Geçen yıl her ay Ankara'ya gidiyordum.

b. *Πέρυσι πήγα κάθε μήνα στην Άγκυρα.

Perisi piga kathe mina stin Agkira.

Geçen yıl git-BİT(GEÇ).1.TEK.KİŞİ her ay Ankara'ya.

Geçen yıl her ay Ankara'ya gittim.

Zaman belirteçlerinin hem sözdizimsel hem de anlambilimsel işlevleri, sözcüksel ve tümcesel görünüşün dahil olduğu dilin zamansal anlatımın bir parçasını oluşturmaktadır. Bu, geniş bir araştırma konusu olduğundan bu tezin sınırlarının dışında bırakılmıştır. Bu aşamada, yalnızca, bu tür öğelerin varlığının tümcenin zamansal ve görünüşsel içeriğini saptayarak görünüş seçiminde önemli rol oynadığı ve çift okumayı önlediği belirtilmelidir.

Tümcede nesne konumunda yan yüklem gerektiren eylemlerin varlığı da görünüş seçimini etkileyen önemli etkenlerden biridir. Görünüş seçimini etkileyen diğer etkenler ise eylemlerin sözcüksel görünüşüdür (Mozer, 1994). Bu kurallar ve kısıtlamalar da bu çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

1.2 Tümcisel Görünüşe Ayrıntılı Bakış

Alanyazında Comrie'nin 'Görünüş' adını taşıyan çalışması görünüş konusundaki temel başvuru kaynaklarının başında gelmektedir. Comrie, görünüş (tümcisel görünüş) ulamını dilbilgisel zaman ulamıyla karşılaştırarak bu iki ulamın betimlenmesini yapmaktadır. Diğer birçok çalışmada olduğu gibi, Comrie'nin bu çalışmasında da sözcüksel görünüş - tümcisel görünüş ayrımı yapılmadan yalnızca tümcisel görünüşün özellikleri ortaya konmaktadır. Comrie tümcisel görünüşü şu şekilde tanımlamaktadır : “Görünüş türleri, bir *durum* içsel zaman yapısını görmenin farklı biçimleridir” (Comrie, 1976: 3). “Hem dilbilgisel zaman hem de görünüş zamanla ilişkili ulamlar olmalarına rağmen zamanı farklı biçimlerde ele almaktadır. Dilbilgisel zaman gösterimsel bir ulamdır, yani genellikle gönderim noktası olarak konuşma zamanını kullanarak olayları zaman çizgisine yerleştirmektedir [...]. Görünüş ise, olayın zamanını bir zaman noktası ile ilişkilendirme özelliğine sahip değildir, daha çok bir durumun içsel zaman yapısıyla ilgilidir; aralarındaki fark olay - içsel zaman (görünüş) ve olay - dışsal zaman (dilbilgisel zaman) biçiminde gösterilebilir” (Comrie, 1976: 5).

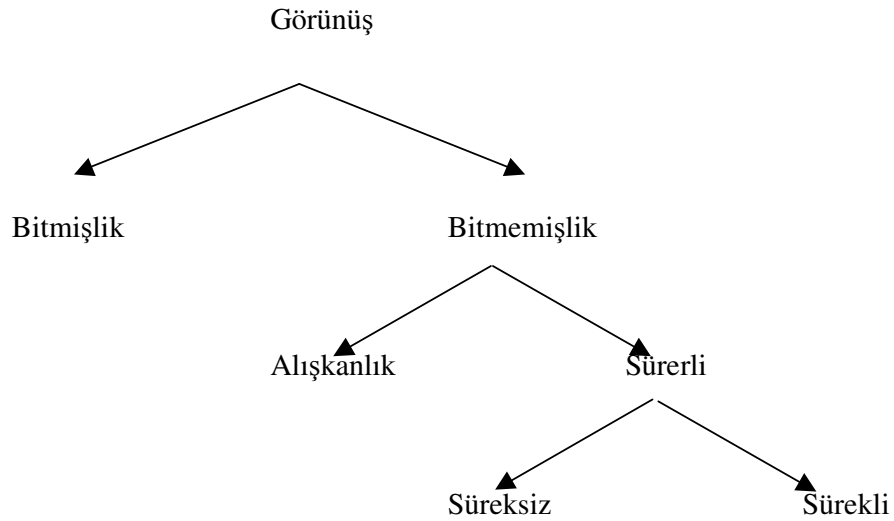
Comrie görünüş ulamını diller arası karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Kullandığı birçok veriyi, görünüşün eylem dizgesinin düzenlenmesinde önemli rol oynayan ve dolayısıyla ayrıntılı olarak irdelenmiş ilk dil grubu olan Slavik dillerden sağlamıştır. Bütün yönleriyle aynı olmasa da bu dillerin görünüş dizgeleri ile Yunancanın görünüş dizgesi arasındaki benzerlik şaşırtıcıdır. Diller arasında tümcisel görünüş *bitmişlik* (perfective) ve *bitmemişlik* (imperfective) olmak üzere iki

altulama ayrılmaktadır (Comrie, 1976). Comrie'nin amacı, bu iki altulaman bağlamdan bağımsız anlamını saptamaktır.

“Bitmişlik bir durumun, bu durumu oluşturan çeşitli ayrı aşamaları dikkate almadan tek bir bütün olarak görülmesine işaret ederken bitmemişlik durumun içsel yapısını göz önünde bulundurmaktadır” (Comrie, 1976: 25).

Bitmemişlik görünüşü, olayın içsel zaman yapısını ele aldığından altulamlara ayrılmaktadır. Görünüşün altulamlarının çeşitliliği, olayın dış gerçeklikle bağlantısından değil; olayın algılanma biçiminden ileri gelmektedir. Diğer bir deyişle, görünüş ulamları konuşucuya bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu, daha önce sözü edilen tümcesel görünüş ulamının sahip olduğu özelliğinin doğal bir sonucudur. Görünüş türleri ve altulamları Şekil (3)'te gösterilmiştir (Comrie, 1976: 25):

Şekil (3)

Tablo (1)'de Yunancada “γράφω” (grafo, yazmak) eylemi Görünüş dizgesi açısından incelenmiştir.

Tablo (1)

Görünüş	Bitmemişlik	Bitmişlik
Dilbilgisel Zaman / Kip		
Μη παρελθοντικός Geçmiş olmayan	Γράφ-ω (Ενεστώτας) Graf-o Yazıyorum (Şimdiki zaman)	Γράψ-ω (Εξαρτημένος) Graps-o (Bağımlı)
Παρελθοντικός Geçmiş	Έ-γραφ-α (Παρατατικός) E-graf-a Yazıyordum (Geçmiş zamanın hikayesi)	Έ-γραψ-α (Απλός παρελθοντικός) E-graps-a Yazdım (Geçmiş zaman)

Μέλλοντας Gelecek	(Θα γράφ-ω) (Μη συνοπτικός μέλλοντας) Tha graf-o Yazıyor olacağım (sürekli) (Bitmemişlikle işaretlenmiş gelecek zaman / sürerli gelecek zaman)	Θα γράψ-ω (Συνοπτικός μέλλοντας) Tha graps-o Yazacağım (Bitmişlikle işaretlenmiş gelecek zaman / Noktasal gelecek zaman)
Προστακτική Emir kipi	Γράφ-ε (Μη συνοπτική προστακτική) Graf-e Yaz (sürekli) (Bitmemişlikle işaretlenmiş emir kipi / sürerli emir kipi)	Γράψ-ε (Συνοπτική προστακτική) Graps-e Yaz (Bitmişlikle işaretlenmiş emir kipi / Anlık emir kipi)
Υποτακτική İstek kipi	Να γράφ-ω (Μη συνοπτική υποτακτική) Na graf-o Yazayım (sürekli) (Bitmemişlikle işaretlenmiş istek kipi / sürerli istek kipi)	Να γράψ-ω (Συνοπτική υποτακτική) Na graps-o Yazayım (Bitmişlikle işaretlenmiş istek kip / Anlık istek kipi)

Tablo (1)'de görüldüğü gibi bitmemişlik görünüşü şimdiki zaman kökü ile oluşturulurken bitmişlik görünüşü geçmiş zaman kökü ile oluşturulmaktadır. Geçmiş zamanlarda (geleneksel dilbilgisinde 'geçmiş zaman' ve 'geçmiş zamanın hikayesi' adını taşımaktadır) görünen 'E - ' öneki dilbilgisel zaman ekidir ve olayı zaman çizgisinde konuşma anının öncesine yerleştirmektedir. Tahmin kipi (geleneksel dilbilgisinde gelecek zaman adını taşımaktadır) 'θa/tha' biçimbirimciği ile oluşturulurken istek kipi 'va/na' biçimbirimciği ile oluşturulmaktadır. Tablo (1)'de, Türkçeden farklı olarak Yunancada tahmin, emir ve istek kiplerinin hem bitmişlik hem de bitmemişlik bakış açılarının dilbilgisel olarak işaretlendiği görülmektedir.

Türkçede görünüş ulamının nasıl kodlandığı ise Tablo (2)'de gösterilmiştir. “– dı bitme, -yor sürme gösteriyorsa, sonraki kip eklerinin görünüşünü sunmak üzere bitme ve sürme olmayan, buna başlamak diyelim, bir sıfır görünüş eki tasarlayabiliriz. Aynı biçimde –acak, -ar ve –mış ayrı ayrı kiplerin aktarıyorsa, bu kiplerin üçüne birden karşı çıkacak bir sıfır kip eki tasarlayabiliriz. Bu da olasılık, tahmin ve rivayet aktarmayan bir kip olarak olgusal kip olsun.” (Uzun, 2004: 167)

Tablo 2

Görünüş ekleri	Kip ekleri	Zaman ekleri
Sürme – yor	Tahmin – acak	Geçmiş i – di
Bitme – dı	Olasılık – ar	Geçmiş – dışı Ø
Başlamama Ø	Rivayet – mış	Olgusal Ø

Bu bölümde Yunancadan örnek verilerek tümcesel görünüş ile ilgili genel bilgiler sunulmuştur. İlerleyen bölümlerde Yunancada tümcesel görünüşünün alt bölümleri olan bitmişlik ve bitmemişlik görünüşleri incelenecektir.

1.2.1 Bitmişlik Görünüşü

Comrie bitmişlik görünüşünün, olayı bir bütün halinde, zaman çizgisinde bir noktaymış gibi algılamamızı sağladığını öne sürmüştür. Bundan dolayı bitmişlik görünüşü çoğu zaman *anlık olma* (punctual) ve *tamamlanmışlık* (completedness) kavramlarıyla karıştırılmaktadır. Bu tür yan anlamlar bitmişlik görünüşünün taşıdığı özellikler tarafından ortaya çıkmakta; daha çok bağlam ya da eylemlerin sözcüksel anlamları tarafından belirlenmektedir (Mozer, 1994).

1.2.1.1 Anlık olma

Şüphesiz, çoğu zaman bitmişlik görünüşü anlık olayların betimlenmesinde kullanılmaktadır. Bu durum aşağıdaki örneklerde gösterilmiştir.

Örnek (6) Ta ξερά χόρτα άναψαν μονομιάς.

Ta ksera horta anapsan monomias.

TAN. kuru çimler tutuş-BİT(GEÇ).3.ÇOĞ.KİŞİ birdenbire.

Kuru çimler birdenbire tutuştu.

- Örnek (7) Τα μάτια του άστραψαν από θυμό.
 Ta matia tou astrapsan apo thumo.
 TAN. gözleri parla-BİT(GEÇ).3.ÇOĞ.KİŞİ. kızgınlıktan.
 Gözleri kızgınlıkla (kızgınlıktan) parladı.

Yine de, olayın süresinin zaman belirteçleri aracılığıyla saptandığı durumlarda bitmişlik görünüşü uzun süreli olayların betimlenmesinde kullanılmaktadır.

- Örnek (8) Έγραψε το μυθιστόρημα της μέσα σε δύο χρόνια.
 Egrapse to mithistorima tis mesa se dio hronia.
 Yaz-BİT(GEÇ).3.TEK.KİŞİ romanını iki yıl içinde.
 İki yıl içinde romanını yazdı.

- Örnek (9) Εργάστηκε τριάντα χρόνια στο υπουργείο.
 Ergastike trianta hronia sto ipurgeio.
 Çalış-BİT(GEÇ).3.TEK.KİŞİ otuz yıl bakanlıkta.
 Otuz yıl boyunca bakanlıkta çalıştı.

Pek çok durumda da hem bitmişlik hem de bitmemişlik görünüşünün aynı olayın betimlenmesinde kullanıldığı bilinmektedir. Bu durumda görünüş seçimi konuşucu tarafından yapılmaktadır.

Örnek (10)a. Πέρυσι το καλοκαίρι δούλεψα σε ένα εστιατοριο.

Perisi to kalokeri dulepsa se ena estiatorio.

Geçen yaz çalış-BİT(GEÇ).1.TEK.KİŞİ bir lokantada.

Geçen yaz bir lokantada çalıştım.

b. Πέρυσι το καλοκαίρι δούλεβα σε ένα εστιατοριο.

Perisi to kalokeri duleva se ena estiatorio.

Geçen yaz çalış-BİTME(GEÇ).1.TEK.KİŞİ bir lokantada.

Geçen yaz bir lokantada çalışıyordum.

Pek sık rastlanmasa da bazı durumlarda bitmemişlik görünüşü anlık olayların anlatımlarında kullanılmaktadır.

Örnek (11) Δεν άκουσε το κουδούνι, γιατί εκείνη τη στιγμή φτερνιζόταν.

Den akuse to kuduni, giati ekini ti stigmi fternizotan

OLUM. duy-BİT(GEÇ).3.TEK.KİŞİ zili, çünkü o anda hapsir

-BİTME(GEÇ).3.TEK.KİŞİ

O anda hapsirdiği için zili duymadı.

Örnek (12) Εκεί που άναβα το σπέρτο, ήρθε ξανά το φως.

Eki pu anaba to spirto, irthe ksana to fos.

Yak-BİTME(GEÇ)1.TEK.KİŞİ kibriti, gel-BİT(GEÇ).3.TEK.KİŞİ

yine ılık.

Kibriti yakıyordum (yakarken) ılık (elektrikler) geldi.

1.2.1.2 Tamamlanmışlık

Bitmişlik görünüşünün, çoğu zaman, tamamlanmış, bitirilmiş olayların betimlenmesinde kullanıldığı savına karşıt olarak, bitmemişlik görünüşünün tamamlanmamış, bitirilmemiş olaylar ile kullanıldığı görüşü öne sürülmüştür. Comrie, bitmişlik görünüşünün tamamlanmış bir olaya gönderimde bulunmasına rağmen bitmişlik görünüşünün yalnızca olayın bir bütün olarak değerlendirilmesi ile ilişkili olduğunu, olayın tamamlanmasını ya da bitirilmesini kapsamadığını belirtmiştir (1976). Diğer bir deyişle bir olayı bir bütün olarak görebilmemiz için olayın başlangıç ve bitiş noktasına gereksinim duyduğumuzdan bitmişlik görünüşü tamamlanmış bir olaya gönderimde bulunmaktadır. Ancak, her zaman tümcede olayın başlangıç ve bitiş noktalarına ilişkin bilgilerin bulunması zorunlu değildir. Bir olayın başlangıç ve bitiş noktalarının hayal edilmesi de mümkündür. Örnek (13)'te 'πραγματοποιώ' (pragmatopio, gerçekleştirmek) eylemi tahmin kipinin bitmişlik görünüşü biçimbirimi ile işaretlenmiştir. Bu durumda olay tamamlanmış olarak gerçekleşecek birçok yolculuk içerdiği biçimde algılanmaktadır.

Örnek (13) Θα πραγματοποιήσει πολλά ταξίδια αυτό το καλοκαίρι.

Tha pragmatopioiesei polla taksidia auto to kalokairi.

-acak gerçekleş-PER(GEL).3.TEK.KİŞİ çok yolculuk. bu yaz.

Bu yaz çok yolculuk gerçekleştirecek (yapacak).

Yine de, bitmemişlik görünüşünün tamamlanmamış olaylara gönderimde bulunmasının ölçüt olarak kullanılması ve buna göre bitmişlik görünüşünden

farklılaşması her zaman geçerli değildir. Bu bilgileri dikkate alarak Örnek (14)'ü inceleyelim.

Örnek (14) Αυτό το γράμμα το έγραφα τρεις ώρες και το τελείωσα.

Afto to gramma to egrafa tris ores ke to teliosa

Bu mektubu yaz-BİTME(GEÇ).1.TEK.KİŞİ üç saat boyunca ve onu bitir-BİT(GEÇ).1.TEK.KİŞİ

Bu mektubu üç saat boyunca yazıyordum ve onu bitirdim.

Örnek (14)'te 'mektup yazmak' eyleminin tamamlanmış okuması alması zorunludur. Şüphesiz, 'έγραφα' (egrafa, yazıyordum) biçimi çoğu zaman tamamlanmışlıkla ilişkilendirilmemektedir. Ne var ki, bu örnekte 'τελείωσα' (teliosa, bitirdim) eylemi ile birlikte tamamlanmış, bitirilmiş bir olaya gönderimde bulunmaktadır.

Bitmişlik görünüşü ile ilgili yanlış saptamalar nedensiz ortaya çıkmamıştır. Tamamlanmış bir olay ya da anlık bir olay öntipikal olarak bitmişlik görünüşü ile bağlantılıdır. Anlık bir olayın zamansal iç yapısı dikkate alınmadan bir bütün halinde, bir noktaymış gibi değerlendirilmesi daha olasıdır. Ancak, bu ilişki yalnızca öntipikal, zorunlu değildir. Bu durum, Örnek (11) ve (12)'de açıkça gösterilmiştir. 'Hapşırma' ya da 'bir kibrit yakmak' gibi anlık olaylarla bitmemişlik görünüşünün biçimbirimcikleri kullanılarak kabul edilebilir tümceler elde edilmektedir. Benzer biçimde bitmişlik görünüşünün tamamlanmış olaylara gönderimde bulunması, bitmişlik görünüşünün tamamlanmışlıkla öntipikal olarak ilişkili olmasından kaynaklanmaktadır.

1.2.2 Bitmemişlik Görünüşü

Hem Yunanca hem de Türkçede bitmemişlik görünüşünün alt bölümlerinin kodlanması farklı biçimbirimler ile yapılmamaktadır. Böylece, bitmemişlik görünüşünün biçimbirimcikleri hem alışkanlık görünüşünün hem de süreklilik görünüşünün biçimbirimciklerini oluşturmaktadır.

1.2.2.1 Alışkanlık Görünüşü

Alışkanlık görünüşü (Habitual Aspect) ile *yinelemeli görünüşün* (Iterative Aspect) ortak noktası olayın tekrar edilmesidir. Söz konusu tekrar, sürekli tekrar olduğu zaman alışkanlık görünüşü adını almaktadır. Bu sürekli tekrar ya kısa aralıklarla ya da başka bir olayla bağlantılı olarak kendini göstererek alışkanlığa dönüşmektedir. Basit tekrar durumunda ise yinelemeli görünüş olarak ele alınmaktadır. Bu karşıtlık alışkanlık görünüşünü özel birimlerle dilbilgiselleştiren dillerde açıkça görülmektedir. Bu diller arasında ‘used to + mastar’ biçimiyle İngilizce yer almaktadır. Bu durum Comrie’den (1976: 27) alınmış Örnek (15) ve (16)’da gösterilmiştir.

Örnek (15) Sally used to throw stones at my window every morning.

Η Σάλλυ έριχνε πετραδάκια στο παράθυρό μου κάθε πρωί.

İ Salli erihne petradakia sto parathiro mu kathe proi.

TAN. Sally at-BİTME(GEÇ).3.TEK.KİŞİ taş pencereme her sabah.

Sally her sabah pencereye taş atıyordu.

Örnek (16) * The lecturer stood up, used to cough five times, and said...

O ομιλητής σηκώθηκε, έβηχε πέντε φορές και είπε...

O omilitis sikothike, ebihe pente fores ke ipe...

TAN konuşucu kalk-BİT(GEÇ).3.TEK.KİŞİ, öksür-

BİTME(GEÇ).3.TEK.KİŞİ beş kez ve dem-BİT(GEÇ).3.TEK.KİŞİ

Konuşucu ayağa kalktı, beş kez öksürüyordu ve dedi...

Örnek (16)'daki hem Türkçe hem de Yunanca uyarlamasında basit tekrar için kullanılan bitmemişlik görünüşünün biçimbirimcikleri kabul edilebilir tümceye yol açmamaktadır. Tekrar, sürekli tekrar olmadığı sürece olay ne alışkanlık ne de süreklilik okumasını aldığı için bitmemişlik görünüşü kullanılmamaktadır.

1.2.2.2 Süreklilik Görünüşü

Hem Çağdaş Yunancada hem de Türkçede süreklilik ve süresiz görünüşlerini ayrı ayrı kodlayan biçimbirimcikler bulunmamaktadır. Her iki görünüş türü için bitmemişlik görünüşünün biçimbirimcikleri kullanılmaktadır.

Örnek (17) Ήξερα ότι θα στεναχωρηθείς, δεν μπορούσα όμως να μην σου το πω.

İksera oti tha stenahorithis, den mporusa omos na min su to po.

Bil-BİTME(GEÇ).1.TEK.KİŞİ bağlaç üzül-BİT(GEL).2.TEK.KİŞİ,

OLUM. –abil-BİTME(GEÇ).1.TEK.KİŞİ ama OLUM. seni söyle-
BİT(İST).1.TEK.KİŞİ.

Üzüleceğini biliyordum, ama sana söylemeden edemiyordum.

Örnek (18) Την ώρα που τρώγαμε, χτύπησε το τηλέφωνο.

Tin ora pu trogame, htipise to telefono.

TAN. saat bağlaç yemek ye-BİT(GEÇ).1.ÇOĞ.KİŞİ, çal-
BİT(GEÇ).3.TEK.KİŞİ TAN telefon.

Biz yemek yiyorduk (yerken) telefon çaldı.

Örnek (19) Την ώρα που τρώγαμε, έφτασε η θεία μου.

Tin ora pu trogame, eftase i thia mu.

TAN. saat bağlaç yemek ye-BİTME(GEÇ).1.ÇOĞ.KİŞİ, var-
BİT(GEÇ).3.TEK.KİŞİ TAN. teyzem.

Biz yemek yerken teyzem geldi.

Örnek (20) Την ώρα που τρώγαμε, αυτός διάβαζε.

Tin ora pu trogame, aftos diavaze.

TAN saat bağlaç yemek ye-BİTME(GEÇ).1.ÇOĞ.KİŞİ, o ders çalış-
BİTME(GEÇ).3.TEK.KİŞİ.

Biz yemek yiyorduk (yerken) o ders çalışıyordu.

Örnek (17), (18), (19) ve (20)'de bitmemişlik görünüşünün
biçimbirimciklerinin, süreklilik gösteren bağlamların ortaya çıkmasına yol açtığı

gösterilmiştir. Bu yolla bitmişlikle işaretlenmiş bir olay çerçeve işlevini üstelenerek içine başka bir olayın yerleşmesini sağlamaktadır. Bu durumda çerçeveyi oluşturan olay art arda dizilmiş aşamalar gibi yani sürekli olarak algılanmaktadır. Bu olayın gerçekleşmesi sırasında başka bir olay da gerçekleşmektedir. Bu ikinci olay ya anlık olabilir ya da bitmişlik görünüşü ile işaretlenerek bir noktaymış gibi gösterilebilir. Bu durum Örnek (17), (18) ve (19)'da ele alınmıştır. Örnek (18)'deki 'χτύπησε' (htipise, çaldı) ve Örnek (19)'daki 'έφτασε' (eftase, vardı) eylemleri, bitmemişlik görünüşünün biçimbirimcikleri ile zaman çizgisinde süreklilik kazanarak 'τρώγαμε' (trogame, yemek yiyorduk / yemek yerken) olayın içinde birer noktaymış gibi algılanmaktadır. Diğer bir deyişle, bitmemişlik görünüşü bitmişlik görünüşüne bir çerçeve oluşturarak olayları içine almaktadır. Diğer bir durum ise Örnek (20)'de gösterilmiştir. Çerçeveyi oluşturan olay 'τρώγαμε' (trogame, yemek yiyorduk / yemek yerken) ile eş zamanlı olarak 'διάβαζε' (diavaze, ders çalışıyordu) olayı gerçekleşmektedir. Böylece, 'τρώγαμε' (trogame, yemek yiyorduk / yemek yerken) eylemindeki bitmemişlik görünüşü zaman çizgisinde olaya süreklilik kazandırarak olayı bir çerçeve olarak algılamamıza yol açarken 'διάβαζε' (diavaze, ders çalışıyordu) eylemindeki bitmemişlik görünüşü olaya süreklilik kazandırmakla kalmaz 'τρώγαμε' (trogame, yemek yiyorduk / yemek yerken) eylemi ile paralel geliştiğini algılamamızı sağlamaktadır.

1.2.3 Genel Değerlendirme

Dilbilgisel zaman, tümcesel görünüş ve sözcüksel görünüş ulamlarının, zamanla ilişkili oldukları için birbirleriyle sıkı bir ilişki içinde olmaları ve dilde iç içe girerek etkileşim halinde olmaları pek doğaldır. Dilbilgisel zamana oranla sözcüksel görünüş ile tümcesel görünüş arasındaki anlamsal ve mantıksal ilişkiler kuşkusuz daha belirgindir. Buna rağmen, hem Klasik hem de Çağdaş Yunancanın biçimbilimsel düzleminde dilbilgisel zaman tümcesel görünüş ile birlikte görüldüğü için dilbilgisel zaman – tümcesel görünüş etkileşimi de göz ardı edilmemelidir. Bu etkileşim, ilişkili zaman durumunda oldukça dikkat çekmektedir. Bilindiği gibi, mutlak zaman durumunda konuşma zamanı olayın gönderim noktasını oluşturmaktadır. İlişkili zaman durumunda ise dolaylı ya da dolaysız yollarla olay başka bir olay ile ilişkilendirilerek zaman çizgisine yerleştirilmektedir.

Dilbilgisel zaman ile görünüş arasındaki etkileşim hem diğer dillerde hem de Yunancada neredeyse hiç araştırılmamış konulardan biridir. Hala terimler ve terimlerin kapsadığı anlam konusunda kuramcılar hemfikir değildirler. Sözcüksel görünüş – tümcesel görünüş ayrımı ise hem eski çalışmalarda hem de günümüzün çalışmalarında çoğu zaman yapılmamıştır. Bu iki ulamın ayırt edici değil ortak noktalarının ön plana çıkarılması ve kuramsal nedenlerden ötürü böyle bir ayrımın yapılmasının gereksiz olduğu savunulması sözcüksel görünüş – tümcesel görünüş ayrımının yapılmasını engelleyen nedenleri oluşturmaktadır.

Comrie'nin çalışmasında hiçbir ayırım yapılmaksızın *anlambilimsel görünüş* (semantic aspect) adı verilerek sözcüksel görünüş ile tümcesel görünüş arasındaki etkileşimden yüzeysel söz edilmektedir (1976). Diğer yandan, Dahl Comrie'yi

eleştirerek bu tür bir ayırımın “diller arası anlamsal ulamların ve diller arası dilbilgisel ya da işlevsel ulamların ” (1985: 133) karışımı ile sonuçlandığını savunmuştur.

Comrie’nin görünüşle ilgili görüşlerinin alanyazında oldukça yaygın kabul görmesine rağmen diğer birçok kuramcı tarafından da önemli savlar ortaya atılmıştır. Bunlardan biri görünüşün aşamalara ayrılması gerektiğini öne süren Binnick’in yaklaşımıdır. Binnick bu yaklaşımın ileri sürülmesinin sözcüksel görünüşün özelliklerinden kaynaklandığını savunmuştur. Binnick, aynı zamanda, görünüş alanında iki sözcüksel (Aristo sınıflandırması ve Aktionsarten) ve bir dilbilgisel (aspects) olmak üzere üç farklı ulamın bulunduğu görüşünü de ileri sürmüştür. Binnick’e göre “dilbilgisel ulamı diğer iki sözcüksel ulamdan ayıran özellik benzer olayların sınıflandırılması değil, bir olayın yerleştirildiği zaman aralığı ile ilişkili olmasıdır” (1991: 170-214). Binnick’in (1994) çalışmasında ise geçmişten günümüze kadar bu konularda yapılmış çalışmalar sunulmuştur.

Bach’ın (1982) çalışmasında bu iki ulamın farklarının belirginleşmesinin hem kuramsal hem de pratik nedenlerden ötürü zorunlu olduğu belirtilmiştir. Bach bitmişlik - bitmemişlik görünüşünün seçilmesinin konuşucuya bağlı olduğunu kabul etmesine rağmen hangi görünüşün seçileceğinin çoğunlukla tümcenin diğer birimleri tarafından saptandığını savunmuştur. Ayrıca, sözcüksel görünüş aracılığıyla olay, aşamalarla ele alınabilirken tümcesel görünüş ulamı durumunda olayın konuşucu tarafından farklı biçimlerde algılandığını savunmuştur.

Hopper (1982) çalışmasıyla tümcesel görünüş – sözcüksel görünüş ayırımının önemli olduğunu ama pratikte her zaman kolayca yapılamadığını belirtmiştir.

Smith'in (1991) çalışmasında ise tümcenin görünüşü, *durum çeşidi* (situation type) ve *bakış açısı* (viewpoint) adını alan sözcüksel ve tümcesel görünüşün birleşiminden oluştuğu ortaya atılmıştır. Yaptığı sınıflandırmada kullandığı ölçütlerin Aristo sınıflandırmasının bir ögesi olduğunu ve insanın bilişsel yetilerine dayandığını öne sürmüştür. Buna ek olarak, sözcüksel görünüş türlerini ayırt edebilme yetisinin insanda doğuştan gelen bir yetenek olduğunu belirtmiştir. Bu savını desteklemek için ruhdilbilimsel araştırmaların sonuçlarına gönderimde bulunmaktadır. Bu sonuçlara göre dil ediniminin en erken dönemlerinde bile sözcüksel görünüş türleri çocuklar tarafından bilinmektedir. Çocuklarda görülen sözcüksel görünüş türlerini ayırt edebilme yeteneği diller arasında oldukça yaygın olduğundan bir evrence olduğu öne sürülebilir.

Verkuyl'ün (1993) çalışmasında, yapılan eylem sınıflamaları, görünüş dizgesinin düzenlenmesine bağlı olmayan varlıksal ayırımlara dayandıkları için tümcenin görünüşsel doğası ile tamamen ilişkisiz olduğu savunulmuştur. Önerdiği *görünüş* (Aspectuality) terimi bir tümcenin görünüşsel (tümcesel, sözcüksel) özelliğini saptayan bütün etken ve olguları kapsamaktadır. [± Sınırlı] (bounded) olma özelliği tümcenin tümcesel / sözcüksel görünüşünü belirlemektedir. Böylece, [+ sınırlı olma] özelliği [+ sonuçsal olma] özelliğine yol açmaktadır. [- Sınırlı olma] özelliği ise [+ sürekli olma] özelliğini kazandırmaktadır.

Son olarak, yalnızca Çağdaş Yunancadaki eylemleri araştıran Seiler ise, görünüşün, öznenin *eyleme* (action verbale) karşı *bakış açısına* (attitude) bağlı olduğunu ve görünüş sınıflandırmasının daha çok sözdizimsel bir olgu olduğunu öne sürmüştür. Daha ayrıntılı olarak bitmemişlik görünüş durumunda özne olayda katılımcı olarak yer alırken bitmişlik görünüşü durumunda özne olayın bir parçası

olarak değil, olayı dışarıdan değerlendirmektedir. Olayın farklı biçimlerde sunulması, ulamın kendine özgü özelliğinden değil, öznenin olaya karşı tutumundan ileri gelmektedir. Genel olarak Seiler'in yaptığı görünüş ile ilgili betimlemeler, ana hatlarıyla Comrie'ninkine benzerlik göstermektedir. "Olay, ya şimdiki zaman kökü kullanılarak gelişmekte olan bir olay olarak gösterilebilir ya da geçmiş zaman kökü aracılığıyla durağan bir olay olarak ele alınabilir" (1952: 165). Seiler'in öne sürdüğü savlarda sürekli – noktasal, tamamlanmış – tamamlanmamış gibi kavramlar ikinci planda kalmaktadır.

1.3 Sözcüksel Görünüşe Ayrıntılı Bakış

1.3.1 Eylemlerin Sözcüksel Görünüşlerine göre Yapılmış İlk Sınıflandırmalar

1.3.1.1 Aristo'nun Sınıflandırması

Giriş'te belirtildiği gibi, eylemlerin sözcüksel görüşlerine göre ilk sınıflandırma batı felsefesinde sınıflandırma kavramını ortaya koyan Aristo tarafından yapılmıştır. 'Κινήσεις' (kinisis, devinimler) ve 'ενέργειαι' (energies, eylem eylemleri) bu sınıflandırmanın iki ulamını oluşturmaktadır. İlkinde eylemlerin içsel

anlam yapılarında son nokta bulunurken ikincisinde sınırı olmayan eylem eylemleri ve devinim içermeyen durumlar yer almaktadır (Aristo, *The Metaphysics*, 1933).

Aristo, ‘Περὶ Ψυχῆς’ (Peri Psihis, Ruh hakkında) yapıtında durumların ‘ἔχειν’ (ehin, sahip olmak), eylem eylemlerinin ise ‘ἐνεργεῖν’ (energin, eylemde bulunmak) özelliklerini ölçüt olarak kullanarak durumlar – eylem eylemleri ayırımını yapmıştır. Bu iki ulam ‘Μετά τα φυσικά’ (The Metaphysics) yapıtında geliştirilen terminoloji çerçevesinde energies (eylem eylemleri) ulamının altında toplanmıştır. Ne var ki, aşamalardan oluşan ya da bütüncül içsel yapı sergileyen eylemlere yapılan sınıflandırmada yer verilmemiştir.

Yine Aristo’nun etkisi altında yapılan çağdaş sınıflandırmaların çoğu felsefe alanından türemiştir. 1980lere kadar yalnızca birkaç dilbilimci, görünüşün dilbilgisel ulamı üzerine çalışmalar yürütmüştür.

1.3.1.2 Vendler’in Sınıflandırması

Girişte, Vendler’in (1967) ‘Eylemler ve Zamanlar’ (Verbs and Times) adlı çalışmasında ortaya koyduğu sınıflandırma daha sonra yapılan sınıflandırmalara zemin hazırladığı vurgulanmıştır. Eylemler bu sınıflandırmaya göre dört gruba ayrılmıştır.

Durum Eylemleri (States)

Eylem Eylemleri (Activities)

Erişim Eylemleri (Achievements) *Tamamlama Eylemleri* (Accomplishments)

Tablo (3)'te her grubun tipik eylemleri verilmiştir.

Tablo (3)

Durum Eylemleri	Eylem Eylemleri
Bilmek	Koşmak
İnanmak	Yürümek
Sahip olmak	Yüzme
Sevmek	
Erişim Eylemleri	Tamamlama Eylemleri
Bulmak	Resim yapmak
Kaybetmek	Ev inşaat etmek
Doğmak	Elbise dikmek
Ölmek	

Durum eylemleri durağan bir duruma işaret ettikleri için zamansal açıdan sınırlı değilken, eylem eylemleri başlangıç ve bitiş noktası belirgin olmayan süre içeren eylemlerdir. Diğer yandan, erişim eylemleri süresi anlık olan zamansal iç yapısı olmayan eylemleri kapsamaktadır. Son olarak, belli bir süresi olan ve bu süre sonunda kesin bir sonuca ulaşan eylemler tamamlama eylemleri grubunu oluşturmaktadır.

Vendler'in sınıflandırmasında İngilizcede eylemlerin geleneksel dilbilgisinde *sürerli dilbilgisel zamanlar* (continuous tenses) olarak bilinen *sürerlilik biçimleri* (progressive forms) (-ing eki) ile kullanılabilmek özelliğinden yola çıkılarak bu

ayırma gidilmiştir. Tablo (3)'te sunulan sınıflandırma bu özelliğe göre yapılmıştır. Tablonun sağ tarafında yer alan eylem eylemleri ile tamamlama eylemleri sürerlik gösteren ekiyle işaretlendiklerinde dilbilgisel tümceler verirken sol tarafındaki durum eylemleri ile erişim eylemlerinin '-ing' ekiyle verdikleri tümceler dilbilgisi dışıdır.

Örnek (21)a. I am running

Ben konuşuyorum.

b. * I am knowing

Ben biliyorum.

Bu bilgilerden hareketle, İngilizcede 'I am believing' (inanıyorum), 'I am recognizing' (tanıyorum) gibi biçimlerin dilbilgisel olmadığı 'I am swimming' (yüzüyorum), 'I am writing a letter' (bir mektup yazıyorum) gibi biçimlerin kabul edilebilir tümcelere yol açtığı ileri sürülebilir.

1.3.2 Uç Noktalılığın Ölçüt Olarak Kullanıldığı Bazı Sözcüksel Görünüş Sınıflandırmaları

1.3.2.1 Smith'in Sınıflandırması

Smith'in (1991) çalışmasında, eylemler daha geniş ve daha ayrıntılı araçlarla ulamlara ayrılmaktadır. Smith, Vendler'den farklı olarak, yalnızca eylemleri sınıflandırmakla kalmayıp dilbilgisel görünüşü de kapsayan genel bir görünüş kuramı önermektedir. Bu tezin içeriği sözcüksel görünüş ile sınırlı olduğu için dilbilgisel görünüşe ilişkin bilgilere değinilmemiştir. Smith öncelikle eylemleri *durumlar* ve *olaylar* olmak üzere iki ulama ayırmaktadır. Daha sonra sadece olaylar kendi içinde gruplara ayrılarak dört ulam oluşturmaktadır : *Eylem eylemleri*, *tekatımlılar* (semelfactive), *tamamlama eylemleri* ve *erişim eylemleri*. Smith sınıflandırmasında $[\pm \text{durumsal olma}]$, $[\pm \text{uç noktalı olma}]$ ve $[\pm \text{sürelili olma}]$ özellikleri ölçüt olarak kullanılmıştır. Durumları olaylardan ayıran $[\pm \text{durumsal olma}]$ özelliği durağan ile devingen arasındaki farkı saptamaktadır. $[\pm \text{uç noktalı olma}]$ özelliği aracılığıyla anlamsal iç yapılarında hedef ve değişim içeren eylemler diğer eylemlerden ayrılmaktadır. Son olarak, $[\pm \text{sürelili}]$ özelliği ile sürekli olaylar anlık olaylardan farklı bir ulama yerleştirilmektedir. Smith'in eylem sınıflandırması Tablo (4)'te sunulmuştur.

Tablo (4)

		Durumsal olma	Uç noktalı olma	Sürekli olma
Durumlar		[+]	[-]	[+]
Olaylar		[]	[]	[]
	Eylem eylemleri	[-]	[-]	[+]
	Tekatımlı eylemler	[-]	[-]	[-]
	Tamamlama eylemleri	[-]	[+]	[+]
	Erişim eylemleri	[-]	[+]	[-]

Smith bu sınıflandırmanın yalnızca eylemleri değil EÖ'de yer alan diğer öğeleri de kapsadığını öne sürmektedir. Diğer sınıflandırmalardan farklı olarak tekatımlılar eylem sınıfı olarak ortaya konmuştur. Bu sınıfta 'öksürmek' gibi eylemler yer almaktadır. Tekatımlıları erişim eylemlerinden ayıran özellik uç noktalı yapıya sahip olmamalarıdır.

1.3.2.2 Verkuyl'ün Sınıflandırması

Verkuyl, (1972, 1986, 1993, 2001) çalışmalarında daha önce yapılan eylem sınıflandırmalarından farklı bir yol izlemiştir. Yüklemin (ya da tümcenin) görünüşü yalnızca eylemin anlamsal iç yapısı tarafından değil, eylemin ve eylem üyelerinin birleşimsel olarak oluşturdukları anlam ile belirlenmektedir. Böylece, Verkuyl AÖ'lerin ve eylemlerin farklı yollarla tümcenin görünüşsel özelliğine katkıda bulunduğunu öne sürerek etkilerini net olarak saptamıştır.

Bir AÖ, AÖ'nün gönderimde bulunduğu varlığın olası nicelemesine işaret eden $[\pm \text{ABM}]$ ($[\pm \text{SQA}]$) özelliği ile tanımlanmaktadır. Buna göre, belirli çoğul ve tekil AÖ $[\pm \text{ABM}]$ özelliğindeyken yığinsal ve çıplak çoğul AÖler $[-\text{ABM}]$ özelliğini taşımaktadır.

Diğer yandan eylemler, aşamalara ayrılabilimleri $[\pm \text{ARTIMLI}]$ ($[\pm \text{ADD TO}]$) özelliği tarafından belirlenecektir. Buna göre bir durum eylemi $[-\text{ARTIMLI}]$ özelliğini taşıırken eylem eylemleri, tamamlama eylemleri ve erişim eylemleri $[\pm \text{ARTIMLI}]$ özelliğine sahiptir.

Verkuyl bir tümcede yer alan çeşitli AÖ'lerin eylemlerle farklı şekillerde etkileşime girdiklerini savunmuştur. *Görünüşsel Bakımsızlık* (Aspectual Asymmetry) aracılığıyla eylemin $[\pm \text{ARTIMLI}]$ özelliği iç AÖ'nün $[\pm \text{ABM}]$ özelliğiyle etkileşerek sonlu $[\pm \text{s}]$ olma (Terminativity - $[\pm \text{T}]$) özelliğinin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Sonlu olma özelliği bu sefer dış AÖ'nün $[\pm \text{ABM}]$ özelliğiyle etkileşime girerek bütün tümcenin sonlu olma/olmama özelliği saptanmaktadır. Bu durum Verkuyl'den (1993 :22) alınmış örnekler aracılığıyla Tablo (5)a'da ve Tablo (5)b'de gösterilmiştir

Tablo (5)a

Üç sandviç yedi	[+ ARTIMLI]	[+ ABM]	[+ S] _{EÖ}
Sandviçler yedi	[+ ARTIMLI]	[- ABM]	[- S] _{EÖ}
Bir sandviç istedi	[- ARTIMLI]	[+ ABM]	[- S] _{EÖ}
Sandviçler istedi	[- ARTIMLI]	[- ABM]	[- S] _{EÖ}

Bu yüklemeler aşağıdaki tümcelere yol açmaktadır.

Tablo (5)b

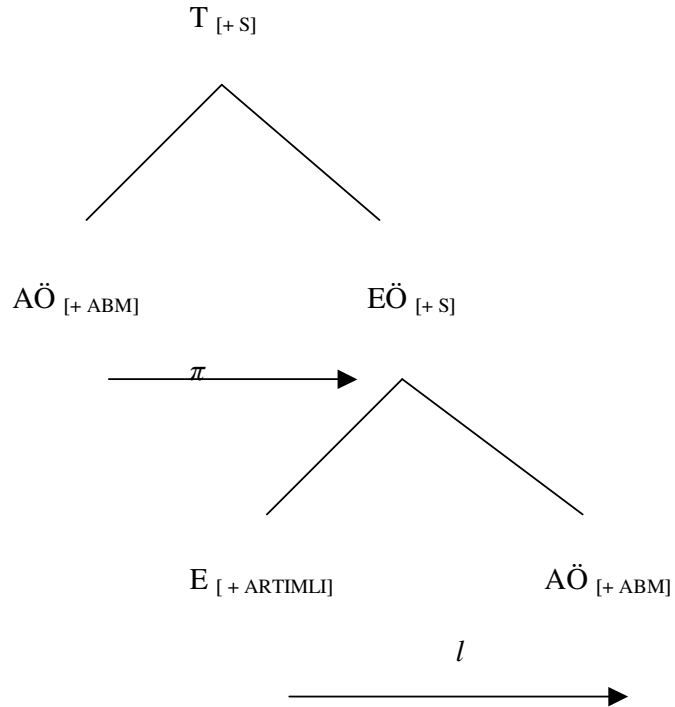
Judith üç sandviç yedi	[+ ARTIMLI]	[+ S _{EÖ}]	[+ S]
Judith sandviçler yedi	[+ ARTIMLI]	[- S _{EÖ}]	[- S]
Hiç kimse bir sandviç yemedi	[- ARTIMLI]	[+ S _{EÖ}]	[- S]
Hiç kimse sandviçler istemedi	[- ARTIMLI]	[- S _{EÖ}]	[- S]

Tablo (5)a'da ve Tablo (5)b'de [+ sonlu] okumasının elde edilebilmesi için bütün bileşenlerin '+' değerli olması gerektiği gösterilmiştir. Eğer bir ya da birkaç

öge ‘-’ değer taşıyorsa [- Sonlu] özellikte tümceler ortaya çıkmaktadır. Vekuyl bu ‘denkleme’ *artı – ilkesi* (plus - principle) adını vermiştir.

Eylem ile iç AÖ arasındaki etkileşimlerin doğası yüklem ile dış AÖ arasındaki etkileşimlerden farklıdır. Buna göre, iç AÖ tarafından belirtilen nesne ile *Yol – işlevi* (Path - fuction) “*l*” aracılığıyla eylem tarafından belirtilen yol arasındaki etkileşimden iç θ – rol (internal θ role) saptanmaktadır. Bu etkileşimin sonucunda EÖ’nün görünüşsel yorumu belirlenmektedir. Dış AÖ’nün düzenlamını alan olarak, EÖ’yü ise dağılım olarak ele alan işlev “ π ” aracılığıyla bir dış θ – rol (external θ – role) tanımlanmaktadır. Bu iki etkileşimin birleşimi bütün tümcenin görünüşsel yorumunu oluşturmaktadır. Bu durum Şekil (4)’te sunulmuştur (Vekuyl 1995).

Şekil (4)

Bu atomik özelliklerin etkileşimlerinden üç görünüş sınıfı ortaya çıkmaktadır.

Tablo (6)'da bu ulamlar gösterilmiştir (Verkuyl 2001 :205).

Tablo (6)

Durum	[± ABM]	[- ARTIMLI]
Süreç	[- ABM]	
Olay	[+ ABM]	[+ ARTIMLI]

Verkuyl'ün sınıflandırması Comrie (1976), Bach (1986) ve Mourelatos (1978) ile aynı doğrultudadır. Yine de, Verkuyl'ün yaklaşımında eylemlerin anlamsal yapıları değil, eylem öbeklerinin birleşimsel yapısı ön plana çıkarılmıştır. Böylece, tümcenin yorumuna bağlı olarak saptanan görünüş değerinin ontolojik ulamlarla ilişkisi olmadığı ortaya konmuştur. Ontolojik ulamlarla birlikte sözlüksel ulamlar da sözlükçede yer almaktadır (Verkuyl, 2001). Bununla birlikte, Verkuyl sonluluk kavramı dışında uç noktalılık, süre gibi kavramların ontolojik olduğu ve dilbilgisi ile ilişkileri olmadığını savunmuştur.

1.3.2.3 Rothstein'in Sınıflandırması

Rothstein'in (2004) sınıflandırmasının en göze çarpan özelliği biçimsel değil anlamsal özelliklere dayandırılmış olmasıdır. Buna göre eylemler olay kümelerine işaret ederek belli betimlemeler altında belirtilen olayların özelliklerine göre

sınıflandırılmaktadır. Rothstein’in sınıflandırmasında [$\pm$ uç noktalı] ve [$\pm$ aşamalı olma] özellikleri ölçüt oluşturmaktadır. Rothstein’e göre uç noktalılık eylemin içsel yapısında var olan bir özellik değil EÖ aşamasında ortaya çıkan bir özelliktir. Diğer bir deyişle, uç noktalılık eylemin anlamı ile eylem öbeğinde bulunan diğer öğeler arasındaki etkileşim sonucunda kendini gösteren bir özelliktir.

Böylece, [$\pm$ aşamalı olma] özelliği, Vendler’in sınıflandırmasında olduğu gibi, “-ing” ekini almayan durum eylemleri ile erişim eylemleri bir gruba, “- ing” ekini alan eylem eylemleri ile tamamlama eylemleri başka bir gruba yerleştirilmektedir. [$\pm$ Uç noktalı] olma özelliği aracılığıyla da Smith’in sınıflandırmasına benzerlik göstererek durum eylemleri ile eylem eylemleri bir gruba tamamlama eylemleri ile erişim eylemleri başka bir gruba yerleştirilmektedir. Tablo (7)’de Rothstein’in sınıflandırması gösterilmiştir.

Tablo (7)

	[$\pm$ aşamalı olma]	[$\pm$ uç noktalı olma]
Durum eylemleri	-	-
Eylem eylemleri	+	-
Erişim eylemleri	-	+
Tamamlama eylemleri	+	+

Rothstein’in kuramında ‘yemek’ (eat) ve ‘koşmak’ (run) eylemlerinin görünüş değerlerinin nasıl biçimlendiği aşağıdaki örneklerde gösterilmiştir.

Örnek (22) a. John ate a sandwich in ten minutes.

John on dakikada bir sandviç yedi.

b. John ate sandwiches for ten minutes.

John on dakika boyunca sandviç yedi.

Örnek (23) a. John ran for hours.

John saatlerce koştu.

b. John ran to the store in an hour

John dükkana bir saatte koştu.

Örnek (22)'de bir tamamlama eylemi olan 'yemek' eyleminin Örnek (23)'te ise bir eylem eylemi olan 'koşmak' eyleminin hem uç noktalı hem de uç noktasız yorumları gösterilmiştir. Örnek (22)'deki tümceler uç noktalı yorumu ister alsın ister almasın Rothstein'a göre 'yemek' eylemin iç yapısında hedef / amaç bilgisi bulunmaktadır. Diğer yandan Örnek (23)'teki 'koşmak' eyleminin anlamsal yapısında bunun gibi bir öge yer almamaktadır. Böylece, uç noktalılık tamamlama eylemlerinin anlamsal iç yapılarının bir parçasıyken eylem eylemlerine tümce düzeyinde kazandırılmaktadır. Rothstein savını güçlendirmek amacıyla sunduğu örnekler aşağıda gösterilmiştir.

Örnek (24)a. Mary built the house * for a year/in a year.

Mary evi * bir yıl boyunca/bir yılda inşa etti.

b. Mary built houses for a year/* in a year.

Mary bir yıl boyunca/* bir yılda evler inşa etti.

Örnek (25)a. John pushed the cart for an hour/* in an hour.

John kartı bir saat boyunca/* bir saatte ittirdi.

b. John pushed carts for an hour/* in an hour.

John bir saat boyunca/* bir saatte arabalar itti.

Bu örneklerde de iç yapısında hedef / amaç barındırmayan ‘itmek’ türü eylem eylemlerinin iç üyeleri hangi özelliği taşırsa taşırsın uç noktalı yorumu alamadıkları gösterilmiştir. Bu nedenle, uç noktalı yapının dönüşümleri sadece tamamlama eylemleri için geçerli olduğu savı ileri sürülmektedir.

Anlamasal yapılarında hedef bulunduran tamamlama eylemleri ile iç üyesi arasındaki ilişkisinin doğasını açıklamak amacıyla Rothstein ‘*erişim*’ kavramını ortaya atmıştır. Buna göre yüklem iç yapısı belirtilen olayın son noktasını kapsıyorsa yüklem uç noktalı olarak tanımlanmaktadır. Erişim ise olayın bu son noktasını oluşturmaktadır. Ancak, Rothstein’in uç noktalılık ve erişim kavramları Krifka – Dowty kuramlarında ortaya konan artımlı konu kavramıyla doğrudan bir ilişkisi yoktur. Bu nedenle, Rothstein’in çalışmalarında uç noktalılık ve artımlılık / ölçümlülük birbirinden bağımsız olarak ele alınmaktadır.

Rothstein kuramında Krifka – Dowty yaklaşımındaki sorunlar ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bunlardan ilki bazı eylemlerin iç üyesi hem artımlı olarak hem de artımlı değilmiş gibi davranmasıdır. Bu durum aşağıdaki örneklerde gösterilmiştir.

Örnek (26)a. John wiped glass / polished silver for several hours/* in several hours.

John saatle boyunca/* saatlerde bardak sildi/gümüş parlattı.

b. John wiped the table/polished the vase in five minutes.

John beş dakikada masayı sildi/vazoyu parlattı.

c. John wiped the table/polished the vase for five minutes.

John beş dakika boyunca masayı sildi/vazoyu parlattı.

Örnek (26)a'daki eylemin üyesi sayılabilir olmadığından 'X zaman boyunca' zaman belirteciyle uç noktasız yorumu almaktadır. Ancak, Örnek (26)b ve Örnek (26)c hem 'X zaman boyunca' hem de 'X zamanda' zaman belirteciyle dilbilgisel tümcelere yol açmaktadır. Buna göre Örnek (26)b'deki eylemin iç üyesi artımlı konu konumunda olduğundan tümce uç noktalıdır. Bezer şekilde Örnek (26)c'deki eylemin iç üyesi artımlı konu olmadığı için tümce uç noktasız okuma almaktadır.

Krifka – Dowty yaklaşımının ikinci sorunu ise 'tamir etmek', 'kurutmak', 'yıkamak' gibi eylemlerin iç üyelerinin dereceli bir ölçüm ilişkisine sahip olmamalarıdır. Örneğin, 'yıkamak' eyleminin belirttiği olayda yıkanacak nesnenin parçalarının tek tek ve sırayla yıkanması söz konusu değildir. Aynı şekilde, bisiklet

tamir etme olayında bisikletin tüm parçaları değil, sadece bozuk olan parçalarının tamir edilmesini içermektedir.

1.3.2.4 Olsen'in Sınıflandırması

Olsen'in (1995) önerdiği eylem sınıflandırmasında [uç noktalı olma], [devingen olma] ve [süreli olma] ölçüt olarak kullanılmaktadır. Olsen'in eylem sınıflandırması Tablo (8)'de gösterilmiştir.

Tablo (8)

	Uç Noktalı olma	Devingen olma	Süreli olma
Durum eylemleri			+
Eylem eylemleri		+	+
Tamamlama eylemleri	+	+	+
Erişim eylemleri	+	+	
Tekatımlı eylemler		+	
Aşamalı durum	+		+
[varlığı belirsiz]	+		
[varlığı belirsiz]			

Tablo (8)'de görüldüğü gibi Olsen'in sınıflandırmasında yalnızca [+] değerindeki özellikler işaretlenmektedir. Boş bırakılan özellikler kullanımbilimsel etkenler tarafından saptanmaktadır. Diğer bir deyişle, [+] değerli olanlar tümce yorumunda değişmeyen anlamları gösterirken hiçbir değerle işaretlenmemiş özellikler dilbilgisine ya da bağlama bağlı etkenlerle [+] değer kazanabilen bir doğaya sahiptir. Bu sınıflandırmada eylem sınıfları arasında görülebilecek kaymalar da dikkat alınmıştır.

1.3.3 Uç noktalılık

Ad öbeklerinin anlamsal yapıları eylemcil yüklemelerin (verbal predicate) uç noktalılık özelliğine etkisi aşağıdaki örnekler aracılığıyla tartışılacaktır.

Örnek (27) a. Mary ate a sandwich in an hour / ? for an hour.
Mary bir saatte / ? bir saat boyunca bir sandviç yedi.

b. Mary ate blueberries ? in an hour / for an hour.
Mary ? bir saatte / bir saat boyunca çayüzümü yedi.

Örnek (28) a. The paper was printed on the laserjet in ten minutes /?for ten minutes.
Kağıt lazer yazıcıdan on dakikada /?on dakika boyunca basıldı.

b. Wine was drunk all day / ? in one day.

Şarap tüm gün boyunca / ? bir günde içildi.

Bunun gibi tümceler ele alındığında yaygın olarak kabul edilen ve dikkate alınması gereken bazı noktalar söz konusudur : i)parçalı yüklemdeki (episodic predicate) eylemin sözcüksel anlamı; ii)eylemin, yüklem (ya da tümcenin) [+ uç noktalı olma] özelliğini saptayan adıl üye ile ilişkisi; ve iii)adıl üyenin niceleme durumu (quantization status). Bu noktalarda ortak sezgiler bulunmaktadır. Örneğin, Örnek (27)a’da yer alan tümcenin tipik anlamı (olağan olmayan uç noktalı (unmarked telic) anlamda) bir ‘yemek yemek’ olayı, aşamalı olarak tüketilen bir sandviç yeme olayını içermesidir. Sandviğin bütün parçaları yendiği noktada zorunlu olarak sandviç yeme olayı da sona erecektir. Bu anlamda, sandviç tarafından belirtilen katılımcı içsel olarak olaya bağlıdır ve ‘Mary bir sandviç yedi’ tümcesinde belirtilen olayın süresini sınırlandırmaktadır. ‘Bir sandviç’ AÖ’sü sınırları belli bir varlığa gönderimde bulunduğu ve dolayısıyla nicelenmiş (quantized) olduğu için ‘bir sandviç yemek’ tümcesi tarafından belirtilen olay da nicelenmiştir. Diğer bir deyişle, olay uç noktalıdır. Diğer yandan, Örnek (27)b’de bir bütüncül nesne (cumulative object) olan çayüzümü bütüncül (uç noktasız) yüklem ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Tümceler uç noktalılığını saptayan benzer yüklem – üye ilişkisi Örnek (28)’de ‘basamak’ ve ‘içmek’ eylemleriyle de gösterilmiştir.

Bir yüklem niceleme durumundaki farklılıkları zaman belirteçlerinin seçiminde yansıtılmaktadır. Sürelik gösteren X zaman boyunca öbekleri (durative for – phrases) bütüncül (uç noktasız) yüklemle görülürken zamansal koşumluluğa

işaret eden X zamanda öbekleri (time span in – phrases) nicelenmiş (uç noktalı) yüklemelerde bulunmaktadır.

Örnek (27)'deki yüklem – üye ilişkisi Verkuyl (1972, 1993) “[± ARTIMLI]” (“ADD – TO”) ilişkisi, Tenny (1987, 1994) “ölçümlülük” (“measuring out”) ilişkisi, Krifka (1986, 1992) “dereceli / aşamalı etkilenen nesne” (“gradual / successive Patient”) ilişkisi, Dowty (1988, 1991) “artımlı konu” (“Incremental Theme”) ilişkisi ve Jackendoff (1996) tarafından “yapı - koruyan” (“structure – preserving”) ilişki olarak tanımlanmıştır.

Diğer yandan, ‘sevmek’ ve ‘izlemek’ gibi eylem içeren karmaşık eylemcil yüklemeler, adıl üyelerin nicelenmiş ya da bütüncül olması önem taşımaksızın her zaman uç noktasız yorumlara yol açmaktadır. Aşağıdaki tümceyi inceleyelim.

Örnek (29) Mary liked / watched the documentary on Kafka / five documentaries / (these) documentaries ? in an hour / for an hour.

Mary Kafka üzerine belgeseli / beş belgeseli / (bu) belgeselleri ? bir saatte / bir saat boyunca izledi / sevdi.

Bir belgeseli sevme durumu zamansal olarak belgeselin hiçbir özelliği tarafından sınırlandırılmış değildir.

Bu aşamada uç noktalılık ile ilgili çoğu kuramcı tarafından yaygın olarak kabul edilen noktalar son bularak büyük tartışmalar ortaya çıkmaktadır. Kuramcılar ayrıntılı olarak şu konulara odaklanmaktadır : Hangi kurallar tarafından (sözdizimsel, anlambilimsel ya da bu ikisinin birleşimi) nicelenmiş – bütüncül olma ve uç noktalı – uç noktasız olma özelliklerine yeterli ve tam açıklamalar getirilmektedir?

Sözdizimsel yaklaşımlarda adcıl üyelerin eylemcil yüklemelerin uç noktalılığı üzerindeki etkileri eylemlerin sözlüksel sunuluşlarındaki bazı yapısal konfigürasyonlarından ve onların sözlükçeden sözdizime yansıtılmış biçiminden kaynaklandığı ileri sürülmektedir (Tenny, 1987, 1992, 1994; Verkuyl, 1993; Borer, 1996).

Bu tezde yalnızca Tenny tarafından ortaya atılan ‘Görünüşsel Arayüz Varsayımı’ (‘Aspectual Interface Hypothesis’) adını taşıyan kuram kısaca anlatılacaktır. Bu sava göre uç noktalı yüklemelerin ve tümcelerin d – yapılarında benzer sözdizimsel konfigürasyonlar görülmektedir. D – yapıdaki yalnızca dolaysız iç nesne (internal direct object) ve dolaylı iç nesne (internal indirect object) üye *olay sınırlandırıcı* (event delimiters) konumundadır. (Tenny, 1987, 1992, 1993) Eylemcil yüklemelerin uç noktalılığı bu şekilde saptanmaktadır. Diğer bir deyişle, ‘bir sandviç’ sözdizimsel açıdan dolaysız iç nesne üye konumunda ve sınırlandırılmış (ya da nicelenmiş) olduğu için ‘Mary bir sandviç yedi’ tümcesi uç noktalıdır. (ya da Tenny’nin terminolojisinde sınırlandırılmıştır).

Bu tezin daha sonraki bölümlerinde Tenny’nin sözdizimsel yaklaşımı, eylemlerin konusal yapılarının çeşitliliğini ön plana çıkaran Krifka (1986) ve Dowty’nin (1988, 1991) birleşimsel yaklaşımıyla karşılaştırılacaktır. Ortaya konan savların şu şekilde özetlenmesi mümkündür : ‘yemek’ gibi bir parçalı yüklem anlamının bir parçası, olay ile ilişkili olan *örtük yapı* (lattice structure) ile *artımlı konu* (incremental theme) üyeyle ilişkili olan örtük yapı arasındaki bir *eşbiçimlilik* (homomorphism) yoluyla modellenmektedir. Bu yaklaşıma göre artımlı konu üye nicelenmiş olduğundan ‘Mary bir sandviç yedi’ tümcesi uç noktalı okuma alır ve ‘bir sandviç yedi’ ile eşbiçimlilik ilişkisi içinde tanımlanır.

Bu tezde, eylemcil ile adıl yüklem arasındaki paralel anlambilimsel noktaları ayrıntılı olarak modellediği ve aralarındaki yapıyı - koruyan haritalamaları betimleme yoluyla tümceler ve karmaşık eylemcil yüklemelerin uç noktalılığının belirlenmesinde adıl üyelerin rolünü doğrudan saptadığı için Krifka – Dowty’nin anlambilimsel yaklaşımları benimsenmektedir. Yine de, *görünüüş kayması* (aspect shift) çeşitli durumlarında hem sözdizimsel hem de anlambilimsel yaklaşımların getirdiği çözümlemeler yetersiz kalmaktadır. Buna örnek olarak, ‘Mağazaya koştu’ (He ran to the store), ‘Asansör hırıltı sesler çıkararak ondördüncü kata çıktı’ (The elevator wheezed upward to the fourteenth floor) gibi tümceler verilebilir. Görünüüş kayması, diğer bir deyişle, uç noktasız okumadan uç noktalı okumaya ya da uç noktalı okumadan uç noktasız okumaya kayma durumu Yunanca, Türkçe ve İngilizcede tümcedeki ana eylem üzerine biçimbilimsel olarak işaretlenmemektedir. Bazı dilbilimsel ya da dil dışı etkenler tarafından tetiklenmektedir. Bunun gibi görünüüş kaymalarının betimlenmesi, sözdizim ile anlambilim haritalama doğasına ve sözlükçe kuramına ilişkin bir dizi sorunların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bunun nedeni ise bu durumdaki eylem öbeklerinin ve tümceler, uç noktalılığı baş eylemlerinin içsel anlam özelliklerinin bir yansıması olmadığı ve böylece, bağımsız güdülenen sözdizimsel yapılara dayandırılarak birleşimsel kurallarla belirlenemeyeceğidir.

1.3.3.1 Uç noktalılıkta Sözdizimsel Etkenler

Tenny'nin kuramında, kavramsal yapıdaki olayı *ölçümleme* (measure out) görünüşsel rolünü üstlenmiş üye ile d – yapıdaki dolaysız iç nesne üye arasında tekbiçimli (uniform) bir haritalamanın olduğu ortaya atılmaktadır. Yüzey yapıda bu üye, bir geçişli eylemin dolaysız nesnesi (Örnek (30)a ve Örnek (30)c), etkilenmeli (unaccusative) bir eylemin öznesi (Örnek (30)b) ya da içsel olarak geçişli olmayan bir eylemin geçişli olarak kullanıldığında dolaysız nesnesi olarak gerçekleştirilmektedir.

- Örnek (30)
- a. I ate an apple.
Bir elma yedim.
 - b. The butter melted.
Tereyağı eridi.
 - c. He crossed the desert.
Çölü geçti.
 - d. He walked the road to the town.
Şehre giden yolu yürüdü.

Tenny (bir olayı) ölçümleme kavramını “bir dereceleme (scale) boyunca gerçekleşen değişim gibi tek tip ve sürekli değişim için uygun bir eğretileme

(metaphor)” (1989: 7) biçiminde kullanmaktadır. Örneğin, Örnek (30)c’de çöldeki yolun uzunluğu çölü geçmek olayına ölçüm getirmektedir. Yol *sınırlandırılmış* (delimited) olduğundan Örnek (30)c’deki belirtilen olay da sınırlandırılmıştır. Tenny’nin öne sürdüğü *ölçümlülük* (measuring out) ve *görünüşsel sınırlandırma* (aspectual delimitedness) kavramları uç noktalılık (Garey, 1957; Comrie, 1976; Hopper ve Thompson, 1980; Zaenen, 1988; Rappaport ve Levin, 1988; Dowty, 1991) ve niceleme (Krifka, 1986, 1992) kavramlarına karşılık gelmektedir.

Buna karşıt olarak, aşağıdaki örneklerde parçalı yüklemelerin (Örnek (31)) ve durum eylemlerinin (Örnek (32)) üyeleri belirttikleri olaysallıkları (eventuality) ölçümlememektedir.

- Örnek (31)
- a. Dan pounded the wall.
Dan duvarı yumrukladı.
 - b. Lisa studied French.
Lisa Fransızca okudu.
 - c. Susan shook the tree.
Susan ağacı salladı.
 - d. Bill pushed the cart.
Bill kartı itti.

- Örnek (32)
- a. John likes Bill.
John Bill'den hoşlanıyor.
 - b. The candle glows.
Mum parlıyor.
 - c. Mary knows calculus.
Mary hesap yapmayı biliyor.

İçsel yapılarında sınırlandırılmış olay içeren eylemcil yüklemelerin ‘Sözlüksel Kavramsal Yapı (SKY)’sı (Lexical Conceptual Structure (LCS)) bu görünüşsel yapıyla ilişkilidir. Levin ve Rappaport (1988), Hale ve Keyser (1988) ve Jackendoff (1990) yaklaşımlarında olduğu gibi Tenny’nin öne sürdüğü kuram çerçevesinde de eylemin sözcüksel anlamı ve bu anlamla ilişkili sözdizimsel öğeler SKY’de sunulmaktadır. Tenny’nin yaklaşımında SKY, *görünüşsel yapı* (aspectual structure) adını taşıyan bir sözdizimsel üye ile SKY arasındaki arayüz olarak işlev gören özel bir sözcüksel sunuluş aşamasını içermektedir. Bir sözdizim – anlambilim arayüzü olarak görünüşsel yapının rolü ‘Görünüşsel Arayüz Varsayımı (GAV)’ aracılığıyla saptanmaktadır.

Görünüşsel Arayüz Varsayımı : “Sözdizimsel üye yapısıyla konusal yapı arasındaki haritalama görünüşsel özellikler tarafından yönetilmektedir. Sözdizimsel yapıdaki iç (dolaysız), dış ve zorunlu (oblique) üye ile ilişkili bir evrensel görünüşsel yapı bu konumları işgal edebilecek olay katılımcılarının türünü kısıtlamaktadır.

Sözdizimde yalnızca konusal yapının görünüşsel kısmı görünürdür” (Tenny, 1989: 3).

Görünüşsel Arayüz Varsayımı çerçevesinde d – yapıdaki üç sözdizimsel üye konumu ile belirlenen üç kısıtlama bulunmaktadır (Tenny, 1992). Bunlardan ilki, *Dolaysız İç Üye üzerindeki Ölçüm Kısıtlaması*, sözdizimsel yapıyla SKY arasında ana bağlayıcı ilke olarak işlev görmektedir. Buna göre “devinim ya da her hangi bir değişim gösteren eylemlerin yalnızca dolaysız iç üyeleri ya da eylemin d - yapısal nesneleri olayları ölçümlemektedir” (Tenny, 1989: 35). İkincisi kısıtlama ise, eylem tarafından betimlenen olaya bir son nokta (terminus) sağlayarak dolaylı dış üyelerin görünüşsel yapıya katılabileceklerini saptayan *Dolaylı İç Üyeler üzerine Son Nokta Kısıtlaması*. Bu durum aşağıdaki örneklerde gösterilmiştir.

- Örnek (33) a. To push the cart
 Kartı itmek
 Sınırlandırılmış olmayan
- b. To push the cart to New York
 Kartı New York’a kadar itmek
 Sınırlandırılmış

Örnek (33)’teki dolaysız iç nesne konumunda olan ‘kart’ olayı ölçümlemektedir. Örnek (33)b’de dolaysız iç nesne olan Hedef - İÖ New York’a, ‘kart’ dolaysız iç nesne üyenin göndergesinin konumuna gönderimde bulunarak olayı sınırlandırmaktadır (Tenny, 1989). “ ‘New York’a’ Hedef – İÖ olayın zamansal son

noktasıyla ilişki kurarak uzamsal son noktayı saptadığı için olayın zamansal bitiş noktasının belirlenmesine katkıda bulunmaktadır” (Tenny, 1992: 4)

Hem Dolaylı İç Üyeler üzerine Son Nokta Kısıtlaması hem de Dolaysız İç Üyeler üzerine Ölçüm Kısıtlaması sadece iç üyelerin, diğer bir deyişle d – yapıdaki eylem öbeklerinde yer alan kurucuların olayları sınırlandırdığı savını desteklemektedirler. Bir dış üye eylem tarafından belirlenen olayın sınırlandırılmasının ya da ölçümlenmesinin saptanmasında görev almamaktadır. Bu durum, *Dış Üyeler üzerine Ölçümlemezslik Kısıtlaması* adını alan üçüncü kısıtlama tarafından belirlenmektedir. Dış üyeler ile iç üye(ler) arasındaki bu bakışimsızlık Görünüşsel Arayüz Varsayımı’nda çok önemli rol oynamaktadır.

“Görünüşsel roller yalnızca eylemlerin iç üyeleriyle ilişkiliyken konusal roller eylemlerin dış ya da iç üyelerine bağlı olabilir” (Tenny, 1992: 2). Üç görünüşsel rol söz konusudur : *ÖLÇÜM* (MEASURE), *SON NOKTA* (TERMINUS) ve *YOL* (PATH) tümleci tarafından saptanan *SON NOKTA* . Bu rollerin sözdizimsel konulara bağlanması şu kısıtlamaları getirmektedir : bir *ÖLÇÜM* dolaysız iç üye, bir *SON NOKTA* bir dolaylı iç üye ve bir *YOL* tümleci ya örtük olarak tümcede bulunmalıdır ya da iç üye konumunda olmak zorundadır. Tablo (9)’da görüldüğü gibi görünüşsel yapıya sahip olan eylemler görünüşsel rol aracılığıyla sözcüksel olarak sunulmuştur (Tenny, 1992: 6).

Tablo (9).

	Görünüşsel Yapı	Örnek
Yemek	[(<i>ÖLÇÜM</i>)]	Bir elma yemek

Erimek	[ÖLÇÜM]	Tereyağını eritmek
Yürümek 1	[(ÖLÇÜM)]	Appalachian Trail'i yürümek
Yürümek 2	[(YOL tümleci, SON NOKTA)]	Şehre giden yolu yürümek

Diğer yandan, görünüşsel yapı içermeyen eylemler Tablo (10)'da gösterilmiştir (Tenny, 1992: 20).

Tablo (10).

	Görünüşsel Yapı	Örnek
Su/hava yüzünde yüzmek	[]	Şişe su yüzünde yüzdü

Gerektirdikleri ölçüm ilişkisine göre eylemler üç ulama ayrılmıştır :

1. “artımlı – konu içeren eylemler (örneğin, ‘yemek yemek’, ‘içmek’, ‘bir yük vagonu yüklemek’)
2. durum değişimi gösteren eylemler (örneğin, ‘erimek’, ‘donmak’, ‘bir hastayı iyileştirmek’, ‘bir fotoğrafı koyulaştırmak’, ‘olgunlaştırmak’)
3. yol tüketimine işaret eden eylemler : a) nesne olarak yol tümleci alan eylemler, b) anlamsal yapılarında uzaklık içeren eylemler (‘tırmanmak’, ‘bir kart itmek’))” (Tenny ve Heny, 1993: 9-12).

Bu ulamların tümünde “eylemin dolaysız ya da dolaylı nesne ile ilişkili zamansal olmayan ölçülebilen niceliği ya da özelliği olayın zamansal ölçümüne dönüşmektedir” (Tenny ve Heny, 1993: 9). Artımlı konulu eylemlerin derecelemesi (scale) nesnenin hacme benzer (volume like) niceliği ile ilişkilidir. Durum değişimi gösteren eylemlerin derecelemesi ise dolaysız iç nesne üye tarafından katılımcıya kazandırılan bir özelliğe bağlıdır. Örneğin, fotoğrafın ne kadar koyu olduğu, meyvenin ne kadar olgun olduğu ya da bir parça tereyağının yoğunluğu ile bağlantılıdır. Son olarak devinim eylemlerinin derecelemesi mesafenin çizgisel derecelemesidir.

GAV’da karşılaşılan en önemli sorun Sözlüksel Kavramsal Yapı’daki üyelerin doğrudan ve tekbiçimli olarak sözdizimsel ilişkilere yansıtılmasında yatmaktadır. Diğer bir deyişle, dolaysız iç nesne üye, olayı ölçümleyebilen görünüşsel yapıdaki katılımcıyla hep ilişki içindedir (Filip, 1990). Ancak, kavramsal üyeler ile sözdizimsel üyeler arasında her zaman eşleştirme olmadığı gözlemlenmiştir (Jackendoff, 1990). Bu durum aşağıdaki örneklerle ele alınmıştır.

Örnek (34) a. Martha pushed the cart into the corner.

Martha kartı köşeye itti.

b. Martha danced into the corner.

Martha köşede dans etti.

GAV’a göre Örnek (8)a’daki ‘into the corner’ (köşeye) dolaylı iç üye, hareket ettirilen varlık olan ‘kart’ın konumunu temel alarak olayı sınırlandırmaktadır. ‘Kart’

olayı ölçümleyen dolaysız iç nesne üye konumundadır. Şimdi Örnek (34)b’yi inceleyelim. Aynı mantığı izleyerek Örnek (34)b’deki ‘into the corner’ (köşede) dolaylı iç üyenin de hareket ettirilen varlığın konumunu dikkate alarak olayı sınırlandırdığını söylememiz olasıdır. Ancak, Örnek (34)b’de Martha’nın göndergesinin konumu belirlenmemiştir. GAV’a göre ‘Martha’ dış özne üye ve kılıcı konumundadır. Bundan ötürü, olayın ölçümlemesinde ve / ya da sınırlandırılmasında hiçbir etkisi bulunmamaktadır. Ancak, Örnek (34)b’deki özne konumundaki ‘Martha’ ve Örnek (34)a’daki dolaysız iç nesne konumundaki ‘kart’, olayı ölçümleyen aynı görünüşsel özelliğe sahiptir. Bu tutarsızlığı önlemenin tek yolu, olayların ölçümlemesinin dış (özne) üyelerle değil, yalnızca dolaysız iç nesne üyeleri ile yapıldığını öne sürmektir. GAV’da karşılaşılan bu sorunu yansıtan tümceler aşağıda sunulmuştur.

Örnek (35)a. Martha pushed John into the pool.

Martha John’u havuza itti.

b. John dove into the pool.

John havuza daldı.

Tenny, ‘Martha yarı yolda dans etti’ (Martha danced halfway) gibi tümcelerde “dış üyenin (Martha) değişime uğramasına rağmen olayı (konum) ölçümleyen özellik ‘Martha (ev) mesafesinin yarısına kadar dans etti’ (Martha danced half the distance (home)) örneğinde olduğu gibi bir iç üye aracılığıyla en saf biçiminde açıklanabileceğini” (1989: 19) savunmaktadır. Bu öneriyi dikkate alarak

Örnek (35)a gibi örneklerde bir örtük dolaysız iç nesne üyenin bulunduğunu (yol) ve Örnek (35)a'daki tümcenin 'Martha bütün yolu izleyerek John'u havuza attı' (Martha pushed John all the way to the pool) şeklinde yorumlanabileceğini öne sürmemiz mümkündür. Ancak bu, geçişli devinim eylemlerine uygulanamamaktadır. Bu durum aşağıdaki örnekte açıkça görülmektedir.

Örnek (36) John entered the icy water (very slowly).

John buzlu suya girdi (yavaşça).

'Girmek' eyleminin bir dolaysız iç nesne üyesi olduğuna göre olayı ölçümleyen belirgin bir dolaysız iç nesne üyenin bulunduğu ileri sürülemez. Dowty'nin ileri sürdüğü gibi 'ulaşmak, bir yerden ayrılmak, gitmek ve terk etmek' (1991) gibi geçişli devinim eylemlerinde bütün tümce tarafından belirtilen olaysallığı (eventuality) sınırlandıran etken özne üyedir. Ayrıca, buzlu suyun zorunlu üye konumundan dolaysız nesne konumuna, John'un ise dolaysız iç nesne üye konumundan özne konumuna yükseldiği öne sürülebilir. Bu kuram çerçevesinde d – yapı ile s – yapı arasındaki dönüşümsel taşınmaların araçları sağlandığından bunun gibi bir taşınmaya izin verilmektedir. Yine de, eğer Sözlüksel Kavramsal Yapı'daki üyelerin doğrudan ve tekbiçimli sözdizimsel sunumun çeşitli düzeylerindeki sözdizimsel ilişkilerde yansıması sağlanması için bu tür bir taşınma işlemi kullanılacaksa d – yapıdaki bir dolaysız iç nesne konumunun özel bir ölçüm özelliğine sahip olduğu savı deneysel özelliğini yitirmiş olacaktır. Böylece, GAV'ın "deneysel içeriğe sahip olup olmaması ya da deneysel varsayım değil de yöntemsel sayıltı olup olmaması" (Dowty, 1991: 571) akla gelen ilk soru olacaktır. Diğer bir

korkma eylemlerinin bulunduğu tümcelerde dış üye konumundadır. O zaman deneyimcinin zihinsel durum değişimi korkutma tarafından gerektirilmektedir. Bu durumda bir dereceleme biçimindeki ölçüm kavramının nasıl uygulanacağı belirgin değildir. Korkutma, korkmama durumundan korkma durumuna ani geçişe işaret ettiği durumlarda ölçüm ilişkisi, temel yönleri devreye girmeden kullanılacaktır. Ancak, korkutma sınıfının eylemleri bir zihinsel aşamadan diğerine dereceli bir geçiş olarak da yorumlanabilmektedir. ‘Sakinleşmek’, ‘hayal kırıklığına uğramak’, ‘üzülmek’, ‘yatıştırmak’ ve ‘güvenini kazanmak’ gibi eylemler bu şekilde ele alınmaktadır.

Örnek (39) The music gradually saddened / calmed / depressed John.

Müzik John’u aşamalı olarak üzdü / sakinleştirdi / canını sıktı.

John’nun gitgide daha üzgün olma sürecini gözlemlemek mümkündür. Ancak, John’un yarı yolda üzgün olduğunu söylemenin ne anlama geldiği belirsizdir. John’un kısmen üzgün ve tamamen üzgün olma yolunda ilerlediğini söyleyebilmemizi sağlayan hiçbir nokta bulunmamaktadır. (dereceli erişim eylemlerinde buna benzer bir sorunla karşılaşilmektedir (Dowty, 1979). Bu nedenle, aşağıdaki tümceler garip ya da dilbilgisi dışıdır.

Örnek (40)a. ? The music halfway saddened John.

? Müzik yarı yolda John’u üzdü.

b. * The music gradually saddened John.

* Müzik aşamalı olarak John'u üzdü

Ölçüm ilişkisi yalnızca uç noktalı olayları ve katılımcılarını nitelendirdiği için eğer deneyimci üye bir psikolojik olayı ölçümleme özelliğindeyse yüklemün uç noktalı olması gerekmektedir (Tenny, 1992). Ancak, aşamalı değişim olarak değerlendirilen korkutma tipi psikolojik yüklemeler sürekli uç noktalı yüklem olarak davranmamaktadır. Vendler – Dowty geleneksel çalışmalarında kullanılan çeşitli testlere göre korkmak ve korkutmak sınıf eylemleri görünüşsel özellikleri açısından pek çok farklılık göstermemektedir (Van Voorst, 1992). Bu, aynı zamanda d – yapıda sunulan sınıflar arası ayırt edici noktaların pek belirgin olmadığı anlamına gelmektedir.

Korkutma sınıf eylemleri dışında dolaysız iç nesne konumuyla ilişkili olarak üyelerinde değişim gerektiren başka eylemler de bulunmaktadır. GAV'a göre yine bu eylemler belirttikleri olaya ölçüm getirmektedirler (bakınız Dolaysız İç Üyeler üzerine Ölçüm Kısıtlaması). Örnek olarak 'çorbayı karıştırmak', 'terlemek', 'nefes almak', 'korkudan titremek' gibi eylemler verilebilir. Yine de, gerektirilen değişimin dereceli olarak nasıl ölçülebileceği açık değildir. 'Bir elma yemek', 'kartı itmek' ile 'çorbayı karıştırmak' arasındaki net ayrımın olmaması bu tür sorunlara yol açmaktadır. Ölçüm kavramı oldukça geniş olduğu için sözdizim – anlambilim arayüzüne ilişkin yürütülen tahminlerde temel oluşturamamaktadır. Sınırlandırma kavramı ölçüm kavramının yerini alamamaktadır. Bunun nedeni ise hem 'bir elma yemek' örneğindeki 'bir elma' gibi dolaysız iç üyeler hem de 'Martha köşede dans etti' örneğindeki 'köşede' gibi dolaylı iç üyelerin olayı sınırlandırabilmeleridir.

Diğer bir sorun ise SKY ile sözdizimsel yapı arasındaki haritalamanın tek bir özellik tarafından sınırlandırılabilmesine yöneliktir. Genel olarak, gerek sözdizim – anlambilim haritalamalarına gerekse uç noktalılığa ya da diğer sınırlandırıcı etkenlere tek bir özellik tarafından sınırlama getirilememektedir. Parçalı eylemler tarafından belirtilen yüklem – üye ilişkileri psikolojik eylemler durumunda görünüşe bağlı olmadıkları için görünüşsel anlambilim açısından sözdizimsel üyelere haritalamalarını sağlayacak kurallar oluşturulamamaktadır. Hem diller arası karşılaştırmalarda hem de dile özgü çalışmalarda sözcüksel anlambilim ile sözdizimsel yapı arasındaki haritalama etkileşim halindeki sözdizimsel, anlambilimsel ve kullanımbilimsel ilkeler tarafından yapılmaktadır. Özellikle, haritalama kurallarının bir dizi anlambilimsel kavramlarla saptanan konusal rollere gönderimde bulunması gerektiğini ileri süren birçok kuramcı vardır (Fillmore, 1968, 1977; Dowty, 1988, 1991; Bresnan ve Kanerva, 1989; Alsina ve Mchombo, 1990) .

GAV’da karşılaşılan son sorun ise adıl üyelerin, eylemcil yüklemelerin uç noktalı / uç noktasız yorumunu etkileme biçiminin belirlenmesidir. “Görünüşsel yapı *sınırlı* (bounded) olaylarla ilişkili bir yapı” (Tenny, 1992: 4) olduğuna göre “(Vendler terminolojisinde) eylem eylemleri ya da durum eylemleri görünüşsel yapıya sahip değildir” (Tenny, 1992: 4). Bundan hareketle, uç noktalı okuması olan ‘John bir elma yedi’ tümcesi görünüşsel yapı ile ilişkiliyken uç noktasız okuması olan ‘John çorba yedi’ tümcesinin görünüşsel yapı ile bağlantılı olmadığı saptanmaktadır. Bu durumdaki ‘yemek’ eyleminin farklı anlamları farklı bağlanma mekanizmalarına yol açmaktadır. Bunun nedeni de, “SKY’de görünüşsel ve görünüşsel olmayan bilginin bağlanmasının iki ayrı rol biçiminde sunulmasıdır” (Tenny, 1992: 14) . Bu roller aracılığıyla yalnızca görünüşsel roller doğrudan

sözdizime bağlanır ve sadece Evrensel Bağlama İlkeleri (Universal Linking Principles) ile ilgili olan anlambilimsel bilgi bulunmaktadır. “Olay yapısına dayanan Evrensel Bağlama İlkeleri ve görünüşsel yapı, üye yapıları için diller arası düzeyinde olası bir dizi biçim sağlamaktadır. Diğer dile özgü evrensel olmayan bağlama örüntüsü (pattern), (Sözlüksel) Kavramsal Yapıda görünüşsel olmayan konusal bilgiden yola çıkılarak belirtilebilir” (Tenny, 1992: 23). Dolayısıyla, Evrensel Bağlama İlkeleri, ‘John bir elma yedi’ örneğindeki ‘yedi’ eylemine uygulanabilirken ‘John çorba yedi’ örneğindeki ‘yedi’ eylemine dile özgü evrensel olmayan bağlama örüntüleri uygulanacaktır. Bu tür bir çözümleme ‘yedi’ eyleminin bulanık olduğu ve ‘John bir elma yedi’ ile ‘John çorba yedi’ örneklerinde farklı anlam içerdiği savını desteklemektedir. Ancak, bu yaklaşım ‘yedi’ eyleminin aynı sözcüksel ve anlambilimsel özelliklere sahip olduğu sezgisine karşı gelmektedir. Yukarıdaki tümceler arasında gözlemlenen görünüşsel farklılıklar nicelenmiş ad öbeği (bir elma) ve bütüncül yığınsal ad öbeğinin (çorba) farklı anlambilimsel özelliklerinden kaynaklanmaktadır.

Tenny (1989) çalışmasında belirginleştirilmemiş çoğul ad öbeklerinin GOV’dan bağımsız farklı bir olgu olarak ele alınması gerektiğini belirtmiştir. Bu, çıplak çoğul ad öbeklerinin eylemcil yüklemelerin uç noktasız yorumu üzerindeki etkisini saptayan başka bir mekanizmanın bulunduğu anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, Tenny’nin açıklama getiremediği Örnek (41)’de dış üyenin nicelenmiş olması bütün tümcenin uç noktalılığını saptamasıdır.

Örnek (41)a. John ate blueberries.

Non – delimited

John çayüzümü yedi.

Sınırlandırılmış olmayan

b. John ate (all) the blueberries.	Delimited
John (bütün) çayüzümü yedi	Sınırlandırılmış

Örnek (42)a. Guests arrived.	Non – delimited
Konuklar vardı	Sınırlandırılmış olmayan

b. A / the guest arrived.	Delimited
Bir konuk / (belirli bir) Konuk vardı.	Sınırlandırılmış

‘John bir elma yedi’, ‘John çorba yedi’, Örnek (41) ve Örnek (42)’de önemli bir nokta dikkati çekecektir : nicelenmiş adıl üyeler nicelenmiş (uç noktalı) eylemcil yüklemelerin (ya da tümcelerin) ortaya çıkmasına yol açarken bütüncül (yığinsal, çıplak çoğul) adıl üyeler bütüncül (uç noktasız) eylemcil yüklemeler oluşturmaktadır. Yine de, Tenny’nin önerdiği kuram çerçevesinde bu noktayı tekbiçimli olarak yakalamak olası değildir.

1.3.3.2 Uç noktalılıkta Anlambilimsel Etkenler

1.3.3.2.1 Krifka'nın Yaklaşımı

Krifka'nın (1986, 1989, 1992) çalışmalarında adıl ile eylemcil yüklemelerin düzanlamaları (denotation) alanlar arası dizgesel haritalamalar (teknik adıyla eşbiçimlilikler) biçiminde betimlenmiştir. Buna göre, hem adıl hem de eylemcil yüklemelerin tamamlanmış bir yarı – örtük birleşme (complete join semi - lattice) biçimine sahiptir. 'John bir elma / elmayı yedi' ve 'John elmalar / çorba yedi' tümcelerini örnek olarak ele alalım. Dolaysız nesnenin göndergesi olaya dereceli olarak bağlı olduğunu ileri süren varsayım benimsenerek nesnelerin ile olayların (daha doğru bir ifadeyle olaylara verilen zaman aralıkları) örtük yapısı (lattice structure) aralarındaki haritalama aracılığıyla modellenmektedir. Bu haritalamalar ana hatlarıyla aşağıdaki uzam – zaman tablosunda gösterilmiştir.

Tablo (11) : Uzam – zaman grafiği (Krifka, 1986).

Madde	Madde
Bir elma / elmayı	Çorba / elmalar
Zaman (time)	Zaman (time)
Bir elma yemek / elmayı yemek	Çorba yemek / elmalar yemek

Tablo (11)'de bireylerin bölümleri (bir elma, elmalar ve çorba) olaysallıkların bölümleri, olaylar ve süreçler (çorba / elma yemek) ile karşılıklı ilişki içinde oldukları gösterilmiştir. Örneğin, 'bir elma', farklı büyüklükteki elma parçaları olan çeşitli bölümlerden oluşturulmuş olarak çözümlenmektedir. Elma bölümlerinin hiçbirisi elmanın kendisi değildir. Bir elmanın işaret ettiği *bölüm yapısı* (part structure) *nesnelerin örtük yapısı* (lattice of objects) olarak modellenmektedir. Benzer biçimde, 'John bir elma yedi' tümcesi bölüm yapısına sahip olan bir olaya işaret etmektedir. Yemek olayı çeşitli yemek alt olayları (her alt olay da alt olaylara sahiptir) içermektedir. Ancak, bu olayların hiçbirisi 'John bir elma yedi' tümcesi tarafından belirtilen asıl olayla aynı statüde değildir. Adcıl ve eylemcil yüklemelerin düzanlamsal alanlarının örtük yapıları aracılığıyla yapılan modellenme bölme sonucu ortaya çıkan, parçaya dayalı *bölüm* ilişkisi biçiminde ele alınışları ilk Link (1983, 1987) ve Bach (1981, 1986) çalışmalarında görülmüştür. Bu özellik aracılığıyla 'bir elma' gibi bir bireyin ile 'bir elmayı yemek' olayı arasında özel bir ilişki türünün var olduğu sezgisinin net olarak sunulmasına olanak sağlanmaktadır. Yemek süresi boyunca elma ard arda, aşama aşama gerçekleşen değişime uğramaktadır. Bu aşamalı değişimler yemek olayının *artımlı gelişimi* (incremental development) ile ilişkilendirilebilmektedir. Tablo (11)'de bir elmanın her parçasının o elmayı yemenin bir parçasına haritalanmış olduğu ve bunun tam tersinin geçerli olduğu gösterilmiştir. Bu durumda 'bir elma' gibi adcıl üyelerin 'bir elma yemek' gibi bir yüklemün uç noktalılığına etki etmesi söz konusudur.

Krifka (1986, 1989, 1992) nesneler ile olaylar arasında görülen *eşbiçimli haritalamanın* (homomorphic mapping), üyelerine bağlı olarak belirli bir yüklem sınıfının gerektirimi olduğunu ileri sürmüştür. Bu varsayım cebirsel ilişkiler

aracılığıyla saptanıp (ya da haritalama koşulları) *Dereceli Etkilenen Nesne* (Gradual Patient) ya da *Aşamalı Etkilenen Nesne* (Successive Patient) adını alarak özel bir konusal rol konumundadır. Bu ilişkiler aşağıda sunulmuştur :

“Dereceli Etkilenen Nesne konusal rolünün tanımlanması : $\mathring{A}P[GRAD(P) \text{ fl } UNI-O(P) ; MAP-O(P) ; MAP-E(P)]$

a. Nesnelere Haritalama (Mapping to objects)

$\mathring{A}R[MAP-O(R) \text{ fl }$

$\mathring{A}e, e', x[R(e, x) ; e' \leq e \infty .x'[x' \leq x ; R(e', x')]]]$

[Eğer x, e olayının etkilenen nesnesi ise ve e', e olayının uygun bir parçası ise e' olayının etkilenen nesne konumunda olan, x'in de uygun bir parçası bulunmaktadır.]

b. Olaylara Haritalama (Mapping to events)

$\mathring{A}R[MAP-E(R) \text{ fl }$

$\mathring{A}e, x, x' [R(e, x) ; x' \leq x \infty .e'[e' \leq e ; R(e', x')]]]$

[Eğer e bir olay ise ve x' x öğenin uygun bir parçası ise, olayın etkilenen nesnesi, x' öğenin etkilenen nesne konumunda olduğu e' olayının uygun bir parçası bulunmaktadır.]

c. Nesnelerin Tekçilliği (Uniqueness of objects)

$\mathring{A}R[UNI-O(R) \text{ fl } \mathring{A}e, x, x' [R(e, x) ; R(e, x') \infty x=x']]$

[Eğer x, e olayının etkilenen nesnesi ise ve x' ögesi de e olayının etkilenen

nesne konumunda ise, $x=x'.J$ ” (Krifka, 1986, 1992 :39, 1992 :42).

Bir konusal ilişki biçiminde olay ile nesne arasındaki eşbiçimliliğinin dilbilimsel kodlanması olay anlambiliminde genellikle varsayıldığı gibi ve Davidson’un bazı önerilerini dikkate alarak bir eylemcil yüklem, anlambilimsel olarak olay özelliğine (event property) ve konusal bilgiye (thematic information) ayrılmış olmasını gerektirmektedir (1967). Konusal ilişkiler bireyler (değişken x) ve olaylar (değişken e) arasındaki ilişkiler olarak nitelendirilmektedir. Örneğin, “Max şarkı söylüyor” tümcesinin sunumu şarkı söylemek’(e) & EDİCİ (e , max’) biçiminde olacaktır.

Olaylara haritalama aracılığıyla yenen her elmanın *uygun parçasının* (proper part), örneğin, içme olayının uygun bir parçasına karşılık gelmesini sağlamaktadır. Nesnelere haritalama ise bir elmayı yeme olayının her parçasının o elmanın uygun bir parçasına karşılık gelmesini sağlamaktadır. Son olarak, nesnelerin tekçilliği olayın belirli ve tek bir nesne ile ilişki içinde olmasını sağlamaktadır. Örneğin, bir elma yeme olayı dereceli etkilenen nesne rolü aracılığıyla belirli ve tek bir elma ile ilişkilendirilmektedir.

Bununla birlikte, Krifka *Olayların Tekçilliği* (Uniqueness of Events) kavramını ortaya koymuştur. Belirtilen olaysallık, tek ve aynı nesne tarafından yinelenmiş olmadığı ve yinelemeli yorumun temel alınmadığı zamanlarda bu kavram devreye girmektedir. Olayların Tekçilliği, olay gerçekleşmesi sırasında nesnenin dereceli olarak var olmaya başlaması ya da ortadan kalkması durumunda kendini göstermektedir. Örnek olarak ‘bir fincan kahve içmek’, ‘bir şehri yıkmak’, ‘bir sonat

bestelemek' gibi yüklemeler verilebilir (1986, 1992). Aşağıda Olayların Tekçilliği tanımı verilmiştir.

“Olayların Tekçilliği : $\text{ÅR}[\text{UNI-E (R) fl Åe, e', x [R(e, x) ; R(e', x) \infty e=e']]$ ”

(Krifka, 1992: 39, 1992: 42)

Olayların tekçilliği konusal ilişki ile ilişkilendirilen nesnenin tek bir olaya bağlı olmasını sağlamaktadır. Bundan farklı olarak, ‘okumak’, ‘(bir sonat) çalmak’, ‘(bir dosya) kopyalamak’ gibi çeşide yönelik (type oriented) yüklemeler belirli bir çeşidin gerçekleştirilmesini içeren yinelenen olaysalılıkları (resettable eventualities) belirtmektedir. Bu durumda örnek olarak ‘bir sonat çalmak’ gibi bir tümce verilebilir. Aynı sonat, sonatın gerçek çalınmasında herhangi bir değişiklik yaratmadan defalarca sürekli çalınabilir. Tek ve aynı nesneye yönelik (token oriented) ile çeşide yönelik (type oriented) yüklemeler arasındaki fark sürerli zaman belirteçlerinin bulunduğu tümcelerin yorumunda yansıtılmaktadır (Krifka, 1986, 1992). Bu durum Örnek (43)’te gösterilmiştir.

Örnek (43)a. Pavarotti sang this aria with enthusiasm for three years.

Pavarotti bu ariayı üç yıl boyunca coşkuyla söyledi.

b. ? Scarlatti composed this sonata for three years.

? Scarlatti üç yıl boyunca bu sonatı besteledi.

Dereceli etkilenen nesne üyeler ile eylemcil yüklemeler arasında etkileşimi saptayan genel kural, *Görünüşsel Birleşim* (Aspectual Composition) kuralı aşağıda verilmiştir.

Görünüşsel Birleşim : Tekçil olaysallıklara işaret eden tümcelerde nicelenmiş dereceli etkilenen nesne bir parçalı eylemin nesne konumundaysa nicelenmiş karmaşık eylemcil yüklemeler oluşumuna yol açmaktadır. Diğer yandan, bütüncül dereceli etkilenen nesne üye eylemcil yüklemelerin nesne konumundaysa bütüncül karmaşık eylemcil yüklemelerin elde edilmesini sağlamaktadır (Krifka, 1986, 1989, 1992).

Krifka tarafından tanımlanan *niceleme* (quantization) ve *bütüncüllük* (cumulativity) kavramları aşağıda verilmiştir.

“Bir yüklem P bütüncüldür eğer

$$\forall x,y[[P(x) \wedge P(y) \rightarrow P(x \otimes y)] \wedge \text{card}(P) \geq 2]$$

[P, x’e ve y’e her uygulandığında en az iki farklı varlığa uygulanması koşulu ile x’in ve y’in toplamına da uygulanır.]

Bir yüklem P nicelenmiştir eğer

$$\forall x,y[P(x) \wedge P(y) \rightarrow \leftarrow y < x]$$

[P, x’e ve y’e her uygulandığında y, x’in uygun bir parçası olamaz.]” (Krifka, 1986, 1989, 1992).

Ayrıca, Krifka olayların uzanımlarını (U_E) zamanların uzanımı (U_T) ile birleştiren zamansal bir iz “ τ ” de önermiştir. Bu iz aracılığıyla bir olay gerçekleştiği

zamana haritalanmaktadır. Toplama işlemine ilişkin bir eşbiçimlilik : $\hat{A} e, e' [\tau (e) \otimes \tau t (e') = \tau (e \otimes e')]$. Ayrıca, olayların zamansal açıdan düzenlenmiş parçaları nesnelerin uygun parçalarına haritalanmaktadır (Krifka, 1992).

Krifka'nın görüşleri, ad öbekleri ile eylemcil yüklemeler arasındaki etkileşimler dereceli etkilenen nesne alan eylemlerin sözcüksel anlambiliminden köken aldıkları savıyla aynı anlama gelmektedir.

1.3.3.2.2 Dowty'nin Yaklaşımı

Dowty, Krifka'nın ortaya attığı dereceli etkilenen nesne kavramını geliştirip *Artımlı Konu* (Incremental Theme) adını vererek konusal roller kuramında tanımlamıştır. “*Öntipset – Etkilenen Nesne* (Proto – Patient) rolünü oluşturan özelliklerden biridir” (Dowty, 1991: 572). Bir dizi ayrı ayrı konusal roller yerine Dowty “öntipset – etkilenen nesne ve öntipset – kılıcı (Proto – Agent) sadece iki konusal” (1989: 111, 1991: 571) öntipset rolün olması gerektiğini savunmuştur. Bu rollerin özellikleri aşağıda verilmiştir :

“Öntipset – etkilenen nesne rolünün özellikleri :

1. durum değişimi gerektirmesi
2. artımlı konu olması
3. çoğu zaman başka bir katılımcı tarafından etkilenmesi
4. başka bir katılımcının göreceli devinimine hareketsiz kalması

5. olaydan bağımsız olarak varolamaması

Öntipsel – kılıcı rolün özellikleri ise :

1. olayla ya da durumla gönüllü ilişkide olması
2. sezgisellik (ve / ya da algılama) bulundurması
3. bir katılımcının durum değişimine ya da bir olayın gerçekleşmesine yol açması
4. diğer katılımcıların konumuna bağlı olarak hareket etmesi
5. göndergesinin eylemin etkisinden bağımsız olarak varolması” (Dowty, 1989: 111, 1991: 571)

“Bir eylemin üyesi, eylem türü tarafından kazandırılan gerektirim sayısına göre farklı derecede iki öntipsel rolden birini ya da ikisini de bulundurabilir” (Dowty, 1991 :547). “Öntipsel roller ana dili konuşucusu tarafından ana dildeki geçişli eylemlerinin anlamlarına taslak olarak kullanılması öntipsel rolleri nitelendiren temel anlambilimsel kavramlarını oluşturmaktadır” (Dowty, 1989:111). “Öntipsel kılıcı ve öntipsel etkilenen nesne özellikleri Üye Seçme İlkesi (Argument Selection Principle) aracılığıyla doğrudan sözdizimsel üyelerle ilişkilendirilmektedir” (Dowty, 1991 :572).

Üye Seçme İlkesi : “Dilbilgisel özne ve nesne içeren yüklemlerde, yüklem en çok öntipsel kılıcı özelliklerini gerektirdiği üye, yüklem öznisi olarak

sözcükleştirilecektir. Aynı zamanda en çok öntip sel etkilenen nesne özelliklerini taşıyan üye dolaysız nesne olarak sözcükleştirilecektir” (Dowty, 1991: 576).

Uç noktalı yüklemlerin ve artımlı konu üyelerin davranışlarına göre Dowty şunu önermektedir : “Bir uç noktalı yüklem in anlamı, onun (biçimlendirilmiş) konu üyesinin düzanlamlarından (biçimlendirilmiş) bir olay alanına bir eşbiçimlilik tir. Bir eşbiçimlilik, dağılımında (range) betimlenen benzer ilişkilerle alanında (domain) tanımlanan bazı yapısal ilişkileri koruyan alanından dağılımına bir işlevdir. Uç noktalı yüklemlerin bu durumunda korunan bu ilişki ‘- bölümü’ (part – of) ilişkisidir : Eğer x, y öğenin bir parçası ise eğer bir uç noktalı yüklem e olayı üzerine y ögesi haritalanırsa x ögesi e olayının bir parçası olan bir e olayına haritalamalıdır” (1991: 567).

Artımlı konu, net ayrı aşamalar, yani alt olaylar biçimindeki kesin bir durum değişimine uğrayacak ad cıl üyeleri kapsamaktadır. Dowty’nin çalışmasında artımlı konu konusal rolünü seçen üyeler aşağıda sunulmuştur.

1. “bir ev yapmak, bir kitap yazmak, bir kazak örmek (etkilenen nesne)
2. başkanlığa ait bir bulguyu yok etmek (yok olan nesne)
3. bir sandviç yemek, kahve içmek (tüketilen nesneler)
4. bir ev boyamak, bir ayakkabı cilalamak, bir makale düzeltmek (etkilenen nesne)
5. bir sonat çalmak (çalınan nesne)
6. girmek, çıkmak, ulaşmak, gitmek, ayrılmak, terk etmek (artımlı konu öznesi olan geçişsiz eylemler)” (Dowty, 1991: 571)

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi artımlı konu kavramı, eşbiçimli olmayan (bir kedi) okşamak ya da (bir çorba) karıştırmak gibi yüklemelerde eylem ile dolaysız nesne ilişkisini içermediği için geleneksel etkilenen nesne konusal rolünden daha dar kapsamlıdır. Diğer bir deyişle, ‘bir tencerede çorba karıştırmak’ örneğinde çorba karıştırılmasının ilk yarısının nelerden oluştuğu saptanamamaktadır. ‘Bütün tortular çözülene dek çorbayı karıştırdı’ örneğinde bile ‘çorbayı karıştırdı’ yüklemi eşbiçimli ve uç noktalı yoruma kayamamaktadır. Bununla birlikte, bu tümcenin ‘beş dakikada’ X zamanda zaman belirteci ile dilbilgisel tümceye yol açmadığı, ‘beş dakika boyunca’ X zaman boyunca biçimindeki sürerli zaman belirteciyle ise dilbilgisel tümce verdiği dikkati çekecektir. Dış dünya gerçeklerinin, çorbanın özelliklerinden birinin (kıvam) aşamalı olarak değişmesini algılamamıza yol açmasına rağmen karıştırmak eylemi bir eşbiçimlilik gerektiriyormuş gibi yorumlanmamaktadır. Böylece, ‘çorba / çorbayı’, ‘çorbalar / çorbaları’, ‘bütün kaplardaki çorbaları’ karıştırmak ve benzerleri dolaysız nesne ad öbeğinin niceleme durumunun karmaşık yüklemnin niceleme durumuna hiçbir etkisinin olmadığı görülmektedir. Bu AÖ’lerle kurulan tümcelerin tümü uç noktasız okuma almaktadır.

Ayrıca, devinim eylemlerinin özneleri kapsadığı için artımlı konu kavramı etkilenen nesne konusal rolünden daha geniş kapsamlıdır. Örnek (44)’te ‘kazanan kaplumbağa’ bu türden bir öznedir.

Örnek (44) At the turtle race, the winning turtle crossed the finish line in 42 seconds

Kaplumbağa yarışında,kazanan kaplumbağa çizgiyi 42 saniyede geçti.

‘Kazanan kaplumbağa’ ad öbeği geleneksel terimlerle konu rolünü üstlenmiştir. Konular, kılıcının katkısı olup olmadığına bakılmaksızın eylemlerin konum ya da durum değişimini gerektirdiği üyeler olarak nitelendirilmektedir (Gruber, 1965; Jackendoff, 1972, 1974). Yine de, Örnek (44)’te belirtilen olayın sınırlandırmasında rol oynayan kaplumbağanın boyutudur. Vücudunun bütün bölümleri bitirme çizgisini geçtiği zaman olay zorunlu olarak bitecektir. Bu nedenle kazanan kaplumbağa artımlı konu konumundadır.

Geleneksel konu konusal rolünü Dowty *Bütüncül Konu* (Holistic Theme) olarak adlandırmıştır. ‘John New York’tan Chicago’ya araba sürdü’ gibi tümcelerde ‘John’ bütüncül konu rolünü üstlenmektedir. Bütüncül konular “aşamalı olarak bir durum değişimine uğramaktadır. Değişimin dereceli olarak gerçekleştiğinden değil, gerçek artımlı konu ile bir tür ilişkisi olduğundan değişim sadece artımlıdır” (Dowty 1991: 569). ‘John New York’tan Chicago’ya araba sürdü’ tümcesinde örtük olarak sunulan yol artımlı konu konumundadır. Yolun *bölüm yapısı* (part – structure) belirtilen devinim olayının bölüm yapısıyla (part – structure) ilişkilendirilmiştir. Ancak, artımlı yol konu sözdizimsel açıdan tek bir üye olarak gerçekleştirilememektedir. Daha çok ‘New York’tan’ ve ‘Chicago’ya’ ilgeç öbekleri onun başlangıç ve bitiş noktalarına gönderimde bulunmaktadır. Dowty “‘çölü geçmek’, ‘(altı günde) Amerika’yı boydan boya geçmek’ ya da ‘baştan sonuna kadar’ gibi anlambilimsel açıdan paralellik gösteren örneklerde artımlı yol konunun sözdizimsel olarak dolaysız nesne adındaki tek bir üye biçiminde” (1991: 569) gerçekleştirildiğini öne sürmüştür. Bütüncül konu üyesi alan ve yolu örtük olarak belirten diğer yüklemeler aşağıda verilmiştir :

Bütüncül Konu : ‘bankadan postaneye yürümek’, ‘bir mil koşmak’, ‘yetişkinliğe ulaşmak’, ‘bir mimar olmak’.

“‘John mimar olmaya çalışırken eğitimi bitiremeden yarıda bırakmıştı’ tümcesindeki özne konumundaki ad öbeği ‘John’ bütüncül konu durumundadır. Burada ‘yol’ terimi mimar olmak için aşılması gereken bütün aşamalar için kullanılmaktadır. Bu örnekte mimar durumuna ulaşmak için geçirilen bütün aşamaların tamamı değil bir kısmı gerçekleştirilmiştir. John’un tamamı değil yalnızca bir bölümü mimar olmuştur” (Dowty, 1991: 569).

Diğer bir artımlı etkilenen nesne türü *Sunuluş – Kaynak Konu* (Representation – Source Theme) üyelerle ilişkilidir. Bu durumda, altta yatan tip ya da belirli bir ‘kaynak’ nesnenin sunuluşunu artımlı olarak var etmektedir. Örnek olarak ‘bir dosya kopyalamak’, ‘bir kitap okumak’, ‘bir şiir ezberlemek’ verilebilir.

1.3.3.3 Sözdizimsel ve Anlambilimsel Savların Karşılaştırılması.

Uç noktalılık üzerine ortaya atılan Tenny ile Krifka – Dowty yaklaşımları arasında dört temel fark bulunmaktadır. Bunlardan ilki, Tenny tarafından geliştirilen Görünüşsel Arayüz Varsayım’ı, Yönetim ve Bağlama Kuramı’na (Government and Binding Theory) dayandırılmasıdır. GAV’da sözdizimin bağımsız olduğu savı güdülenmiştir. Bu varsayım, aynı zamanda YBK’nın temel ilkelerinden biridir. Görünürde iki zıt hedefi bir araya getirmeyi amaçlamaktadır : Sözdizimin

özerkliğinden ödün vermeden Sözlüksel Kavramsal Yapı ile sözdizimsel yapı arasındaki bağlantıyı saptamaktadır. Buna göre sözdizim çok – katmanlı (multistratal) durumdadır. SKY içinde bağımsız bir birim halinde olan görünüşsel yapı aracılığıyla SKY içindeki öğeler ile d – yapı arasında bir tekbiçimli haritalama ileri sürülmektedir. Anlambilimsel ile sözdizimsel sunumların farklı düzeyler arasında gerçekleştirilen dönüşümsel taşınmalarla ise çeşitli uyumsuzluklara çözüm getirilmektedir.

Dowty ve Krifka tarafından sözdizimin tek – katmanlı (mono – stratal) olduğu ve anlambilim ile birleşimsel olarak ele alınması gerektiği savunulmuştur. Bu çözümlemede Montague yöntemi benimsenmiştir. Birleşimsellik ilkesinin uygulanması sözdizim – anlambilim ilişkisi üzerine önemli sonuçlar doğurmaktadır : Anlambilim, sözdizim üzerine ağır kısıtlamalar getirerek sözdizimin özerkliğini ortadan kaldırmaktadır. Model – kavramsal (model – theoretic) savlar örtük yapılar ile zenginleştirilerek doğrudan eylemlerin ince sözcüksel özelliklerine gönderimde bulunmasıyla olay anlambilimi çerçevesinde ortaya atılmıştır.

İkincisi, Tenny'nin görüşü dış özne üyelerle d – yapıda yer alan iç üyeler (dolaysız ve dolaylı) arasındaki sözdizimsel bakışsımsızlığa dayanmaktadır. Sadece d – yapıdaki iç dolaysız nesne konumu eylem öbeğinin uç noktalılığını belirleyen adıl üye ile ilişkilendirilmiştir. Dowty ve Krifka'nın görüşlerine göre dereceli etkilenen nesne rolünün ya da artımlı konunun özellikleri bulundurulduğunda hem özne konumundaki üye hem de nesne konumundaki üye tarafından karmaşık eylemcil yüklemelerin uç noktalılığı saptanabilmektedir.

Üçüncüsü, her iki görüş, karmaşık eylemcil yüklemün uç noktalı / uç noktasız okumasını saptayan üyenin aşamalı ya da bütüncül değişim geçirmesine

dayanmaktadır. Bundan farklı olarak, Tenny'nin kuramında ne ölçüm ne de sınırlandırma kavramının ayrıntılı tanımı yapılmaktadır. Bu iki temel kavramın net nitelendirilmiş olmaması Görünüşsel Arayüz Varsayım'ın hem uygulama alanının daralması hem de sözcüksel anlambilim – sözdizm arasında arayüz olarak işlev görmesi zorlaşmaktadır. Krifka – Dowty'nin anlambilimsel görüşleri aracılığıyla adıl üyelerin, tümcelerin ve karmaşık eylemcil yüklemelerin uç noktalılığının saptanmasındaki rolü doğrudan saptanmaktadır. Tamamlanmış yarı-örtük birleşmelerin (complete join semi – lattice) cebirsel yapısını içeren eylemcil ve adıl yüklemelerin düzenlamları arasındaki yapıyı koruyan haritalamalar ayrıntılı olarak betimlenerek ilgili etkileşimler modellenmiştir.

Dördüncüsü ise, Tenny'nin kuramında sayı (bir elma yedi), yığinsal (çorba yedi) ve çıplak çoğul (çayüzümü yedi) adıl üyelerin tekbiçimli olarak karmaşık eylemcil yüklemeler üzerine etkisini saptamak mümkün değildir. Ayrıca, Tenny 'yemek' eyleminin dolaysız nesne üyelerinin niceleme özelliklerine bağlı olarak farklı anlamları olduğunu ileri sürmüştür. Krifka ve Dowty'nin kuramında 'yemek' eylemi aynı anlamsal özelliklere sahiptir. Adıl üyelerin etkileri (dereceli etkilenen nesne, artımlı konu) ise görünüşsel birleşim ilkeleri çerçevesinde tekbiçimli ve tamamen birleşimsel olarak değerlendirilmektedir.

1.3.3.4 Çözülmemiş Sorunlar : Görünüş Kaymaları Yeniden Gözden Geçirilmektedir.

Krifka ve Dowty, Vendler'in yüzey eylemleri, eylem eylemleri ve erişim eylemleri olarak sınıflandırmasından doğan bazı sorunlara çözüm bulmaya yönelmiştir. Ortaya attıkları savlar uç noktasız olan eylemcil yüklem (örneğin, John bira içti) ve yapılarında uç nokta bulunduran eylemcil yüklem (örneğin, John bir bardak bira içti) iki anlambilimsel özellik temel alarak çözümlemeyi amaçlamaktadır. Bunlardan ilki artımlı konu üyenin niceleme özelliği, ikincisi ise eylemin eşbiçimlilik gerektirimidir. Buna rağmen, yeni sorunlar ortaya çıkmıştır. Bireysel eylemler kesin olarak eylem eylemleri ve erişim eylemleri biçiminde sınıflandırılmayacağına göre eşbiçimli olma / olmama ayırımına da gidilememektedir. Bir yüklem (basit ya da karmaşık) eşbiçimlilik özelliğini gerektirip gerektirmemesi hem dilbilimsel hem de dil dışı bağlamdan doğan etkenlere bağlıdır. Bu bilgiler ışığında aşağıdaki örnekleri inceleyelim.

Örnek (45)a. Tom waltzed.

Tom vals yaptı.

b. Tom waltzed into the room.

Tom odada vals yaptı.

Vals yapmak eylemi bir eşbiçimlilik gerektirmeyen yalnızca devinim biçimi belirten geçişsiz devinim eylemidir. Örnek (45)b'de uç noktalı olan ve artımlı değişim gerektiren seçimli yönelme İÖ ile kullanılmaktadır. Artımlı değişim, örtük yol boyunca özne konumundaki AÖ (Dowty'ye göre bütüncül konu) Tom'un konumsal değişimleri ile ölçülmektedir. Örnek (45)b'deki bütüncül konunun

nicelenmiş ve örtük yolun belirli bir uzunluğu olduğuna göre Tom'un ölçülebilir bir dizi konumsal değişimleri söz konusudur. Dolayısıyla, nicelenmiş ya da uç noktalıdır. Genellikle, dolaysız devinim olaylara işaret eden tümcelerde yolun uzunluğuyla birlikte bütüncül konunun niceleme özellikleri tümcenin uç noktalı okumasını saptamaktadır. Örnek (46)a'da, devinimin kaynağına işaret eden 'off the shelf' yönelme öbeği dışında Örnek (44)'tekine benzer bir durum görülmektedir. Örnek (46)b'de çoğul biçimindeki bütüncül konu 'kitaplar', kitap grubundaki her bir kitap için bir olaylar çokluğuna (plurality of events) gönderimde bulunmaktadır.

Örnek (46)a. The earthquake shook a book off the shelf in a few seconds/? For a few seconds.

Deprem birkaç dakikada / birkaç dakika boyunca bir kitabı raftan düşürdü.

b. The earthquake shook books off the shelf ? in a few seconds/for a few seconds.

Deprem ? birkaç dakikada / birkaç dakika boyunca raftan kitaplar düşürdü.

Her kitap, uzunluğu kesin olan bir yolu kat etmesine rağmen, 'kitaplar' AÖ'sü bütüncül olduğu için her kitabın ilişkili olayla eşleşmesi belirsiz sayıda konumsal değişimlerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Böylece, belirtilen olaysallık bütüncüldür (uç noktasız). Örnek (45) ve Örnek (46)'da yapılan genel

incelemeler doğrultusunda bütüncül konunun özne olarak gerçekleşmesi Örnek (47) için de geçerlidir.

Örnek (47)a. The rabbit jumped into Harriet's arms in a minute/? all day.

Tavşan bir dakikada / ? bütün gün Harriet'in kollarına zıpladı.

b. Rabbits jumped into Harriet's arms all day/?? in a minute.

Tavşanlar bütün gün / ?? bir dakikada Harriet'in kollarına zıpladı

Bu bilgilerden hareketle şu sonuca varılmaktadır : Hem artımlı yol konu hem de bütüncül konu nicelenmiş ise anlambilimsel açıdan katkıda bulundukları tümce nicelenmiş ya da uç noktalı olacaktır. Yüklemin eşbiçimliliğini oluşturan artımlı etkilenen nesne ya da nesne belirlendikten sonra karmaşık yüklemelerin ya da tümcelerin uç noktalılığı 'John şarap içti' ile 'John bir kadeh şarap içti' örneklerinde izlenen yolla saptanacaktır. Buna rağmen, Örnek (45) ve Örnek (46) gibi tümcelerin uç noktalılığının, bağımsız güdülenen sözdizimsel yapılar ve eylemlerin anlambilimsel üye yapısına dayanarak birleşimsel kurallarla (görünüşsel birleşim gibi) nasıl saptanabileceği kesin değildir.

Eğer eylemin sözcüksel özellikleri uç noktasız okumadan uç noktalı okumaya kaymasına olanak sağlıyorsa ek karmaşıklar ortaya çıkmaktadır. Bu durum Örnek (48), Örnek (49) ve Örnek (50)'de gösterilmiştir. Örnek (49) ve Örnek (50)'deki eylemler devinim gerektirmeyen geçişsiz ve uç noktasızdır. Örneğin, 'tıkırdamak' eylemi anlamsal açıdan ses yayılımı içeren bir eylemdir. Geçişsiz olan 'gülmek' ve

‘hapşırmak’ eylemleri Örnek (49) ve Örnek (50)’de devinim aracılığıyla geçişli yapı kazanmaktadır.

Örnek (48)a. The old car rattled.

Eski araba tıkırdadı.

b. The old car rattled down the street to the university.

Eski araba üniversiteye kadar tıkırdadı.

Örnek (49)a. The critics laughed.

Eleştirmenler güldü.

b. The critics laughed the show out of town.

Eleştirmenler gösterişe şehrin dışına kadar güldüler.

Örnek (50)a. Harry sneezed.

Harry hapşırdı.

b. Harry sneezed his handkerchief right across the room.

Harry odanın diğer ucuna kadar mendiline hapşırdı.

Örnek (48)b’de ‘eski araba’, Örnek (49)b’de ‘gösteriş’ ve Örnek (50)b’de ‘mendiline’ bütüncül konu olarak işlev görmektedir. Diğer yandan, ‘üniversiteye’,

‘şehrin dışına’ ve ‘odanın diğer ucuna kadar’ yönelme öbekleri artımlı yol konuna işaret etmektedir. Ne var ki, ne ilgeç öbekleri ne de dolaysız nesneler eylemin alt olaylarının üyeleri konumunda değildir.

Görünüş kaymasının görüldüğü bazı durumlarda artımlı etkilenen nesnenin sözdizimsel olarak tek üye biçiminde gerçekleşmesine rağmen eylemin alt olay üyesi konumunda değildir. ‘Yürümek’ geçişsiz eylemi, Örnek (51)b’de sonuçsal yapıyla *sahte* (fake) nesne ‘kendimizi’ (ourselves) ile geçişli kullanımı bu duruma örnek olarak verilebilir.

Örnek (51)a. We walked.

Yürüdük.

b. We walked ourselves into a state of exhaustion.

Tamamen tükenene kadar kendimizi yürüttük.

‘Tükenene kadar’ sonuçsal öbeği Örnek (51)b’nin anlambilimsel sunuluşuna yüksek değerli bir özellik derecelemesi (scale) kazandırmaktadır. Olayın bölüm – yapısı, eşgönderimli özne ‘biz’ ile dönüşlü sahte nesne ‘kendimizi’ tarafından belirtilen etkilenen nesne tükenmesini ölçen bir özellik dereceleme yoluyla haritalanabilmektedir. Örnek (51)b’deki ‘kendimizi’, artımlı konu konumundaki dolaysız nesne içeren geçişli yapılara benzetilerek artımlı konu olarak ele alınmaktadır. Örnek (51)b’de özellik derecelemesinin bağlam aracılığıyla saptanan değere ulaşıldığı ve bu değerın gösterilen olayın zamansal sınırlandırmasıyla karşılaştığı dolaylı olarak belirtilmektedir. Söz konusu değerin, tükenme durumunun

başlama noktasıyla ilişkili olduğu düşünülebilir. Bir tümcenin anlambilimsel sunuluşu, artımlı etkilenen nesnelerinden bazıları bulunduğu için bir dizi uç noktalı olaylar ortaya çıkacağı ileri sürülse bile uç noktalılık dil dışı bağlam ve genel dünya bilgisine bağlıdır. Bu durum aşağıdaki örneklerde gösterilmiştir.

Örnek (52)a. The doctor examined the patient for an hour / in an hour.

Doktor hastayı bir saat boyunca / bir saatte muayene etti.

b. The doctor examined his motives (? in a few minutes /for a few minutes) and decided to let the patient die.

Doktor düşüncelerini ? birkaç dakikada / birkaç dakika boyunca gözden geçirdi ve hastayı ölmeye bırakmaya karar verdi.

Örnek (52)a doktorun ardışık aşamalardan oluşan belirli bir muayene sürecini izlediği durumda uç noktalı yorumu kazanmaktadır. Muayene olayının her bir bölümü için muayene sürecine karşılık gelen bölüm bulunmaktadır. Bu durumdaki tümcenin uç noktalı yorumu dilbilimsel araçlarla belirgin biçimde kodlanan öğelere bağlı değildir. Örnek (52)a'daki muayene etmek eyleminin kullanım biçiminin saptanması için Fillmore'un *çerçeveler* (frames) olarak tanımladığı bilgi yapıları harekete geçirilmelidir. "Çerçeveler yalnızca görsel sahneleri değil mümkün olduğunca genel anlamda alışılmış, insanlar arası davranış biçimleri, kültür tarafından belirlenen standart senaryolar, geleneksel yapılar, canlandırılan deneyimler, beden görüntüsü ve genel olarak insan inançlarının, eylemlerinin,

deneyimlerinin ya da tasarımlarının her tutarlı parça çeşidi” (Fillmore, 1975 :124) olarak tanımlanmaktadır.

Çerçeve Anlambilimin temel ilkelerinden biri anlamların *kavramsal sahnelerle* (conceptual scene) ya da çerçevelerle ilişkilendirilmesidir (Fillmore, 1977). Eğer Örnek (52)a’da olduğu gibi Örnek (52)b’ye Fillmore’un yaklaşımını uygularsak ortaya çıkan uç noktalı yorum tuhaftır. Diğer bir deyişle, yüklemün uç noktalı / uç noktasız yorumu eylemin sözcüksel özellikleri ile ilişkili olan bilgiye ve üye konumlarındaki ad öbeklerine bağlı olacaktır. Dowty bu görüşü benimseyerek benzer bir örnek verir : “‘John mimar olacaktı ama eğitimini tamamlayamadan bıraktı’ (John was becoming an architect but was interrupted before he could finish his degree). Bu örnekte olayın bölüm – yapısı mimar olunması için geçilmesi gereken örtük bir yolun adımları ile karşılıklı ilişki içindedir” (Dowty 1991 :569). Bu bağlamda, “çoğu zaman çerçeve ya da *zemine* (background) göre tanımlanan ve kavranan bir sözcüğün anlamı bizi çevreleyen kültürün oldukça büyük bir dilimini oluşturmaktadır. Zemin bu durumda, dünyanın nasıl olduğuna ilişkin ortaya konan varsayımların gerçek bir bütünü olarak kavranmasından çok bir prototip olarak algılanmaktadır” (Fillmore 1982: 118).

Bütün bu bilgilerden hareketle eşbiçimliliğin yalnızca eylemin sözcüksel iç yapısına bağlı olmadığı, eylemin kullanıldığı tümceyle de ilişkili olduğu sonucuna varılmaktadır. Bu tümcelerin önermelerinde konuşucunun alt yapısının yanısıra yorumcunun dilbilimsel ve dil dışı bağlam bilgisi dikkate alınmalıdır (Dowty 1979). Dowty (1991) ve Krifka (1989, 1992) çalışmalarında bu tür örneklerde karşılaşılan sorunlara değinmişlerdir. Dowty “bir uç noktalı yüklemün anlamı yapılandırılmış bir olaylar alanı (domain of events) içinde artımlı konu üyenin düzenlamından oluşan bir

eşbiçimliliğin” (1991: 567) olduğunu saptamaktadır. Yine de, tümcenin uç noktalılık özelliğinin belirlenmesinde yer alan diğer üyelerin etkilerinin nasıl ele alınması gerektiğine ilişkin her hangi bir öneride bulunmamaktadır. “ Bir sınıfa özgü yapıları taşıyan yüklem sınıfının eğretileme, komik ya da gerçek olmayan etkiyi yaratmak amacıyla belirli bağlamlarda normal gruptan uzaklaşabilir” (Dowty, 1991: 609). Bu türden bir çözümleme olanağı, “kendisinin geleneksel ima ve/ya da bir anlama sahipmiş gibi çözümlenebilen bir dilbilgisel yapı (ya da bu yapıyı ana görevini üstlenmiş bazı biçimbirimler)” (Dowty, 1991: 609) bağlam aracılığıyla sağlanmaktadır. “Ancak, bu, Montague 1974’ten beri hem yapısal hem de sözcüksel anlamlara izin veren birleşimsel anlambilim kuramlarının bir özelliğidir” (Dowty, 1991: 609). “Belirli dilbilgisel yapılar aracılığıyla, öntipikal kılıcı ve öntipikal etkilenen nesne özelliklerinin yanısıra farklı anlamlar da taşımaktadır” (Dowty, 1991: 608).

Krifka (1992) haritalama özelliklerinin zorunlu olarak yalnızca konusal ilişkilere bağlı olmadığını diğer bilgi kaynaklarına da bağlı olduğunu ileri sürmüştür. “Dolayısıyla, ‘yemek’ gibi bir eylemin bile nesne rolünün, aşamalılığı bir çeşit dilbilgisel özellik olarak sergilemediğini, yemenin normal ilerleyişi olarak aşamalılık özelliklerini zorunlu kıldığını kabul edilmesi gerektiğini savunmuştur” (Krifka, 1992: 45). Bu, Fillmore’un ‘çerçeve’ kullanımıyla tamamen uyum içindedir. “Bir şeyin sözcük biçiminde belirtilmesinin uygunluğu için gerçek koşulları saptamaya çalışırken çoğu zaman sözcüğün basit bir tanımlamasını yapılandırmak yararlıdır. Sözcüğün bu betimlenmesinde, sözcüğün anlamının ayrıntılarından çok, öntipin zemin çerçevesinin ayrıntılarına yüklenen gerçek dünya durumları ile sözcüğün

kullanımları arasındaki uyuşmanın karmaşıklığına izin verilmelidir” (Fillmore, 1982: 118).

Özetle eşbiçimlilik özelliği ve böylece uç noktalı ve uç noktasız okumaların ortaya çıkmasına aşağıdaki etmenler rol oynamaktadır :

1. Sözdizimsel olarak gerçekleştirilen bir eylemin üyelerine (artımlı konu) ilişkin bir gerektirimidir. Örnek : ‘John bira içti’, ‘John bir bardak bira içti’.
2. Belirli dilbilgisel yapıların gerektirimidir (ya da geleneksel ima). Olayın bölüm – yapısına (örneğin, artımlı yol konu) haritalanan etkilenen nesnesinin bölüm - yapısı her zaman sözdizimsel olarak gerçekleştirilen üyeler değildir. Örnek : ‘Eski araba üniversiteye kadar tıkırdadı’, ‘Deprem raftan bir kitap / kitaplar düşürdü’, ‘Eleştirmenler gösterişe şehrin dışına kadar güldüler’.
3. Belirli dilbilgisel yapıların gerektirimidir (ya da geleneksel ima). Artımlı konu sözdizimsel açıdan gerçekleştirilen bir üyedir ama sözcüksel eylemin alt üyesi değildir. Örnek : ‘Tamamen tükenen kadar kendimizi yürüttük’.
4. Eşbiçimlilik kullanımbilimsel olarak tümcenin dil dışı bağlamı tarafından saptanmaktadır ve / ya da (Fillmore’un terimiyle) eylem, yüklem ve üyeleri tarafından güdülenen yorumsal çerçevede belirtilmektedir. Örnek : ‘Doktor hastayı (iki saatte) muayene etti’ ve ‘John mimar olacaktı ama eğitimini tamamlayamadan bıraktı’.

Bunun gibi örneklerin yüzey sözdizime ilişkin yeterince bilgi ve birleşimsel kurallarla eylemcil yüklemelerin ve tümcelerin uç noktalılığını saptamak amacıyla sözcüksel eylemlerin üye yapılarındaki konusal rollerin listesi olmadığı için 2 – 4’te verilen örnekler Krifka – Dowty kuramı tarafından açıklanamamaktadır.

2. BÖLÜM : YUNANCA ÜZERİNE GÖZLEMLER

2.1 Yunancadaki Fiziksel Eylemlerin Uç Noktalı Olma/Olmama Özelliğine göre Listelenmesi

Bu bölümde, Bölüm 1’de sunulan bilgiler ışığında Yunancada fiziksel eylemler uç noktalı olma / olmama özelliğine göre listelenmiştir. Bu liste oluşturulurken önceki bölümde açıklanan, Krifka ve Dowty’nin “x zamanda” ve “x zaman boyunca” testlerine dayanılmış ve çalışmanın veri tabanında yer alan Yunanca fiziksel eylemler bu testleri geçen ve geçemeyen eylemler olarak ikiye ayrılmıştır. Aşağıdaki listede “x zamanda” ve “x zaman boyunca” testinin her ikisini de geçen fiziksel eylemler uç noktalı; yalnızca “x zaman boyunca” testini geçen eylemler ise uç noktasız olarak tanımlanmıştır.

Listede görülen fiziksel eylemlerin çevriharf (Transliterasyon) uygulamasında Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi’nde Şubat 1992 tarihinde kullanılan yöntem benimsenmiştir.

A					
Uç noktalı			Uç noktasız		
Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı	Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı
Ακονίζω	Akonizo	Bilemek	Αγωνίζομαι	Agonizome	Mücadele etmek

Αναποδογυρίζω	Anapodogirizo	Devirmek, tersine çevirmek	Αθλούμαι	Athlume	Spor yapmak
Ανασύρω	Anasiro	Meydana çıkarmak, çekip çıkarmak	Ακολουθώ	Akolutho	İzlemek, takip etmek
Ανεβάζω	Anebazō	Yukarı çıkarmak	Αλείφω	Alifo	Sürmek (krem)
Ανεβαίνω	Anebeno	1.çıkmak, 2.binmek, 3.yükselmek	Αλωνίζω	Alonizo	1.harmanlamak, 2. adım adım dolaşmak
			Ανακατεύω	Anakatevo	Karıştırmak
			Αναμειγνύω	Anamignio	Karıştırmak

B					
Uç noktalı			Uç noktasız		
Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı	Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı
Βάφω	Bafo	Boyamak	Βαδίζω	Badizo	Yürümek
Βγάζω	Bgazo	Çıkarmak	Βηματίζω	Bimatizo	Küçük adımlarla yürümek
Βγαίνω	Bgeno	Çıkmaq			

Βουλώνω	Bulono	Tıkamak			
Βουρτσίζω	Burtsizo	Fırçalamak			

Γ					
Uç noktalı			Uç noktasız		
Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı	Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı
Γδέρνω	Gderno	Dersini yüzmek	Γελώ	Gelo	Gülmek
Γδύνω	Gdyno	Soymak, soyundurmak			
Γκρεμίζω	Gremizo	Yıkamak			
Γράφω	Grafo	Yazı yazmak			
Γυαλίζω	Gyalizo	Parlatmak			

Δ					
Uç noktalı			Uç noktasız		
Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı	Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı
Διασχίζω	Diashizo	(boydan boya)geçmek	Δέρνω	Derno	Dövmek
Διπλώνω	Diplono	Katlamak			
Διαβάζω	Diabazo	Okumak			

E					
Uç noktalı			Uç noktasız		
Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı	Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı
Εισέρχομαι	İserhome	Girmek(içeri)			
Εξέρχομαι	Ekserhome	Dışarıya çıkmak			
Επισκευάζω	Episkevazo	Onarmak			

Z					
Uç noktalı			Uç noktasız		
Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı	Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı
Ζωγραφίζω	Zografizo	Resim yapmak			

H					
Uç noktalı			Uç noktasız		
Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı	Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı
-	-	-	-	-	-

Θ					
Uç noktalı			Uç noktasız		
Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı	Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı
Θερίζω	Therizo	Biçmek, hasat etmek			

I					
Uç noktalı			Uç noktasız		
Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı	Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı
-	-	-	-	-	-

K					
Uç noktalı			Uç noktasız		
Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı	Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı
Καθαρίζω	Katharizo	Temizlemek	Καταδιώκω	Katadioko	Takip etmek
Καρφώνω	Karfono	Çivilemek	Κινώ	Kino	Hareket ettirmek
Κατεβάζω	Katebazo	İndirmek	Κλαίω	Kleo	Ağlamak
Κατεβαίνω	Katebeno	İnmek	Κολυμπάω	Kolympao	Yüzmek
Κατεδαφίζω	Katedafizo	Yıkma	Κουβαλάω	Koubalao	Taşıma
Κατρακυλάω	Katrakylao	Yuvarlanma	Κουβεντιάζω	Koubentiazoo	Sohbet etmek
Κεντάω	Kentao	Nakşetmek	Κουνάω	Kounao	Sallama

Κλαδεύω	Kladevo	Budamak	Κουνιέμαι	Kounieme	Sallanmak
Κλείνω	Klino	Kapamak, kapatmak	Κράζω	Krazo	Haykırmak
Κόβω	Kobo	Kesmek	Κυλιέμαι	Kylieme	Yuvarlanmak
Κοσκινίζω	Koskinizo	Elemek, Elekten geçirmek	Κυνηγάω	Kynegao	1.avlamak, 2.kovalamak
Κουμπώνω	Koubono	İliklemek			
Κουρεύω	Kourevo	Saç kesmek			

Λ					
Υφ νοκταλί			Υφ νοκταςız		
Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı	Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı
Λαξεύω	Laksevo	Oymak	Λαλώ	Lalo	Konuşmak
			Λέω	Leo	Söylemek
			Λικνίζω	Liknizo	Sallamak

Μ					
Υφ νοκταλί			Υφ νοκταςız		
Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı	Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı

Μαδάω	Madao	Yolmak	Μαλάζω	Malazo	Masaj yapmak
Μακιγιάρω	Makigiaro	Makyaj yapmak	Μαλώνω	malono	Kavga etmek
Μεταφέρω	Metafero	Taşımak	Μιλάω	Milao	Konuşmak
Μπαίνω	Mpeno	Girmek	Μονομαχώ	Monomaho	Teke tek dövüşmek
Μπαλώνω	Mpalono	Yamalamak	Μουγκρίζω	Mougkrizo	Hırlamak
Μπογιατίζω	Μpogiatizo	Boyamak	Μουμουρίζω	Mourmourizo	Fısıldamak
			Μπουσουλάω	Μpousoulao	Emeklemek

N					
Uç noktalı			Uç noktasız		
Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı	Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı
Ντύνω	Ntino	Giydirmek	Νανουρίζω	Nanurizo	Ninni söylemek
Ντύνομαι	Ntinome	Giyinmek			

Ξ					
Uç noktalı			Uç noktasız		
Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı	Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı

Ξεβουλώνω	Kseboulono	Tıkanmış olanı açmak	Ξεφονίζω	Ksefonizo	Bağırmak
Ξεδιπλώνω	Ksediplono	Açmak (katlanmış)	Ξίφομαχω	Ksifomaho	Savaşmak (kılıçla)
Ξεκλειδώνω	Kseklidono	Kilidi açmak	Ξυλοκοπάω	Ksylokopao	Dövmek
Ξεκουμπώνω	Ksekoumpono	Düğmesini açmak	Ξύνω	Ksino	Kaşımak
Ξεμαλλιάζω	Ksemalliazo	Saçını yolmak	Ξύνομαι	Ksinome	Kaşınmak
Ξεντύνω	Ksentyno	Giysilerini çıkarmak			
Ξεντύνομαι	Ksentynome	Soyunmak			
Ξεπλέκω	Ksepleko	Örgüsünü çözmek			
Ξεπλένω	Ksepleno	Durulamak			
Ξεπουπουλιάζω	Ksepoupouliazo	Tüylerini yolmak			
Ξεριζώνω	Kserizono	Kökünden sökme			
Ξεσκονίζω	Kseskonizo	Tozunu almak			
Ξετυλίγω	Ksetyligo	Paketi açmak			
Ξεφλουδίζω	Ksefloydizo	Soymak (meyve)			
Ξεφορτώνω	Ksefortono	Boşaltmak, indirmek			
Ξυρίζω	Ksyrizo	Tıraş etmek			
Ξυρίζομαι	Ksyrizome	Tıraş olmak			

O					
Uç noktalı			Uç noktasız		
Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı	Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı
Οργώνω	Orgono	Tarla sürmek	Οδηγώ	Odego	Araba sürmek
			Οδοιπορώ	Odiporo	Yürümek
			Ουρλιάζω	Urliazo	Bağırmak, haykırmak

Π					
Uç noktalı			Uç noktasız		
Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı	Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı
Πακετάρω	Paketaro	Paket yapmak	Παίζω	Pezo	Oyun oynamak
Παρασκευάζω	Paraskevazo	Üretmek	Παιχνιδίζω	Pehnidizo	Oyun oynamak
Περιτυλίγω	Peritiligo	Etrafını sarmak	Παλεύω	Palevo	Güreş yapmak
Πίνω	Pino	İçmek	Παραληρώ	Paraliro	Sayıklamak
Πλέκω	Pleko	Örgü örmek	Παραμιλλάω	Paramilo	Sayıklamak

Πλένω	Pleno	Yıkamak	Παρελαύνω	Parelavno	Dizilmiş olarak yürümek
Πολτοποιώ	Poltopio	Peltekleştirmek	Πατινάρω	Patinaro	Buz pateni yapmak
			Πάω / πηγαίνω	Pao / pigeno	Gitmek
			Περπατάω	Perpatao	Yürümek
			Πεταρίζω	Petarizo	Düzensiz uçmak
			Πετάω	Petao	Uçmak
			Ποδοκροτώ	Podokroto	Ayakla ses çıkmaq
			Ποδοπατώ	Podopato	Çiğnemek
			Πολεμάω	Polemao	Savaşmak
			Προχωράω	Prohorao	Yürümek
			Πυγμαχώ	Pigmaho	Boks yapmak

P					
Uç noktalı			Uç noktasız		
Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı	Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı

Ράβω	Rabo	Dikmek	Ρητορεύω	Ritorevo	Retorik konuşmak
------	------	--------	----------	----------	---------------------

Σ					
Uç noktalı			Uç noktasız		
Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı	Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı
Σαπουνίζω	Sapunizo	Sabunlamak	Σέρνω	Serno	Sürüklemek
Σιδερώνω	Siderono	Ütü yapmak	Συζητάω	Sizitao	Sohbet etmek
Σκάβω	Skabo	Kazmak	Σφυρίζω	sfirizo	Islık çalmak
Σκαλίζω	Skalizo	Çapalamak			
Σκουπίζω	Skupizo	Süpürmek			
Στραγγίζω	Stragizo	Sıkma			
Στύβω	Stibo	Sıkma			
Συγυρίζω	Sigirizo	Ev işlerini yapmak			
Συμμάζευω	Simmazevo	Evi toplamak			
Σφουγγαρίζω	Sfugarizo	Pas pas yapmak			

Τ					
Uç noktalı			Uç noktasız		
Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı	Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı
Τρυπάω	Tripao	Delidirmek	Ταρακουνάω	Tarakunao	Sarsmak

Τρώω	Troo	Yemek	Τραγουδάω	Tragudao	Şarkı söylemek
Τσουβαλιάζω	Tsubaliazo	Çuvala koymak	Τρέχω	Treho	Koşmak
			Τρίβω	Tribo	Ovmak
			Τριγυρίζω	Trigirizo	Gezmek
			Τσιρίζω	Tsirizo	Bağırmak

Υ					
Υç noktalı			Υç noktasız		
Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı	Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı
-	-	-	-	-	-

Φ					
Υç noktalı			Υç noktasız		
Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı	Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı
Φορτώνω	Fortono	Yüklemek	Φλυαρώ	Fliaro	Gevezelik etmek
Φυτεύω	Fitevo	Bitki ekmek	Φτερουγίζω	Fterugizo	Kanat çırpma
			Φωνάζω	Fonazo	Bağırmak

X					
Uç noktalı			Uç noktasız		
Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı	Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı
Χτίζω	Htizo	İnşa etmek	Χαχανίζω	Hahanizo	Kahkaha atmak
			Χορεύω	Horevo	Dans etmek
			Χτενίζω	Htenizo	Taramak

Ψ					
Uç noktalı			Uç noktasız		
Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı	Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı
-	-	-	Ψιθυρίζω	Psithirizo	Fısıldamak

Ω					
Uç noktalı			Uç noktalı olmayan (atelic)		
Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı	Yunanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Anlamı
-	-	-	-	-	-

2.2 Yunancada Uç Noktalılık – Tümcesel Görünüş Etkileşimi

Bu bölümde Yunancada uç noktalılık ile tümcesel görünüş arasındaki etkileşimler saptanacaktır. Türkçeden farklı olarak Yunancada bitmemişlik – bitmemişlik görünüşü bildirme, istek, emir, (geleneksel dilbilgisinde gelecek zaman) tahmin kipinde işaretlenmektedir. Eylemcil yüklemelerin görünüş (bitmişlik – bitmemişlik) saptanmasında görev alan yüklem işlemcileri parçalı yüklem ve üyeleri üzerinde sözcüksel niceleyici (Partee, 1990) olarak işlemektedir. Özellikle, artımlı konu AÖ tarafından sunulan değişkeni *sınırlılık* (boundedness) ve *belirlilik* (definiteness) gibi kavramlar ilişkilendirerek niceleyici özellikler kazandırmaktadır.

2.2.1 Belirlilik ve Sınırlılık

Eylemlerin biçimsel değişimlerinin adcıl üyelerin anlambilimsel özellikleri üzerindeki etkilerini saptamak için sınırlandırılmamış yığın gösteren ve çoğul AÖ'ler içeren tümceler kullanılmaktadır.

Örnek (53)a. Ἔπινε το κρασί.

Epine to krasí

İç-BİTME(GEÇ).3.TEK KİŞİ şarabı

Şarabı içiyordu.

b. Ἦπε ὅλο το κρασί.

İpie olo to krasi.

İç-BİT(GEÇ).3.TEK KİŞİ bütün şarabı

Bütün şarabı içti.

Hem Örnek (53)a’da hem de Örnek(53)b’de sınırlandırılmamış yığın gösteren AÖ ‘κρασί’ (krasi, şarap) bulunmaktadır. Aralarındaki tek fark ana eylemlerin farklı görünüş değerinde olmasıdır. Bu noktada da AÖ’lerin farklı yorumu ortaya çıkmaktadır.

Örnek (53)b’deki bitmişlik görünüş ekini almış ‘Ἦπε’ (ipie, içti) biçimi, kılıcının bütün şarabı içtiği zaman olayın sonlanmasını gerektirmektedir. Konuşucu, dinleyicinin söylemdeki şarap miktarını belirleyebileceğini önceden varsaymıştır. Bu durumda şarap AÖ’sü sınırlı, belirli ve evrensel olarak nicelenmiş yorumunu kazanmaktadır. Diğer yandan, Örnek (53)b’deki ‘Ἔπινε’ (epine, içiyordu) bitmemişlik biçimi sınırsız miktarda şarabın bulunduğu işaret etmektedir. Eğer bu tümce sürerli okuması alacaksa sınırsız yorum pekiştirilecektir.

Görünüş işlemcileriyle belirginleştirilmemiş çoğul AÖ’ler arasında benzer etkileşimler bulunmaktadır. Bu durum aşağıdaki örneklerde gösterilmiştir.

Örnek (54)a. Ἐτρώγε τα καρύδια.

Etroge ta karidia.

Yem-BİTME(GEÇ).3.TEK KİŞİ cevizleri

Cevizleri yiyordu.

b. Έφαγε όλα τα καρύδια.

Yem-BİT(GEÇ).3.TEK KİŞİ bütün cevizleri

Bütün cevizleri yedi.

Özetlemek gerekirse yukarıdaki örneklerde sınırlandırılmamış yığın gösteren AÖ'lerin nicelenmiş ve belirli yorumu eylemin görünüş değeri tarafından etkilendiği gösterilmiştir. Örnek çiftleri arasındaki tek fark eylemlere işaretlenen görünüş değeridir. Buna ek olarak, sınırlandırılmamış yığın gösteren AÖ'lerin bağlamında bu yorumu yol açacak hiçbir anlatımın bulunmaması ve de sınırlandırılmamış yığın gösteren AÖ'lerin tek başlarına [+ sınırsız] özelliğini taşıdıkları dikkate alınmalıdır.

Eşbiçimlilik varsayımı Yunancada eylemcil yüklemelerin adcıl üyelerin yorumundaki etkisini saptamakla kalmaz adcıl üyelerin EÖ'lerin ve tümcelerın uç noktalı (sınırlı) ve uç noktasız (sınırsız) yorumunu da belirlemektedir. Bu durum aşağıdaki örneklerde gösterilmiştir.

Örnek (55)a. Ο Δημήτρης ήπιε ένα ποτήρι κρασί. (uç noktalı)

O Dimitris ipie ena potiri krasi

TAN.Dimitris iç-BİT(GEÇ).3.TEK KİŞİ bir bardak şarap

Dimitri bir bardak şarap içti.

b. Ο Δημήτρης ήπιε κρασί. (uç noktasız)

O Dimitris ipie krasi

TAN.Dimitris iç-BİT(GEÇ).3.TEK KİŞİ şarap

Dimitri şarap içti

‘İçmek’ bir eşbiçimli yüklem olduğuna göre Örnek (55)a’da ‘bir bardak şarap’ dereceli etkilenen nesne, üyesini ‘bir bardak şarap’ içme olayına haritalamaktadır. ‘Bir bardak şarap’ sınırlı bir varlığa işaret ettiğine göre ‘bir bardak şarap içmek’ EÖ’sü de sınırlı bir olay belirtmektedir. Benzer şekilde, Örnek (55)b’de yığınsal AÖ’sü ‘şarap’, ‘şarap içmek’ EÖ’sünün sınırsız yorumunu tetiklemektedir (Krifka, 1986, 1989, 1992).

2.2.2 Tümcesel Görünüş, Uç Noktalılık ve AÖ Anlambilimi

Çekçe ve Lehçede eylemcil yüklemelerin, adcıl üyelerin yorumundaki etkisini belirlemek amacıyla Krifka iki varsayım öne sürmüştür:

- i) Çekçede sınırlandırılmamış AÖ’ler belirli – belirsiz olma yorumu açısından bulanıktır. Bu çift anlamsal yorum ‘AÖ → A’ sözdizimsel kural tarafından açıklanmaktadır. Örneğin, Çekçede sınırlandırılmamış yığın gösteren AÖ’sü ‘şarap’, ‘şarap’ ile ‘şarabı’ arasında bulanıktır. Belirli okumasında şarap sınırlıyken belirsiz okumasında sınırsızdır. Tekil sayılabilir AÖ’ler hem belirli hem de belirsiz okumalarında sınırlıdır.
- ii) Bitmişlik işlemcisi yalnızca sınırlı eylemcil yüklemelere uygulanabilirken bitmemişlik işlemcisi sınırsız yüklemelere uygulanmaktadır (Krifka, 1989, 1992). Diğer bir deyişle, bitmişlik

anlatımları uç noktalı, bitmemişlik anlatımları uç noktasız özelliği taşımaktadır.

Yığinsal ad içeren sınırlandırılmamış AÖ'lere Krifka şu açıklamayı getirmiştir : Bitmişlik görünüşü karmaşık eylemcil yüklemelerin sınırlı ya da uç noktalı yorumunu zorunlu kılmaktadır. Eşbiçimlilik varsayımında eylemcil yüklem artımlı konuyla ilişkili olan AÖ'nün sınırlı yorumunu tetiklediği ileri sürülmüştür (Krifka 1992). Çekçede yığinsal ad içeren sınırlandırılmamış AÖ'ler belirli oldukları zaman sınırlı özelliğini kazandıklarına göre bitmişlikle işaretlenmiş tümcelerde yığinsal ad içeren sınırlandırılmamış AÖ'ler belirlidir.

Krifka'nın bu yaklaşımı iki açıdan sorunludur. İlki Çekçede sınırlandırılmamış yığın gösteren AÖ'lerin bulanık olduğu savının doğru olduğuna ilişkin yeteri kadar veri bulunmamasıdır. İkincisi ise uç noktalı = bitmişlik ve uç noktasız = bitmemişlik denkleminin doğru olduğunu varsaymasıdır. Bu nedenle, bu tezde Krifka'nın yaklaşımının açık noktalarına açıklık getiren Filip'in yaklaşımı benimsenecektir.

2.2.3 Filip'in Yaklaşımı

“Varsayım : Eylemcil yüklemelerin işlemcileri parçalı yüklemlere ve üyelerine niceleyici olarak işlemektedir. Artımlı konu AÖ tarafından sunulan değişkene etki ederek ona niceleme özellikleri kazandırmaktadır.

Bunun gibi yüklem işlemcileri uygulandıkları yüklemün üye yapısına sözdizimsel ve anlamsal etkilere sahip oldukları için üye – yapı düzenleyicileri (Partee, 1990) olarak işlev görmektedir. En belirgin özelliklerinde biri hem Slavik dillerde hem de Yunancada görünüş kaymasına yol açmalarıdır.

Gerekçe 1 : Bitmişlik işlemcisinin açısı (scope) altında artımlı konu AÖ ile ilişkili olan değişken aşağı yukarı ‘x (bir bütünün) tamamı’ anlamına gelen evrensel niceleme özelliğine sahiptir. Bitmemişlik işlemcisinin açısı altında artımlı konu AÖ ile ilişkili olan değişken aşağı yukarı ‘x’in bir parçası’ anlamına gelen parçasal özelliktedir.

Gerekçe 2 : Kendine özgü sözcüksel anlamlar içeren eylem işlemcileri çoğu zaman yapılarında çeşitli niceleme anlamları ve ona yakın kavramları (artımlı konu tarafından sunulan değişkenin yorumunu kısıtlayan) bulundurmaktadır” (Filip, 1997: 10-11).

Adcıl üyelerin yorumunun belirlenmesinde rol oynayan eylemin görünüş değerinin etkisinin saptanması sözlükçede kodlanan bilgi aracılığıyla yapılmaktadır.

- Eylemlerin konusal yapısı
- Nesnelerin ve olayların örtük yapı kuramsal (lattice theoretic) sunumu
- Görünüşün ve uç noktalılığın anlamsal özellikleri
- Adların anlamsal iç özellikleri. Daha ayrıntılı olarak, sayılabilir / kütle, tekil / çoğul, ve sınırlı / sınırsız ayrımları temel alınarak adların ulamlara ayrılması.

2.2.3.1 Uç noktalılık ve Tümcesel Görünüş

Örnek (56) Έγραφε ένα / το γράμμα

Egrafe ena / to gramma

Yaz-BİTME(GEÇ).3.TEK KİŞİ bir mektup / mektubu

Örnek (56)'da yer alan 'bir mektup / mektubu yazmak' uç noktalı (ya da sınırlı) yüklem mektubun tamamı varolduğuna işaret eden son noktayı içermektedir. Krifka ve Dowty'nin yaklaşımını izleyerek 'bir mektup / mektubu yazmak' yüklemine uç noktalı olma özelliği 'yazmak' eyleminin bir eşbiçimlilik gerektirdiği ve artımlı konu ile ilişkili olan 'bir mektup / mektubu' AÖ'sünün sınırlı olduğu savı tarafından tetiklendiği ileri sürülebilir.

Eğer, Krifka'nın öne sürdüğü gibi, bitmemişlik işlemcisi yalnızca uç noktasız (ya da sınırsız) eylemcil yüklemlere uygulansaydı Örnek (56)'daki tümce uç noktasız olmalıydı. 'Mektup' AÖ'sü sayılabilir (ya da sınırlı) olduğuna göre bu, Krifka ve Dowty'nin yaklaşımına çelişki yaratacaktı. Bu çelişkiyi önlemek amacıyla artımlı konuya bağlı sayılabilir tekil AÖ'ler (ve genel olarak sınırlı AÖ'ler) bitmemişlik işlemcinin açısı altında sayıdan – kütleye ya da sınırlıdan – sınırsıza kaymanın gerçekleştiğini varsaymalıyız. Ancak, Örnek (56) gibi bitmemişlikle işaretlenmiş tümceler yalnızca tamamlanmamış olaylara gönderimde bulunmak için değil olağan olmayan (unmarked) olduğu için bitmişlikle işaretlenmiş tümcelerde olduğu gibi tamamlanmış anlamında da kullanılabilirler.

2.2.3.2 Uç noktalılık

Uç noktalı / uç noktasız ayrımı parça – bütün ilişkileri tarafından saptanmaktadır. Bu durum Tablo (12)’de gösterilmiştir.

Tablo 12

Sınırsız	Sınırlı
Belirginleştirilmemiş Çoğul ve Kütle AÖ	Tekil Sayılabilir AÖ
Elmalar	Bir elma / elmayı / bir (sayı) elma
Şarap	Bir kadeh şarap
Uç noktasız	Uç noktalı
Ali şarap içti	Ali bir kadeh şarap içti
Ali Ankara’daydı	Ali vardı

Bach’a göre uç noktalı durumlar “alt aşamalara bölünememekte; onlara ekleme yapılamamaktadır” (1981 :70). Diğer yandan uç noktasız durumlar “bu özelliklerden yoksun” (1981 :70). ‘Ulaşma’ gibi uç noktalı durumlar alt aşamalara bölünemezler çünkü “bir olayın hiçbir uygun parçası aynı türden bir olay olamamaktadır” (1981 :70). Benzer biçimde, ‘bir elma’, ‘beş elma’, ‘bir kadeh şarap’ gibi AÖ’ler tarafından belirtilen sınırlı varlıklar alt aşamalara bölünememektedir. Uç noktasız durumlar ya da sınırsız varlıklar bu özelliği taşımamaktadır. Aynı türden iki ya da daha fazla uç noktasız durumlar bir uç noktasız durum ya da aynı türden sınırsız bir varlık altında toplanabilmektedir. Bach bu özelliği *toplanma* (additivity) olarak adlandırmıştır (1981). Aynı türden iki farklı uç noktalı durumun ya da sınırlı

varlığın toplamı hiçbir zaman aynı türden bir durum ya da sınırlı varlık oluşturmamaktadır.

2.2.3.3 Bitmemişlik Görünüşü

Filip bitmemişlik görünüşünün *parçacılık* (partitivity) ile ilişkili olduğunu varsaymıştır. Parça – bütün ilişkisine dayalı olay anlambilim çerçevesinde Bach (1986), Link'in (1983) yığınsal ve çoğul AÖ'lerin örtük yapı aracılığıyla çözümlenmesini EÖ'lerin ve tümcelerin düzenlamalarına uygulamıştır. Bach'ın (1986) yaklaşımını izleyerek bitmemişlik görünüşü uygun parça ilişkisi biçiminde kendini göstermektedir. Bitmemişlik görünüşü belirtilen durumun bir bütün olarak görülmemesini zorunlu kılmaktadır.

Örnek (57) Έγραφε ένα γράμμα.

Egrafe ena gramma

Yaz-BİTME(GEÇ).3.TEK KİŞİ bir mektup

Bir mektup yazıyordu.

Eğer konuşucu “*sürerli* (progressive) ya da *alışkanlık* okumasını dikkate almazsa” (Comrie, 1976 :113) bitmemişlikle işaretlenmiş eylemleri olayın tamamlandığını belirtmek için kullanabilir. Örnek (57) sürerli olmayan okumasında ‘yazma’ olayının tamamlandığını belirtmek için kullanılabilir. Diğer bir deyişle,

bitmemişlik görünüş hem sürerliği belirtmek için hem de bitmişlik görünüşü ile yakından ilişkili tamamlanmışlığa işaret etmek için kullanılmaktadır.

2.2.3.4 Bitmişlik Görünüşü

Bitmişlikle işaretlenmiş eylemler sınırlıdır (ya da uç noktalı). Eğer bitmişlikle işaretlenmiş eylem, durumun belirli bir zamansal sınır içinde yer aldığını gösteriyorsa durumun tüm parçaları tek bir bütün olarak sunulmaktadır. “Bitmişlik işlemcisinin açısı altındaki eylemcil yüklem tarafından belirtilen durumun bir bütün olarak algılanmasını sağlamaktadır” (Comrie, 1976 :13).

2.2.3.5 Bitmişlik İşlemcisi ve Artımlı Konu

Bitmişlik görünüşü artımlı konu AÖ ‘şarap’ tarafından sunulan değişkene bir çeşit evrensel niceleyici olarak ele alınabilir. Bu durum aşağıdaki örnekte gösterilmiştir.

Örnek (58) * ‘Ηπιε ολο το κρασί απο το ποτήρι του και ακόμη υπήρχε λίγο κρασι.

İpie olo to krasi apo to potiri tu ke akomi ipirhe ligo krasi.

İç-BİT(GEÇ).3.TEK KİŞİ bütün şarabı kadehinden ve hala vardı biraz şarap

Kadehinden bütün şarabı içti ve hala içinde biraz şarap vardı.

Örnek (58)'da hem eylemin hem de artımlı konunun bitmişlik işlemcisinin açısı altına girdiği açıkça görülmektedir.

2.2.3.6 Bitmişlik Görünüşü ve Eşbiçimlilik

Bitmişlik işlemcisinin 'şarap' AÖ'sünün niteleyici konumunda olduğu eşbiçimlilikle açıklanmaktadır. 'İçmek' eyleminin işaret ettiği olayı ve alt olaylarını bir miktar şaraba ve alt parçalarına haritalayan eşbiçimli bir yüklemidir. Dolayısıyla, eğer bitmişlikle işaretlenmiş eylem bütüncül olma ve böylece, sınırlı olma yorumunu alıyorsa 'şarap' artımlı konu da bütüncül olma ve sınırlı olma yorumuna sahip olmalıdır.

Tümcedeki ana eylemde hem görünüş hem de uç noktalılık bilgileri bulunmaktadır. Tümcenin bitmişlik yorumu ve artımlı konu üyenin niceleme yorumu yalnızca eylem tarafından saptanmaktadır.

Bu aşamada artımlı konu ile ilişkili olan sınırlandırılmamış yığın gösteren ve çoğul AÖ'lerin belirliliği sadece bitmişlik görünüşü tarafından saptanamadığı belirtilmelidir. Bitmişlik görünüşü daha çok evrensel 'bir bütün olarak kendini gösteren varlık' yorumunu kazandırmaktadır. Bir bütün varlık yorumu sınırlı özelliğinde bir bütün varlık yorumuna yol açmaktadır.

2.2.3.7 Bitmemişlik Görünüşü ve Artımlı Konu

Hem Örnek (53)a hem de Örnek (53)b olayı ve alt parçalarını ‘şarap’ artımlı konu tarafından belirtilen nesneye ve alt parçalarına haritalayan eşbiçimli bir yüklem içermektedir. Örnek (53)a ile Örnek (53)b arasındaki tek fark eylemin görünüş değeridir. Eşbiçimlilik varsayımı bitmemişlik işlemcisinin yükleme [+ parçacıl] olma özelliğini kazandırdığı görüşünü desteklemektedir. Örnek (53)a gibi bitmemişlikle işaretlenmiş eylem içeren tümce sürerli anlamıyla kullanılırsa artımlı konu üye ‘- parçası’ ve sınırsız olma anlamı kazanmaktadır. Örnek (53)a’daki ‘şarap’ artımlı konu sınırsız olduğu için Örnek (53)a’daki tümce de sınırsız ya da uç noktasızdır.

2.2.3.8 Bitmemişlik Görünüşü ve Sınırsız olma – Belirli olma Özellikleri

Sınırlandırılmamış yığın gösteren AÖ’lerin sınırsız yorumu [+ belirli] olma yorumuna yol açmadığı belirtilmelidir. Örnek (59)’daki bitmemişlik ile işaretlenmiş tümcede sınırsız miktarda şarabın olduğunu ve bu miktarın söylemde saptanması mümkün olmadığı bilgisi bulunmaktadır.

Örnek (59) Έπινε το κρασί που έβαζε συνέχεια στο ποτήρι του ο ακούραστος καλεσμένος του.

Epine to krasí pu ebaze sinehia sto potiri tu o akurastos kalesmenos tu.

İç-BİTME(GEÇ).3.TEK KİŞİ şarabı devamlı koyan bardağına yorulmayan davetlisi.

Yorulmayan davetlisi tarafından bardağına devamlı koyulan şarabı içiyordu.

3. BÖLÜM: YUNANCA VE TÜRKÇEDE UÇ NOKTALI YAPININ DÖNÜŞÜMLERİ

Bu tezde, fiziksel eylemler kapsamında gerçekleştirilen Türkçe – Yunanca karşılaştırmasında, uç noktalılık kavramına dayalı bir eylem sınıflaması sunulan Aydemir (2006)'daki Türkçedeki fiziksel eylemlere yönelik saptamalar bir karşılaştırma noktası oluşturmıştır.

Bu tezin kapsamı fiziksel eylemlerle sınırlı olduğundan ilgili çalışmadaki yalnızca fiziksel eylem gösteren uç noktalı / uç noktasız eylemler Yunancaya uyarlanarak tartışılmıştır. Sözü ettiğimiz çalışmanın diğer eylem grupları (örneğin, durum eylemleri ile ilgili saptamalar) tezin kapsamı dışında tutulmuştur.

Aydemir'in çalışmasında olduğu gibi bu çalışmada da Dowty (1979) tarafından ortaya atılan ve yaygın olarak kabul edilen tanı yöntemi benimsenmiştir. Buna göre bir olayın uç noktalı değerinin saptanmasında 'X zamanda / X zaman boyunca' zaman belirteçleri rol oynamaktadır. 'X zamanda' anlatısı uç noktalı eylem içeren tümcelerle kullanıldığında bu X zamanın başlangıcında eylem tarafından belirtilen olayın başladığı, X zaman süresince sürdüğü ve X zaman sonunda olayın sona erdiği biçiminde yorumlanmaktadır. Diğer yandan uç noktasız eylemlerle 'X zaman boyunca' anlatısı kullanıldığında eylemin işaret ettiği olayın X zamanın belirttiği süre boyunca sürdüğü yorumunu almaktadır. Bu durumda X zaman sonunda olayın sonlandığı yorumu bulunmamaktadır.

Örnek (60)a. Esen * 2 saatte/2 saat boyunca uyudu.

O Εσέν κοιμήθηκε * σε 2 ώρες/επί 2 ώρες.

O Esen kimithike * se 2 ores/epi 2 ores.

TAN. Esen uyu-BÍT(GEÇ).3.TEK.KİŞİ 2 saatte/2 saat boyunca.

b. Esen bir bardak birayı 2 saatte/* 2 saat boyunca bitirdi.

O Εσέν τελείωσε ένα ποτήρι μπίρα σε 2 ώρες/* επί 2 ώρες.

O Esen teliose ena potiri mpira se 2 ores/* epi 2 ores.

TAN. Esen bitir-BÍT(GEÇ).3.TEK.KİŞİ 2 saatte/2 saat boyunca.

Örnek (60)a'da hem Türkçe hem de Yunancada 'uyumak' (κοιμάμαι, kimame) eylemi son nokta içeren bir eylem olmadığı için '2 saatte' zaman belirteciyle kabul edilebilir tümceye yol açmazken '2 saat boyunca' anlatısıyla dilbilgisel tümce vermiştir. Yine aynı mantıkla Örnek (60)b'deki bitirmek (τελειώνω, teliono) eylemi iç yapısında son nokta bulundurduğu için '2 saat boyunca' anlatısıyla uyumlu değilken '2 saatte' zaman belirteciyle uyumludur.

Aydemir'in çalışmasında ön plana çıkarılan Tenny'nin kuramına göre anlambilim – sözdizim arayüzünü oluşturan öğelerden biri de ölçüm kavramıdır. Ölçüm yorumu eylem ile onun iç üyesi arasındaki ilişki sonucu ortaya çıkmaktadır.

Örnek (61) Esen bir bardak bira içti.

O Εσέν ήπτε ένα ποτήρι μπίρα.

O Esen ipie ena potiri mpira

TAN. Esen iç-BÍT(GEÇ).3.TEK.KİŞİ bir bardak bira.

Örnek (61)'deki 'bir bardak bira' AÖ'sü içmek eyleminin belirttiği olaya ölçek getirmektedir. Bir bardak biranın son yudumu hem biranın bitimini hem de 'bir bardak bira içmek' olayının son noktasını saptamaktadır. Böylece, ölçüm kavramının aynı anda iki işlev yüklediği ileri sürülebilir : İlki tanımlanan olayın ölçülmesi, ikincisi ise olayın ölçüm sonunda sona ermesidir. Bu örnek Yunancaya uyarlanacaksa 'ένα ποτήρι μπίρα' (ena potiri mpira, bir bardak bira) AÖ'sünün uç noktasız olan 'πίνω' (pino, içmek) eylemine ölçüm getirerek olayı sınırlandırdığı saptanmaktadır.

Aydemir çalışmasında devingenlik ve durum anlamlarının olay türleri ile değil Pustejovsky'nin öne sürdüğü gibi sözlüksel ulamlarla ilişkilendirilmiştir. Ayrıca, devingenlik ve durum kavramlarının aynı anda kendini gösterebileceklerini varsaymıştır. Aydemir bu savlardan hareketle, yeni bir eylem sınıflandırması ortaya koymuştur. Bu sınıflandırmada Olsen (1995) sınıflandırmasından esinlenerek [-] değerinin kullanımbilimsel etkenlere bağlı olduğu benimsenerek işaretlenmemiştir. Eylem sınıfları ve özellikleri Tablo (13)'te gösterilmiştir.

Tablo (13)

	Devingen	Durumsal
Devinimler	+	
Durumlar		+
Karmaşık Görünümler	+	+
Görünümsüzler		

Bu sınıflandırmada uç noktalı olma özelliğinin sözlüksel anlam olarak değerlendirilmemesi dikkati çekecektir. Bu açıdan Aydemir'in sınıflandırması Verkuyl'ün sınıflandırmasına benzerlik göstermektedir. Ancak, Verkuyl'ün yaklaşımından farklı olarak eylemlerin yalnızca bir atomik özellik ile işaretli olarak bilişime girmeleri bir eylemin hem devingen hem de durumsal anlam içermesini olanaksız kılmaktadır. Ayrıca, Aydemir'in önerdiği sınıflandırmada eylemlerin sözlüksel görünüş anlamlarında '+' işaretli olmayanlarının hem sözdizimsel hem de anlamsal tetiklemelere açık olduğu savunulmaktadır. Bu nedenle, söz konusu tetiklemeler sonucunda uç noktalı görünüş anlamının sözdizimde nerede yorumlandığını söylemek olasıdır. Bu nedenle Aydemir çalışmasında önerilen sınıflandırma diğer sınıflandırmalardan farklıdır.

3.1 Türkçede Devinimler

Bu tezin konusuyla doğrudan ilişkili olan devinimler ayrıntılı olarak incelenecektir. Tablo (13)'te görüldüğü gibi Aydemir sınıflandırmasının ilk grubunu devinimler oluşturmaktadır. Devinimler yalnızca [+ devingen] olma özelliğiyle bilişime girmektedir. İşaretsiz olan [durumsal] özelliğin [+] ya da [-] değer kazanması sözdizimsel türetim aşamasında belirlenmektedir. Durumsal özellik [+] değer kazandığı halde tümcede karışık görünüşlü yorumun ortaya çıkmasına neden olacaktır. "Devinimlerin sözlüksel anlamında '+' işaretli tek anlam devingenlik olduğundan bu eylemlerin dış üyesinin fiziksel veya zihinsel olarak devingen bir anlam ile yüklü olması gerekir. Bu özellikle işaretli bir eylemin betimlediği olay,

devinimi sonlandıran herhangi bir üye seçmedikçe bitişsiz olarak yorumlanabilir” (Aydemir, 2006 :140 – 141).

Devinim eylemlerinin belirttikleri olayların hem başlangıç noktasını hem de sürerliğini ön plana çıkarmaktadır. Devinimler ‘başlamak’ eyleminin tümleci olarak kullanılabilir. ‘Başlamak’ eyleminin belirttiği olay devinimlerin betimlediği olayın başlangıç noktasına işaret etmektedir. Aşağıda Aydemir’den (Aydemir, 2006) alınmış örneklerle bu durum gösterilmiştir.

Örnek (62)a. Atletler yüzmeye/koşmaya başladı.

Οι αθλητές άρχισαν να κολυμπούν/να τρέχουν.

İ athlites arhisan na kolimpun/na trexun.

TAN.atletler başla-BİT(GEÇ).3.ÇOĞ. KİŞİ yüz-BİTME(İST).3.ÇOĞ.

KİŞİ / koş-BİTME(İST).3.ÇOĞ. KİŞİ

b. Küçük çocuk zıplamaya/hoplamaya başladı.

Το μικρό παιδί άρχισε να πηδάει.

To mikro pedi arhise na pidai

TAN.küçük çocuk başla-BİT(GEÇ).3.TEK. KİŞİ zıpla-

BİTME(İST).3.TEK. KİŞİ

c. Yaşlı adam konuşmaya/öksürmeye başladı.

Ο ηλικιωμένος άντρας άρχισε να μιλάει/να βήχει.

O ilikiomenos antras arhise na milaei/na vihi

TAN.yaşlı adam başla-BİT(GEÇ).3.TEK. KİŞİ konuş-
BİTME(İST).3.TEK. KİŞİ/ öksür-BİTME(İST).3.TEK. KİŞİ

- d. Ali Bey bahçeyi süpürmeye başladı.

O κύριος Αλή άρχισε να σκουπίζει τον κήπο.

O kirios Ali arhise na skupizei ton kipo.

TAN.bey Ali başla-BİT(GEÇ).3.TEK. KİŞİ süpür-BİTME
(İST).3.TEK. KİŞİ

- e. Çocuklar bahçede oynamaya başladı.

Τα παιδιά άρχισαν να παίζουν στον κήπο.

Ta pedia arhisan na pezun ston kipo.

TAN. çocuklar başla-BİT(GEÇ).3.ÇOĞ. KİŞİ oyna-
BİTME(İST).3.ÇOĞ. KİŞİ

- f. Gençler şarkı söylemeye başladı.

Οι νέοι άρχισαν να τραγουδούν.

İ nei arhisan na tragudun.

TAN.gençler başla-BİT(GEÇ).3.ÇOĞ. KİŞİ şarkı söyle-BİTME (İST)
. 3.ÇOĞ. KİŞİ

- g. Sınıftaki birkaç öğrenci resim çizmeye başladı.

Μερικοί μαθητές που βρίσκονταν στην τάξη άρχισαν να ζωγραφίζουν.

Meriki mathites pu briskontan stin taksi arhisan na zografizun.

Birkaç öğrenci sınıftaki başla-BİT(GEÇ).3.ÇÖĞ. KİŞİ resim çiz
BİTME (GEÇ).3.ÇÖĞ. KİŞİ

Türkçeden farklı olarak Yunancada başlamak (αρχίζω, arhizo) eylemi tümleş olarak her zaman bitmemişlik ile işaretlenmiş istek kipinde eylem almaktadır. Yunancada görünüş seçiminin (tümleci istek kipindeki eylem olsa bile) konuşucuya bağlı olduğu bilinmektedir. Ancak, Yunancada ‘başlamak’ gibi bir eylem tümleş konumundaki eylemin görünüş değerini belirlemektedir (Moser, 1994). Diğer bir deyişle, başlamak eyleminin tümleci bitmemişlikle işaretlenmek zorundadır, aksi halde dilbilgisel olmayan tümcelere yola açmaktadır. Bu durum aşağıdaki örneklerde gösterilmiştir.

Örnek (63)a. Αρχίζω να καταλαβαίνω.

Arhizo na katalabeno.

Başla-BİTME(ŞİM).1.TEK. KİŞİ anla-BİTME(İST).1.TEK. KİŞİ

Anlamaya başladım.

b. * Αρχίζω να καταλάβω.

Arhizo na katalabo.

Başla-BİTME(ŞİM).1.TEK. KİŞİ anla-BİT(GEÇ).1.TEK. KİŞİ

Devinimlere Dowty’nin ‘X zaman boyunca’ zaman belirteci uygulanırsa belirtilen olay sürerli olarak yorumlanmaktadır.

Örnek (64)a. Atletler 2 saat boyunca yüzdü/koştı.

Οι αθλητές κολυμπούσαν/έτρεχαν επί 2 ώρες.

Î athlites kolimpusan/etrehan epi 2 ores

TAN.atletler yüz-BİTME(GEÇ).3.ÇOĞ.KİŞİ/ koş-BİTME(GEÇ)

3.ÇOĞ. KİŞİ 2 saat boyunca

b. Küçük çocuk 2 saat boyunca zıpladı/hopladı.

Το μικρό παιδί πηδούσε επί 2 ώρες.

To mikro pedi piduse epi 2 ores.

TAN küçük çocuk zıpla- BİTME(GEÇ).3.TEK. KİŞİ 2 saat boyunca

c. Yaşlı adam 2 saat boyunca konuştu/öksürdü.

Ο ηλικιωμένος άντρας μιλούσε/έβηχε επί 2 ώρες.

O ilikiomenos antras miluse/ebihe epi 2 ores.

TAN yaşlı adam konuş- BİTME(GEÇ).3.TEK. KİŞİ/ öksür

BİTME(GEÇ).3.TEK. KİŞİ 2 saat boyunca

d. Ali Bey 2 saat boyunca bahçeyi süpürdü.

Ο κύριος Αλή σκούπιζε τον κήπο επί 2 ώρες.

O kirios Ali skupize ton kipo epi 2 ores.

TAN bey Ali süpür-BİTME(GEÇ).3.TEK. KİŞİ bahçeyi 2 saat

boyunca

- e. Çocuklar 2 saat boyunca bahçede oynadı.

Τα παιδιά έπαιζαν στον κήπο επί 2 ώρες.

Ta pedia epezan ston kipo epi 2 ores.

TAN çocuklar oyna-BİTME(GEÇ).3.ÇOĞ. KİŞİ bahçede 2 saat
boyunca

- f. Gençler 2 saat boyunca şarkı söyledi.

Οι νέοι τραγουδούσαν επί 2 ώρες.

İ nei tragudusan epi 2 ores

TAN gençler şarkı söyle-BİTME(GEÇ).3.ÇOĞ. KİŞİ 2 saat boyunca

- g. Sınıftaki birkaç öğrenci 2 saat boyunca resim çizdi.

Μερικοί μαθητές που βρίσκονταν στην τάξη ζωγράφιζαν επί 2 ώρες.

Meriki mathites pu briskontan stin taksi zografizan epi 2 ores.

Birkaç öğrenci sınıftaki resim çiz-BİTME(GEÇ).3.ÇOĞ. KİŞİ 2 saat
boyunca

Türkçeden farklı olarak Yunancada ‘X zaman boyunca’ belirtecini bulunduran tümcelerın sürerli olarak yorumlanabilmeleri için ana eylem bitmemişlikle işaretlenmelidir. Yunancada görünüş seçimi konuşucuya bağılı olmasına rağmen görünüş, eylemin anlamsal iç yapısı ile belirteçler arasındaki etkileşim sonucunda belirlenmektedir. Böylece, ‘X zaman boyunca’ zamansal anlatısı olayın sürerliğini ön plana çıkardığına göre Yunancada eylem, belirttiğı olayı nokta olarak algılamamıza yol açan bitmişlik görünüşü ile değil, bitmemişlik

görünüŖü ile iŖaretlenecektir. Aynı örneklere bitmiŖlik görünüŖ eki ile iŖaretlenirse tümceler dilbilgiseldir, ancak, noktasal olarak algılanmaktadır.

Örnek (65)a. Οι αθλητές κολύμπησαν/έτρεξαν επί 2 ώρες

İ athlites kolimpisan/etreksan epi 2 ores

TAN.atletleryüz-BİT(GEÇ).3.ÇOĞ.KİŖİ/

koŖ-BİT(GEÇ).3.ÇOĞ.KİŖİ 2 saat boyunca

b. Το μικρό παιδί πήδηξε επί 2 ώρες

To mikro pedi pidikse epi 2 ores.

TAN. küçük çocuk zıpla- BİT(GEÇ).3.TEK. KİŖİ 2 saat boyunca

c. Ο ηλικιωμένος άντρας μίλησε/έβηξε επί 2 ώρες.

O ilikiomenos antras milise/ebikse epi 2 ores.

TAN.yaŖlı adam konuŖ- BİT(GEÇ).3.TEK. KİŖİ/öksür-

BİT(GEÇ).3.TEK. KİŖİ 2 saat boyunca

d. Ο κύριος Αλή σκούπισε τον κήπο επί 2 ώρες.

O kirios Ali skupise ton kipo epi 2 ores.

TAN. bey Ali süpür-BİT(GEÇ).3.TEK. KİŖİ bahçeyi 2 saat boyunca

e. Τα παιδιά έπαιζαν στον κήπο επί 2 ώρες.

Ta pedia epeksan ston kipo epi 2 ores.

TAN. çocuklar oyna-BİT.(GEÇ).3.ÇOĞ. KİŖİ bahçede 2 saat boyunca

- f. Οι νέοι τραγούδησαν επί 2 ώρες.

Í nei tragudisan epi 2 ores

TAN. gençler şarkı söyle-BİT(GEÇ).3.ÇOĞ. KİŞİ 2 saat boyunca

- g. Μερικοί μαθητές που βρίσκονταν στην τάξη ζωγράρισαν επί 2 ώρες.

Meriki mathites pu briskontan stin taksi zografisan epi 2 ores.

Birkaç öğrenci sınıftaki resim çiz-BİT(GEÇ).3.ÇOĞ. KİŞİ 2 saat boyunca

“Devinimlerin ulaştıkları durum anlamları tümcede herhangi bir öge ile tetiklenmedikçe X zamanda türü süreli tamamlama yorumu veren anlatılarla kullanılamazlar” (Aydemir, 2006 :142). Yunancada da bunun gibi eylemler X zamanda belirteçleriyle kullanıldığında kabul edilebilir tümceler vermemektedir.

- Örnek (66)a. *Atletler 2 saatte yüzdü/koştu.

Οι αθλητές κολύπησαν/έτρεξαν σε 2 ώρες

Í athlites kolimpisan/etreksan se 2 ores

TAN.atletler yüz-BİT(GEÇ).3.ÇOĞ. KİŞİ/ koş-BİT(GEÇ).3.ÇOĞ.

KİŞİ 2 saatte

- b. *Küçük çocuk 2 saatte zıpladı/hopladı.

Το μικρό παιδί πήδηξε σε 2 ώρες

To mikro pedi pidikse se 2 ores

TAN. küçük çocuk zıpla-BİT(GEÇ).3.TEK. KİŞİ 2 saatte

- c. *Yaşlı adam 2 saatte konuştu/öksürdü.
 O ηλικιωμένος άντρας μίλησε/έβηξε σε 2 ώρες
 O ilikiomenos antras milise/ebikse se 2 ores
 TAN. yaşlı adam konuş-BİT(GEÇ).3.TEK. KİŞİ/ öksür-
 BİT(GEÇ).3.TEK. KİŞİ 2 saatte
- d. *Ali Bey 2 saatte yedi.
 O κύριος Αλή έφαγε σε 2 ώρες
 O kirios Ali efage se 2 ores
 TAN. bey Ali ye-BİT(GEÇ).3.TEK. KİŞİ 2 saatte
- e. *Çocuklar 2 saatte bahçede oynadı.
 Τα παιδιά έπαιξαν στον κήπο σε 2 ώρες
 Ta pedia epeksan ston kipo se 2 ores.
 TAN. çocuklar oyna-BİT(GEÇ).3.ÇOĞ. KİŞİ bahçede 2 saatte
- f. *Gençler 2 saatte şarkı söyledi.
 Οι νέοι τραγούδησαν σε 2 ώρες
 I nei tragudisan se 2 ores
 TAN. gençler şarkı söyle-BİT(GEÇ).3.ÇOĞ. KİŞİ 2 saatte
- g. *Öğrenciler 2 saatte çizdi.
 Οι μαθητές ζωγράφισαν σε 2 ώρες.
 I mathites zografisan se 2 ores.

TAN. öğrenci çiz-BİT(GEÇ).3.ÇÖĞ. KİŞİ 2 saatte

Devinimlerin iç üyelerinin tümce yorumuna ne tür özellikler kazandırdıkları aşağıdaki örnekler aracılığıyla tartışılacaktır.

Örnek (67)a. Ali bugün parkta koştu.

Σήμερα ο Αλή έτρεξε στο παρκο.

Simera o Ali etrekse sto parko

Bugün TAN.Ali koş-BİT(GEÇ) 3.TEK. KİŞİ park-YÖN/BULUN

b. Çocuk yatağın üzerinde zıplıyor.

Το παιδί πηδάει πάνω στο κρεβάτι.

To pedi pidai pano sto krebati.

TAN.çocuk zıpla-BİTME(ŞİM) 3.TEK. KİŞİ üzeri YÖN/BULUN
yatak

c. Annem bütün gün halıyı süpürdü.

Η μητέρα μου ολη την ημέρα σκούπιζε το χαλί.

İ mitera mu oli tin imera skupize to hali.

TAN. annem bütün gün süpür-BİTME(GEÇ) 3.TEK. KİŞİ halıyı

Örnek (67)'deki eylemlerin dış üyeleri kılıcı konumundadır. 'Parkta', 'yatağın üzerinde' ve 'halıyı' AÖ'leri ise devinimin üzerinde yol aldığı ya da uzamsal alanlara işaret etmektedir. Örnek (67)a'da bulunma durumu almış 'parkta'

AÖ'sü, devinimin yer aldığı konumsal alanı betimlemektedir. Yine de, devinime ölçüm getirilmediğinden ve dolayısıyla devinim ile konumsal durum eş zamanlı olarak yorumlandıkları için Örnek (67)a'da hem devinimin hem de konumsal bilginin bulunması olaya uç noktalı yapıyı kazandırmamaktadır. Benzer biçimde Örnek (67)c'deki 'halıyı' AÖ'sü, belirtme durumu ile işaretlenmesine rağmen eylemin gösterdiği olayı sınırlandıramamaktadır. Bu durumda AÖ yalnızca süpürme eyleminden etkilenen nesne konumundadır. Bütün bunlara ek olarak Örnek (67)'de dilbilgisel zamanın devinim ve konumsal bilginin üzerine etki etmediği açıkça gösterilmiştir. Özetlemek gerekirse Örnek (67)'de yer alan tümcelerinde hiçbirinde devinimin sonunda yeni ya da sonuçsal bir durumun ortaya çıktığına ilişkin herhangi bir bilgi yoktur.

Bu örnekler Yunancaya uyarlandığında oldukça farklı görünümler ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki, Eski Yunancadan farklı olarak Çağdaş Yunancada yönelme durumunun bulunma durumundan farklı biçimbirimlerle kodlanmamasıdır. Örnek (67)a'yı ele alalım.

Örnek (67)a Ali bugün parkta koştu.

Σήμερα ο Αλή έτρεξε στο παρκο.

Simera o Ali etrekse sto parko

Bugün TAN.Ali koş-BİT(GEÇ) 3.TEK. KİŞİ park-YÖN/BULUN

Bu örnekte Ali'nin hem parka koştuğu hem de parkta koştuğu okuması mevcuttur. 'Ali parkta koştu' yorumu ele alındığında 'parkta' AÖ'sünün olayın uzamsal alanını oluşturduğu açıktır. Bu noktada Türkçeyle benzerlik göstermektedir.

Ancak, ‘Ali parka koştu’ okuması söz konusu olduğunda ‘parka’ AÖ’sünün eylem tarafından belirtilen olaya bir ölçüm getirerek olaya son nokta kazandırdığı dikkati çekecektir. Böylece, ‘Ο Αλή έτρεξε στο παρκο’ (O ali etrekse sto parko, Ali parka koştu okuması olan) tümcesi uç noktalıdır. Ancak, tümcedeki ana eylem bitmişlikle işaretlendiği için bu okuma oldukça zayıftır. ‘Ali bugün ne yaptı?’ sorusunun yanıtı ‘Ali parkta koştu’ biçimindeki okuma daha yoğun algılanacaktır. Ancak, tümce genişletilirse (Örneğin, amaç belirten tümleçler eklenirse) ‘Ali parka koştu’ yorumu daha baskın olacaktır. Bu durum aşağıdaki örnekte gösterilmiştir.

Örnek (68) O Αλή έτρεξε στο περίπτερο για να πάρει τσιγάρα.

O Ali etrekse sto periptero gia na pari tsigara

TAN.Ali koş-BİT(GEÇ) için al-BİT(İST) 3.TEK. KİŞİ sigara

Ali sigara almak için büfeye koştu.

Örnek (67)a’daki ana eylemin görünüş değeri değiştirilirse (bitmemişlikle işaretlenirse) bulanık anlam ortaya çıkmaktadır. Yunancada bitmemişlik görünüşünün en belirgin özelliği olayın sürerli olarak algılanmasını sağladığı için tümcenin okuması ya bağlam ya da eklentiler tarafından saptanmasıdır. Örnek (69)’da ‘στο πάρκο’ (sto parko, parka/parkta) AÖ’sünün anlamı bulanıktır.

Örnek (69). O Αλή έτρεχε στο πάρκο.

O Ali etrehe sto parko.

TAN. Ali koş-BİTME(GEÇ) 3.TEK.KİŞİ park-YÖN/BULUN

Ali parka/parkta koştu (koşuyordu).

Örnek (67)b’yi Yunancaya uyarlayarak Türkçe – Yunanca arasındaki farklı noktaları saptayalım. ‘Çocuk yatağın üzerinde zıplıyor’ tümcesinin ana eylemi Türkçede –YOR bitmemişliğin biçimbirimiyle işaretlenmiştir. Aydemir dilbilgisel zamanın devinim ve konumsal bilginin üzerine etki etmediğini ileri sürmüştür. Bu yaklaşım daha ilk bakıştan Yunanca için geçerli olmadığı ileri sürülebilir. Aşağıdaki örnekleri inceleyelim.

Örnek (70)a. Το παιδί πήδηξε πάνω στο κρεβάτι.

To pedi pidikse pano sto krebati

TAN.çocuk zıpla-BİT(GEÇ) 3.TEK. KİŞİ yatak-YÖN

Çocuk yatağın üzerine zıpladı.

b. Το παιδί πηδούσε πάνω στο κρεβάτι.

To pedi piduse pano sto krebati.

TAN.çocuk zıpla-BİTME(GEÇ) 3.TEK. KİŞİ yatak-BULUN

Çocuk yatağın üzerinde zıpladı (zıplıyordu).

c. Το παιδί θα πηδήξει πανω στο κρεβάτι.

To pedi tha pidiksi pano sto krebati.

TAN.çocuk zıpla-BİT(GEL) 3.TEK.KİŞİ yatak-YÖN

Çocuk yatağın üzerine zıplayacak.

d. Το παιδί θα πηδάει πάνω στο κρεβάτι.

To pedi tha pidai pano sto krebati.

TAN.çocuk zıpla-BİTME(GEL) 3.TEK. KİŞİ yatak-BULUN

Çocuk yatağın üzerine zıplıyor olacak.

Hem Örnek (70)a'daki hem de Örnek (70)b'deki eylem GEÇMİŞ ile işaretlenmiştir. Diğer bir deyişle, tümcelerin dilbilgisel zamanı geçmiştir. Yunancada dilbilgisel zaman ile görünüş eklerinin farklı olduğu bilinmektedir. Bir olayın konuşma anından önce gerçekleştiği görünüşle ilişki kurularak değil, özel biçimbirimlerin varlığından anlaşılmaktadır. Örnek (70)a'daki eylem bitmişlik görünüşüyle işaretlenmiştir. Bitmişlik görünüşü eylem tarafından belirtilen olayın bir noktaymış gibi algılanmasını sağladığından zıplamak eylemi *yinelemeli* (iterative) okuma almamaktadır. Zıplama olayı anlık olarak algılanmaktadır. 'Çocuk yerden yatağa zıpladı yatağın üzerinde' yorumu mevcuttur. 'Çocuk yerden yatağa zıpladı ve yatağın üzerinde zıplıyor' yorumu söz konusu değildir. Diğer yandan, Örnek (70)b'deki eylem bitmemişlikle işaretlenmiştir. Bitmemişlik ile işaretlenmiş olayın başlangıç ve bitiş noktaları belirgin olmadığından 'Çocuk yerden yatağa zıpladı' eklentisi bulunmamaktadır. Bu durumda yatakta zıplamak olayına sürerlik kazandıran bitmemişlikle işaretlendiğinden yinelemeli okuma almaktadır. Benzer biçimde bitmişlik ile işaretlenmiş gelecek zaman Örnek (70)c'de, bitmemişlik ile işaretlenmiş gelecek zaman ise Örnek (70)d'de açıklanmaktadır. Örnek (70)c'de 'θα πιδίξει' (tha pidiksi, zıplayacak) biçimi noktasalken Örnek (70)d'de 'θα πιδάει' (tha pidai, zıplıyor olacak) biçimi sürerlidir. Bütün bu bilgilerden hareketle, Türkçeden farklı olarak Yunancada dilbilgisel zamanın (geçmiş) hatta kipliğin bile (geleneksel dilbilgisi terimiyle gelecek zaman) devinim ile konumsal durum arasındaki ilişkiyi etkilediği ileri sürülebilir.

Bu durumda Yunancada eyleme takılan dilbilgisel zaman ve görünüş ekleri eylemin iç üyelerine ölçüm işlevini yüklemektedir. Peki Türkçede olayın uç noktalı yorumunu kazanmasını sağlayan eylemlerin iç üyelerinin özellikleri nelerdir? Şüphesiz iç üyelerin olayı ölçme özelliğine sahip olmaları gerekmektedir. Bu durum aşağıdaki örneklerde gösterilmiştir.

Örnek (71)a. Çocuklar * 2saatte/2 saat boyunca parkta koştular.

b. Milli atletimiz maratonu 2 saat boyunca/ 2 saatte koştu.

c. Kitabı 2 saat boyunca/2 saatte okudum.

Örnek (71)a'daki 'parkta' AÖ'süne eklenmiş bulunma durumu olayı hiçbir şekilde sınırlandırmadığı için tümce uç noktalı okumayı almamaktadır. Bu durumu Yunancaya uyarlayalım.

Örnek (72) Τα παιδιά έτρεχαν στο πάρκο επί 2 ώρες/* σε 2 ώρες.

Ta pedia etrehan sto parko epi 2 ores/ * se 2 ores.

TAN.çocuklar koş-BİTME(GEÇ).3.ÇOĞ.KİŞİ park-BULUN 2 saat
boyunca / 2saatte.

Çocuklar iki saat boyunca parkta / 2 saatte koştu (koşuyordu).

Yunancada X zaman boyunca belirtecini içeren bu tümcelerin eylemleri bitmemişlik görünüşü ile işaretlenmeleri zorunlu değildir. X zaman boyunca

zamansal anlatısının olayın sürerliğini ön plana çıkardığı için bitmemişlik görünüşünün seçilmesi olayın sürerliğini vurgulamaktadır. Eylem bitmişlikle işaretlenirse tümce dilbilgisi dışı olmayacaktır. Parkta koşma olayı zaman çizgisinde bir noktaymış gibi algılanacaktır. Bu özellik bitmişlik görünüşü tarafından kazandırılmaktadır. Bu durum Örnek (73)'te gösterilmiştir. Bu örnekte dikkat edilmesi gereken nokta X zamanda zaman belirteciyle bitmişlik görünüşünün seçimi dilbilgisel tümceler oluşturmamıştır.

Örnek (73) * Τα παιδιά έτρεξαν στο πάρκο επί 2 ώρες / * σε 2 ώρες

Ta pedia etreksan sto parko epi 2 ores / se 2 ores

TAN.çocuklar koş-BİT(GEÇ).3.ÇOĞ.KİŞİ park-BULUN 2 saat

boyunca / 2 saatte.

Çocuklar 2 saat boyunca / 2 saatte parkta koştu.

Örnek (71)c'yi inceleyelim. Okumak eylemi nesne tümleci aldıklarında hem X zamanda hem de X zaman boyunca anlatılarla kabul edilebilir tümcelere yol açmaktadır. 'Kitap' AÖ'sü olayın uzamsal alanını oluşturmaktadır. X zaman boyunca belirteci ise olayın sürerliğini ön plana çıkarmaktadır. Diğer yandan, X zamanda anlatısıyla olayın X zaman sonunda tamamlandığı ve devingen üyenin okumanın sonuna ulaştığı yorumu ortaya çıkmaktadır. Diğer bir deyişle, X zamanda belirteci tümceye [+ uç noktalı olma] özelliğini kazandırmaktadır. Bu durumun Yunancada geçerli olup olmadığını inceleyelim.

Örnek (74)a. Διάβασα το βιβλίο σε 2 ώρες / επί 2 ώρες.

Diabasa to biblio se 2 ores / epi 2 ores.

Oku-BİT(GEÇ) 1.TEK. KİŞİ kitabı 2 saatte / 2 saat boyunca

Kitabı 2 saatte / 2 saat boyunca okudum.

b. Διάβαζα το βιβλίο επί 2 ώρες / * σε 2 ώρες .

Diavaza to biblio epi 2 ores / se 2 ores.

Oku-BİTME(GEÇ) 1.TEK. KİŞİ kitabı 2 saat boyunca / 2 saatte

Kitabı 2 saat boyunca / 2 saatte okudum (okuyordum).

Örnek (74)a'da yer alan 'το βιβλίο' (to biblio, kitabı) AÖ'sünde bulunan 'to' belirli tanımlık 'to biblio' AÖ'süne [+ belirli olma] (definite) özelliğini kazandırmaktadır. Böylece, 'το βιβλίο' (kitabı) AÖ'sü sınırları kesin (belli sayfaları olan) bir nesneye işaret ettiği için 'διαβάζω' (diavazo, okumak) eylemine ölçüm getirmektedir. Bu durumda bitmişlik ile işaretlenen okumak eylemi sınırlandırıldığından Örnek (74)a'daki tümce uç noktalıdır. Buna rağmen, Örnek (74)a'daki tümcenin ana eylemi X zaman boyunca zaman belirteciyle de dilbilgisel tümcelere yol açmaktadır. Bu durumda kitabı okuma olayı tamamlanmış yorumu almaktadır. Benzer şekilde, Örnek (74)b'de de 'το βιβλίο' (to biblio) AÖ'sü [+ belirli olma] özelliğindedir. Bu sefer bitmemişlik görünüşünden ileri gelen sürerli okuma söz konusu olduğundan olayın tamamlanma okuması yoktur. Son olarak, Örnek (74)b'deki ana eylem Örnek (72)'te olduğu gibi X zamanda anlatımıyla kabul edilebilir tümcelere yol açmamaktadır.

3.2 Türkçede Karmaşık Görünümlü Eylemler

Bu grupta ‘girmek’, ‘çıkma’, ‘konma’ ve ‘atlamak’ gibi fiziksel devinim gösteren eylemler yer almaktadır. Aşağıdaki örnekleri inceleyelim.

Örnek (75)a. Adam * 10 dakika boyunca/10 dakikada balkondan atladı.

O άντρας πήδηξε απο το μπαλκόνι * επί 10 λεπτά/σε 10 λεπτά.

O antras pidikse apo to mpalkoni epi 10 lepta/ se 10 lepta.

TAN.adam atla-BİT(GEÇ) 3.TEK. KİŞİ balkondan 10 dakika
boyunca/10 dakikada

b. Adam * 10 dakika boyunca/10 dakikada içeri girdi.

O άντρας μπήκε μέσα * επί 10 λεπτά /σε 10 λεπτά

O antras mpike mesa epi 10 lepta/se 10 lepta

TAN.adam gir-BİT(GEÇ) 3.TEK. KİŞİ balkondan 10 dakika boyunca/
10 dakikada

Örnek (75)’da görüldüğü gibi bu gruptaki eylemler, X zaman boyunca zaman belirteciyle kabul edilebilir tümceler vermemektedir. Tenny (1994) bu eylemlerin bulunduğu tümcelerde [+ sonlu] olma özelliğinin yol anlamıyla ilişkili olduğunu ileri sürmüştür. Bu tümcelerde ‘Adam’ AÖ’sünün devingen olma özelliğindedir. Bu devinimin sonunda da bir konumsal duruma ulaştığı bilgisi bulunmaktadır. Örnek (75)a’da ‘Adam’ hareket etmiştir ve bu hareketin sonucu balkonda değildir. Benzer biçimde Örnek (75)b’de ‘Adam’ hareket etmiştir ve bu hareketin sonucu içeridedir.

Bu örnekler Yunancaya uyarlandığında Türkçe ile benzerlik göstermektedir. Ancak, Örnek (75)'daki eylemler, devinimlerden farklı olarak bitmemişlikle işaretlenirse kabul edilebilir tümceler vermemektedir. Bu durum aşağıdaki örneklerde gösterilmiştir.

Örnek (76)a. Ο άντρας πηδούσε απο το μπαλκόνι * επί 10 λεπτά.

O antras piduse apo to mpalkoni epi 10 lepta.

TAN.adam atla-BİTME(GEÇ) 3.TEK. KİŞİ balkondan 10 dakika
boyunca

b. Ο άντρας έμπενε μέσα * επί 10 λεπτά

O antras empene mesa epi 10 lepta

TAN.adam gir-BİTME(GEÇ) 3.TEK. KİŞİ balkondan 10 dakika
boyunca

Bu eylemlerinin özne konumundaki üye hem [+ devingen] olma hem de [+ durumsal] olma özelliğine sahiptir. Yine de, bu iki özelliğin tek bir üyede görünmesi belirtilen olayın sonlu olmasını kesinleştirmemektedir. Bu bilgilerden hareketle, bu eylemlerin ölçülebilme özelliğinde olmaları ve dolayısıyla tümcelere uç noktalı okumayı kazandırmaları ileri sürülebilir. [+ Devingen] olma özelliğinin [+ durumsal] olma özelliği ile aynı anda gerçekleşerek olayın sonlanması bunlara eş zamanlı olarak algılanmasıyla uç noktalı yapı ortaya çıkmaktadır. Örnek (75)b'de 'içeri' AÖ'sü olayın uzamsal alanını göstermektedir. Bu AÖ'nün belirttiği fiziksel alanın

sınırı hem adamın devinmesinin hem de içerde bulunma durumunun oluştuğu uzamsal alanı göstermektedir.

Karmaşık görünümlü eylemlerin bu grubu birçok açıdan ‘vermek’ türü geçişli eylemlere benzerlik göstermektedir. Bu eylemlerin yönelme durumu eki almış üyeleri devinimin üzerinde ilerlediği yolu değil, devinimin hedefini belirtmektedir. Böylece, yönelme durumu almış AÖ’ler gösterilen olaya ölçüm görevini üstelenmemektedir. Bu tümcelerde ölçüm özne konumundaki üye tarafından gerçekleştirilmektedir.

Yol yorumu alan üyelerle görünen bu gruptaki eylemler Yunanca uyarlamalarıyla aşağıdaki örneklerde gösterilmiştir.

Örnek (77)a. 10. kata 15 dakikada/ * 15 dakika boyunca çıktık.

Ανεβήκαμε στο 10 πάτωμα σε 15 λεπτά/ * επί 15 λεπτά.

Anebikame sto 10 patoma se 15 lepta/ epi 15 lepta

Çık-BİT(GEÇ) 1.ÇOĞ. KİŞİ kat-YÖN 15 dakikada/

15 dakika boyunca

b. Kuleden 15 dakikada/ * 15 dakika boyunca indik.

Κατεβήκαμε από τον πύργο σε 15 λεπτά/* επί 15 λεπτά.

Katebikame apo ton pirgo se 15 lepta/* epi 15 lepta.

İn-BİT(GEÇ) 1.ÇOĞ. KİŞİ kuleden 15 dakikada/* 15 dakika boyunca

Örnek (77)’deki devingen üyeler olayı ölçen üye konumunda değildir. 10. kattan ya da kuleden aşağıya olan uzaklıklar çıkma ve inme devinimlerinin üzerinde

yol aldığı uzamsal alanı belirtmektedir. Bu örnekler bitmemişlik görünüşüyle (ve dolayısıyla X zaman boyunca anlatısıyla) işaretlendiğinde dilbilgisel tümceler vermektedir. Bu durum aşağıdaki örneklerde gösterilmiştir. Bu durumda olayın sürerliği ön plana çıkarılmaktadır.

Örnek (78)a. Ανεβαίναμε στο 10 πάτωμα επί 15 λεπτά.

Anebename sto 10 patoma epi 15 lepta

Çık-BİTME(GEÇ) 1.ÇOĞ. KİŞİ YÖN kat 15 dakika boyunca

10. kata 15 dakika boyunca çıkıyorduk.

b. Κατεβαίναμε από τον πύργο επί 15 λεπτά.

Katebename apo ton pirgo epi 15 lepta.

İn-BİTME(GEÇ) 1.ÇOĞ. KİŞİ kuleden 15 dakika boyunca

Kuleden 15 dakika boyunca iniyorduk.

Karmaşık görünüşlü eylemlerin ‘kırmak’, ‘kesmek’, ‘sökme’ gibi eylem içeren grubunun ölçüm özellikleri aşağıdaki örneklerde gösterilmiştir.

Örnek (79)a. 1 ton odunu 2 saatte kırdım.

b. Kardeşimin saçını 1 saatte kestim.

Bu ETTİR – katmanlı değişim gösteren eylemlerin bulundukları tümcenin uç noktalı olma özelliği iç üyeleri tarafından saptanmaktadır. İç üyelerin ölçüm ile

ilişkili oldukları ispatlanması yalın durumunda olduklarında yapılmaktadır. Yalın durumundaki AÖ'ler olaya ölçüm getirmediği için X zaman boyunca zamansal anlatılarla kabul edilebilir tümceler vermektedir. Bu durumda 'kırık odun', 'sökük ot' ve 'kesik saç' iç üyeleri yalın bir AÖ ile sunulduğundan ne kadar/ ne miktarda olduğunu söylemek olası değildir. Aşağıdaki örneklerde bu özellikler yansıtılmıştır.

Örnek (80)a. 2 saat boyunca odun kırdım.

b. 2 saat boyunca yabani ot söktüm.

c. 2 saat boyunca saç kestim.

Yunancaya uyarlama yapıldığında farklı noktalar ortaya çıkmaktadır. Örnek (81)'de Örnek (79)'un Yunanca uyarlanması verilmiştir.

Örnek (81)a. Έκοψα ένα τoνo ξύλα σε 2 ώρες.

Ekopsa ena tono ksila se 2 ores.

Kes(Kır)-BİT(GEÇ) 1.TEK. KİŞİ bir ton odun 2 saatte

2 saatte bir ton odun kestim (kırdım).

b. Έκοψα τα μαλλιά του αδελφού μου σε 1 ώρα.

Ekopsa ta mallia tu adelfu mu se 1 ora.

Kes-BİT(GEÇ) 1.TEK. KİŞİ saçlarını kardeşimin bir saatte.

(Erkek)Kardeşimin saçını 1 saatte kestim.

Örnek (81)a'da 'ένα τoνo ξύλα' (ena tonο ksila, bir ton odun) ve Örnek (81)b'de 'τα μαλλιά του αδελφού μου' (ta mallia tu adelfu mu, erkek kardeşimin saçlarını) AÖleri eylem tarafından belirtilen olaya ölçüm getirmektedir. Tümcedeki eylemin bitmişlikle işaretlenmesi 'bir ton odun kesme' ve 'kardeşimin saçını kesme' olaylarının tamamlanmasını göstermektedir. Türkçeden farklı olarak bu AÖ'lerin ölçüm görevini saptamak için durum eklerini değiştirmemize gerek yoktur. Aynı örneklerin görünüş değerini değiştirerek X zaman boyunca zaman belirteciyle dilbilgisel tümceler vermektedir. Örnek (82)'yi inceleyelim.

Örnek (82)a. Έκοβα ένα τoνo ξύλα επί 2 ώρες.

Ekoba ena tonο ksila epi 2 ores.

Kes(Kır)-BİTME(GEÇ) 1.TEK. KİŞİ bir ton odun 2 saat boyunca
2 saat boyunca bir ton odun kestim (kesiyordum).

b. Έκοβα τα μαλλιά του αδελφού μου επί 1 ώρα.

Ekoba ta mallia tu adelfu mu epi 1 ora.

Kes-BİTME(GEÇ) 1.TEK. KİŞİ saçlarını kardeşimin bir saat
boyunca.

(Erkek)Kardeşimin saçını 1 saat boyunca kestim (kesiyordum).

Örnek (82)a'da bir ton odunun ne kadarı kesildiğine ilişkin bilgi bulunmamaktadır. Yalnızca '1 ton odundan bir miktar kesildi' bilgisi mevcuttur. Aynı şekilde Örnek (82)b'de kesilen saç miktarı da bilinmemektedir. Bu

örneklerdeki iç üyelerin miktarının belirsiz olduğunu saptamak için belirtme durumundan yalın durumuna kaymalarının gerekli olmadığı açıkça gösterilmektedir.

3.3 Türkçede Artımlı – Konu Tümleci

“Türkçede ‘içmek’, ‘yemek’, ‘harcamak’, ‘tüketmek’ gibi tüketim eylemleri ile ‘dikmek’, ‘yazmak’, ‘örmek’ gibi yaratım eylemleri artımlı konulu tümleçler seçer” (Aydemir, 2006: 215). Bu durum aşağıdaki örneklerde gösterilmiştir.

Örnek (83)a. Misafirler bir demlik çay içti (* ama bitiremedi).

Οι επισκέπτες ήπιαν ένα τσαγερό τσάι (* αλλά δεν το τελείωσαν).

İ episkeptes ipian ena tsagero tsai (alla den to teliosan)

TAN.misafirler iç-BİT(GEÇ) 3.ÇOĞ. KİŞİ bir demlik çay

b. Annem bir eteği dikti (* ama bitiremedi).

Η μητέρα μου έραψε μια φούστα (* αλλά δεν την τελείωσε).

İ mitera mu erapse mia fusta (* alla den tin teliose)

TAN.annem dik-BİT(GEÇ) 3.TEK. KİŞİ bir eteği

c. Kazağı ördüm (* ama bitiremedim)

Έπλεξα το πουλόβερ (* αλλά δεν το τελείωσα).

Epleksa to pulober (* alla den to teliosa)

Ör-BİT(GEÇ) 1.TEK. KİŞİ kazağı

d. Orhan Pamur romanı yazdı (* ama bitiremedi).

Ο Ορχάν Παμούκ έγραψε το μυθιστόρημα του (* αλλά δεν το τελείωσε).

O Orhan Pamuk egrapse to mithistorima tu (* alla den to teliose).

TAN. Orhan Pamuk yaz-BİT(GEÇ) 3.TEK. KİŞİ romanı

Örnek (83)'teki tüketim ve yaratım eylemlerinin belirttikleri olaylar ile iç üyeleri arasında eşbiçimlilik haritalaması ilişkisi içinde olduğu için olayları ölçerek sınırlandırmaktadır. Bu örnekler Tenny'nin ölçüm rolü ile dolaysız iç üye arasında bir bağlantı olduğu savını desteklemektedir. Yine de, X zaman boyunca ve X zamanda belirteçlerin etkisiyle görünüş yorumları farklılaşmaktadır.

Örnek (84)a. Misafirler bir demlik çayı 1 saat boyunca/1 saatte içti.

Οι επισκέπτες ήπιαν ένα τσαγερό τσάι σε 1 ώρα.

İ episkeptes ipian ena tsagero tsai se 1 ora

TAN.misafirler iç-BİT(GEÇ) 3.ÇOĞ. KİŞİ bir çaydanlık çay 1 saatte

Οι επισκέπτες έπιναν ένα τσαγερό τσάι επί 1 ώρα.

İ episkeptes epinan ena tsagero tsai epi 1 ora

TAN.misafirler iç-BİTME(GEÇ) 3.ÇOĞ. KİŞİ bir çaydanlık çay 1 saat boyunca

- b. Annem bir eteği ?? 1 saat boyunca/1 saatte dikti.

Η μητέρα μου έραψε μια φούστα σε 1 ώρα.

İ mitera mu erapse mia fusta se 1 ora.

TAN.annem dik-BİT(GEÇ) 3.TEK. KİŞİ bir eteği bir saatte.

Η μητέρα μου έραβε μια φούστα επί 1 ώρα.

İ mitera mu erabe mia fusta epi 1 ora.

TAN.annem dik-BİTME(GEÇ) 3.TEK. KİŞİ bir eteği bir saat
boyunca.

- c. Kazağı ??1 gün boyunca/1 günde ördüm.

Έπλεξα το πουλόβερ σε 1 μέρα.

Epleksa to pulober se 1 mera.

Ör-BİT(GEÇ) 1.TEK. KİŞİ kazağı bir günde

Έπλεκα το πουλόβερ επί 1 μέρα.

Epleka to pulober epi 1 mera

Ör-BİTME(GEÇ) 1.TEK. KİŞİ kazağı 1 gün boyunca

d. Orhan Pamuk romanı ?? 2 yıl boyunca/2 yılda yazdı.

Ο Ορχάν Παμούκ έγραψε το μυθιστόρημα του σε 2 χρόνια.

O Orhan Pamuk egrapse to mithistorima tu se 2 hronia

TAN.Orhan Pamuk yaz-BİT(GEÇ) 3.TEK. KİŞİ romanı 2 yılda

Ο Ορχάν Παμούκ έγραφε το μυθιστόρημα του επί 2 χρόνια.

O Orhan Pamuk egrafe to mithistorima tu epi 2 hronia.

TAN. Orhan Pamuk yaz-BİTME(GEÇ) 3.TEK. KİŞİ romanı 2 yıl
boyunca

Sürerlik gösteren X zaman boyunca zamansal anlatısıyla olay sonlanmamış yorumunu alırken X zamanda anlatılar olaya sonlanmış yorumunu kazandırmaktadır.

Örnek (85)a. Misafirler bir demlik çayı 1 saat boyunca içti ama bitiremedi.

Οι επισκέπτες έπιναν ένα τσαγερό τσάι επί 1 ώρα, αλλά δεν το
τελείωσαν.

İ episkeptes epinan ena tsagero tsai epi 1 ora, alla den to teliosan

TAN.misafirler iç-BİTME(GEÇ) 3.ÇOĞ. KİŞİ bir çaydanlık çay ama
bitiremedi

b. Annem bir eteği 1 saat boyunca dikti ama bitiremedi.

Η μητέρα μου έραβε μια φούστα επί 1 ώρα, αλλά δεν την τελείωσε.

İ mitera mu erabe mia fusta epi 1 ora, alla den tin teliose.

TAN.annem dik-BİTME(GEÇ) 3.TEK. KİŞİ bir eteği bir saat boyunca ama bitiremedi.

c. Kazağı 1 gün boyunca ördüm ama bitiremedim.

Έπλεκα το πουλόβερ επί 1 μέρα, αλλά δεν το τελείωσα.

Epleka to pulober epi 1 mera, alla den to teliosa.

Ör-BİTME(GEÇ) 1.TEK. KİŞİ kazağı 1 gün boyunca içti ama bitiremedim

d. Orhan Pamuk romanı 2 yıl boyunca yazdı ama bitiremedi.

Ο Ορχάν Παμούκ έγραφε το μυθιστόρημα του επί 2 χρόνια, αλλά δεν το τελείωσε.

O Orhan Pamuk egrafe to mithistorima tu epi 2 hronia, alla den to teliose.

TAN. Orhan Pamuk yaz-BİTME(GEÇ) 3.TEK. KİŞİ romanı 2 yıl ,
boyunca ama bitiremedi

Bu örneklerin Yunanca uyarlamaları aşağı yukarı aynı özellikleri göstermektedir. Dikkat edilmesi gereken nokta X zaman boyunca belirteci bitmemişlik görünüşünün işaretlenmesini zorunlu kılarken X zamanda anlatısı bitmişlik görünüşünün seçilmesine yol açmaktadır.

Türkçede bu gruptaki eylemlerin iç üyelerinin ölçüm görevi ‘-e kadar’ ilgeci ile daha belirgindir. Böylece, eylem tarafında belirtilen olayın sonlanma yorumu pekiştirilmiş olacaktır. Bu durum Yunanca için de geçerlidir. Dikkat edilmesi

gereken nokta bu tümcelerdeki eylemlerin zorunlu olarak bitmişlikle işaretlenmiş olmalarıdır. Bitmemişlikle işaretlendiklerinde ise dilbilgisel tümceler vermemektedir.

Örnek (86)a. Misafirler 1 demlik çayı * 1 saat boyunca/1 saatte dibine kadar içti (* ama bitiremedi).

Οι επισκέπτες ήπιανε ενα τσαγερό τσάι μέχρι τον πάτο σε 1 ώρα (* αλλά δεν το τελειώσανε).

İ episkeptes ipiane ena tsagero tsai mehri ton pato se 1 ora (* alla den to teliosane)

TAN.misafirler iç-BİT(GEÇ) 3.ÇOĞ. KİŞİ bir demlik çay kadar dibine 1 saatte

* Οι επισκέπτες πίνανε ενα τσαγερό τσάι μέχρι τον πάτο επί 1 ώρα.

İ episkeptes pinane ena tsagero tsai mehri ton pato epi 1 ora

TAN.misafirler iç-BİTME(GEÇ) 3.ÇOĞ. KİŞİ bir demlik çay kadar dibine 1 saat boyunca

b. Annem bir eteği son parçasına kadar * 1 saat boyunca/1 saatte dikti (*ama bitiremedi).

Η μητέρα μου έραψε μια φούστα μέχρι το τελευταίο κομμάτι σε 1 ώρα (* αλλά δεν την τελείωσε).

İ mitera mu erapse mia fusta mehri to telefteo kommati se 1 ora (* alla den tin teliose).

TAN.annem dik-BİT(GEÇ) 3.TEK. KİŞİ bir etek kadar son parçası 1 saatte

* Η μητέρα μου έραβε μια φούστα μέχρι το τελευταίο κομμάτι επί 1 ώρα.

İ mitera mu erabe mia fusta mehri to telefteo kommati epi 1 ora.

TAN.annem dik-BİTME(GEÇ) 3.TEK. KİŞİ bir etek kadar son parçası 1 saat boyunca

- c. Kazağı son ilmiğine kadar * 1gün boyunca/1 günde ördüm (* ama bitiremedim).

Έπλεξα ένα πουλόβερ μέχρι την τελευταία θηλιά σε 1 μέρα (* αλλά δεν το τελείωσα).

Epleksa ena pulober mehri tin teleftea thilia se 1 mera (* alla den to teliosa).

Ör-BİT(GEÇ) 1.TEK. KİŞİ bir kazak kadar son ilmik 1 günde

* Έπλεκα ένα πουλόβερ μέχρι την τελευταία θηλιά επί 1 μέρα

Epleka ena pulober mehri tin teleftea thilia epi 1 mera.

Ör-BİTME(GEÇ) 1.TEK. KİŞİ bir kazak kadar son ilmik 1 gün boyunca

Tüketim ve yaratım eylem grubunda iç üye konumundaki yalın durumundaki AÖ'ler olaya ölçüm getirmediği için tümcenin sonlu yorumunu etkilememektedir. Bu durum Yunanca uyarlamasında benzer şekilde kendini göstermektedir. Ancak, Yunancada X zaman boyunca zaman belirtecini içeren tümcelerin ana eylemi ister bitmişlik ister bitmemişlikle işaretlensin dilbilgisel tümceler ortaya çıkmaktadır.

Bitmişlik görünüşü ile olay noktaymış gibi algılanırken bitmemişlik görünüşü aracılığıyla olayın sürerliği ön plana çıkarılmaktadır. Bu durumda görünüş seçimi tümcenin uç noktalılığını etkilememektedir. Tümce her iki durumda uç noktasızdır. Bitmişlikle işaretlenmiş eylem içeren tümcelerin X zamanda belirticiyle dilbilgisel olmadığı dikkati çekecektir.

Örnek (87)a. Misafirler 1 saat boyunca/* 1 saatte çay içti.,

Οι επισκέπτες πίνανε τσαι επί 1 ώρα.

İ episkeptes pinane tsai epi 1 ora.

TAN.misafirler iç-BİTME(GEÇ) 3.ÇOĞ. KİŞİ çay bir saat boyunca

b. Οι επισκέπτες ήπιανε τσαι επί 1 ώρα.

İ episkeptes ipiane tsai epi 1 ora.

TAN.misafirler iç-BİT(GEÇ) 3.ÇOĞ. KİŞİ çay bir saat boyunca

c. *Οι επισκέπτες ήπιανε τσαι σε 1 ώρα.

İ episkeptes ipiane tsai se 1 ora.

TAN.misafirler iç-BİT(GEÇ) 3.ÇOĞ. KİŞİ çay bir saatte

Bu aşamaya kadar iki üye içeren eylemlerden örnek verilmiştir. Üç üyeli eylemlerin de iç üyeleri artımlı konu olarak yorumlanabilme özelliğine sahiptir. Türkçede ‘yüklemek’ türü eylemlerin nesne tümleci konumundaki üyesi artımlı konu özelliğindedir. Bu durum Yunanca için de geçerlidir.

Örnek (88)a. Murat odaya eşyaları yerleştirdi.

O Μουράτ τακτοποίησε τα πράγματα στο δώματιο.

O Murat taktopiise ta pragmata sto domatio.

TAN.Murat yerleştir-BİT(GEÇ) 3.TEK. KİŞİ eşyaları odaya

b. Ahmet kamyonu samanı yükledi.

O Αχμέτ φόρτωσε το άχυρο στο φορτηγό.

TAN.Ahmet yükle-BİT(GEÇ) 3.TEK. KİŞİ samanı kamyonu

c. Usta banyoya fayansları döşedi.

O μάστορας επίστωσε τα πλάκακια στο μπανιο.

O mastoras epistrose ta plakakia sto mpanio.

TAN.usta döşe-BİT(GEÇ) 3.TEK. KİŞİ fayansları banyoya

Örnek (88)'daki dolaysız iç üyeleri yer değiştiren ve olayı ölçen üye olarak yorumlanabilmektedirler. Yönelme durumu eki yüklü AÖ'ler devinimi sınırlandıran üyeler konumunda değildir. Yalnızca olayı ölçen üye ile eş zamanlı olarak sonlu yoruma neden olan üyeler konumundadır. Diğer bir deyişle, artımlı konunun yerleştirildiği/yüklendiği uzamı göstermektedir. Böylece, bu üyeler de değişimin konusudur.

Üç üyeli eylemler hem X zaman boyunca hem de X zamanda zaman belirteçleriyle dilbilgisel tümceler vermektedir. X zaman boyunca anlatısıyla devinimin tamamlanmadığını gösterirken X zamanda zamansal anlatısıyla bütün

eşyaların odada yerleşik,bütün fayansların banyoda döşeli, bütün samanların kamyonunda yüklü olduğuna işaret etmektedir. Bu durum Yunancada benzer görünüm sergilemektedir. Ancak, X zaman boyunca belirticinin bulunduğu tümcenin eylemi bitmişlikle işaretlenirse olay zaman çizgisinde nokta olarak algılanacaktır. Olay nokta olarak algılanmasına rağmen tamamlanmış okumasını almamaktadır. X zaman boyunca anlatısının ön plana çıkardığı sürerli okuma yalnızca bitmemişlik görünüşüyle olasıdır. Bu durumda da olay tamamlanmamış okumasını almaktadır.

Örnek (89)a. Murat 1 saat boyunca/1 saatte odaya eşyaları yerleştirdi.

O Μουράτ τακτοποίησε τα πράγματα στο δώματιο σε 1 ώρα/επί 1 ώρα

. O Murat taktopiise ta pragmata sto domatio se mia ora/epi 1 ora.

TAN.Murat yerleştir-BİT(GEÇ) 3.TEK. KİŞİ eşyaları odaya bir saatte/bir saat boyunca

O Μουράτ τακτοποιούσε τα πράγματα στο δώματιο επί 1 ώρα.

O Murat taktopiuse ta pragmata sto domatio epi mia ora.

TAN.Murat yerleştir-BİTME(GEÇ)3.TEK. KİŞİ eşyaları odaya bir saat boyunca

b. Ahmet 1 saat boyunca/1 saatte kamyonu samanı yükledi.

O Αχμέτ φόρτωσε το άχυρο στο φορτηγό σε 1 ώρα/ επί 1 ώρα.

O Ahmet fortose to ahiro sto fortigo se 1 ora/epi 1 ora.

TAN.Ahmet yükle-BİT(GEÇ) 3.TEK. KİŞİ samanı kamyonu 1 saatte/1 saat boyunca

O Αχμέτ φόρτωνε το άχυρο στο φορτηγό επί 1 ώρα.

O Ahmet fortune to ahiro sto fortigo epi 1 ora.

TAN.Ahmet yükle-BİTME(GEÇ) 3.TEK.KİŞİ samanı kamyonu 1 saat boyunca

d. Usta banyoya 1 saat boyunca/1 saatte fayansları döşedi.

O μάστορας επίστρωσε τα πλάκακια στο μπανιο σε 1 ώρα/ επί 1 ώρα.

O mastoras epistrose ta plakakia sto mpanio se 1 ora/epi 1 ora

TAN.usta döşe-BİT(GEÇ) 3.TEK. KİŞİ fayansları banyoya 1 saatte/1 saat boyunca

O μάστορας επίστρωνε τα πλάκακια στο μπανιο επί 1 ώρα.

O mastoras epistrone ta plakakia sto mpanio epi 1 ora

TAN.usta döşe-BİTME(GEÇ) 3.TEK. KİŞİ fayansları banyoya 1 saat boyunca

Örnek (89)daki ‘odayı’, ‘banyoyu’ ve ‘kamyonu’ AÖ’leri malzemeyi gösteren artımlı konu üyeleri ile birlikte olayı ölçerek ve X zaman boyunca zaman belirteciyle olaylara tamamlanmamış yorumunun kazandırırken X zamanda anlatılarıyla olaylar tamamlanmış okumasını almaktadır.

3.4 Türkçede Yol Tümleçleri

Türkçede ‘koşmak’, ‘yüzmek’, ‘uçmak’, ‘zıplamak’, ‘hoplamak’, ‘atlamak’ gibi fiziksel devinim gösteren eylemlerin dış üyesi yalnızca başka bir iç üye ile birlikte yer değişimi anlamı kazanmaktadır. Söz konusu iç üyelerin özellikleri Örnek (90)’de gösterilmiştir. Bu bölümde yer alan saptamalar hem Türkçe hem de Yunanca için geçerliliğini korumaktadır.

Örnek (90)a. 1000 metrelik mesafeyi/karşı kıyıya yüzdük/koştuk/uçtuk.

Κολυμπήσαμε/τρέξαμε/πετάξαμε 1000 μετρα/στην απέναντι όχθη.

Kolimpisame/treksame/petaksame 1000 metra/stin apenanti ohthi.

Yüz-/koş-/uç-BİT(GEÇ).1.ÇOĞ. KİŞİ 1000 metre/karşı kıyı-YÖN.

b. Dağa tırmandık.

Σκαρφαλώσαμε στο βουνό.

Skarfalosame sto buno.

Tırman-BİT(GEÇ).1.ÇOĞ. KİŞİ dağ-YÖN

c. Karşıya zıpladık

Πηδήξαμε απέναντι.

Pidiksame apenanti.

Zıpla-BİT(GEÇ).1.ÇOĞ. KİŞİ karşı-YÖN

Örnek (90)a'da '1000 metrelik mesafe' AÖ'sü olayın artımlı konusu konumundayken 'karşı kıyıya' AÖ'sü devinime hedef kazandırmaktadır. Devininin üyesi hedefin işaret ettiği noktaya ulaştığında olay sonlanmaktadır.

Örnek (91). 2 saat boyunca/2 saatte dağa tırmandık.

Σκαρφαλώσαμε στο βουνό σε 2 ώρες.

Skarfalosame sto buno se 2 ores.

Tırman-BİT(GEÇ).1.ÇOĞ. KİŞİ 2 saatte

2 saatte dağa tırmandık.

Σκαρφαλώνουμε στο βουνό επί 2 ώρες.

Skarfalosome sto buno epi 2 ores.

Tırman-BİTME(GEÇ).1.ÇOĞ. KİŞİ 2 saat boyunca

2 saat boyunca dağa tırmanıyorduk.

Örnek (92)a. *2 saat boyunca/2 saatte dağın tepesine tırmandık.

Σκαρφαλώσαμε στην κορυφή του βουνού σε 2 ώρες.

Skarfalosame stin korifi tu bunu se 2 ores.

Tırman-BİT(GEÇ). 1.ÇOĞ. KİŞİ tepe-YÖN dağın 2 saatte.

* Σκαρφαλώνουμε στην κορυφή του βουνού επί 2 ώρες.

Skarfalosome stin korifi tu bunu epi 2 ores.

Tırman-BİTME(GEÇ). 1.ÇOĞ. KİŞİ tepe-YÖN dağın 2 saat boyunca

Bu örneklerde aralarında yapısal fark olmamasına rağmen hedef AÖ'nün anlamsal yorumunun görünüş anlamında değişikliklere yol açtığı açıkça görülmektedir. Hedef/yön anlamı yönelme durumu eki ile yüklenmektedir, ancak, hedef olan uzamsal alanın son nokta mı yol mu şeklinde yorumlanması AÖ'nün anlamsal özelliklerine bağlıdır. Örnek (91)'deki yol anlamı dolaylı ya da dolaysız tümleçle X zaman boyunca anlatılarla da dilbilgisel tümce vermektedir. Diğer yandan, Örnek (92)'te yol yorumu örtük ise tümcede sonlu yorum zorunludur.

Türkçede devinimlerden başka karmaşık görünüşlü eylemler de yol tümleci olabilir.

Örnek (93). Murat * yarım saat boyunca/yarım saatte köprüyü/karşıya geçti.

O Μουράτ πέρασε τη γέφυρα/απέναντι *επί μισή ώρα/σε μισή ώρα.

O Murat perase ti gefira/apenanti *epi misi ora/se misi ora.

TAN.Murat geç-BİT(GEÇ).3.TEK. KİŞİ köprüyü/karşıya *yarım saat boyunca/yarım saatte

Örnek (93)'teki 'köprüyü' AÖ'sü geçme olayının gerçekleştiği yolu göstermektedir. Örnek (93)'teki 'karşıya' AÖ'sü ise devinimin hedefine işaret ederek olayın son noktasını oluşturmaktadır. Bu durum Yunanca için de geçerlidir.

Aydemir çalışmasında son olarak 'girmek', 'varmak', 'gelmek' gibi eylemleri incelemiştir. Bu örneklerden yol çıkılarak yapılan saptamalar Yunanca uyarlaması için de geçerlidir.

Örnek (94)a. Murat çamurlu ayakkabıları ile odanın ortasına kadar girdi.

O Μουράτ μπήκε με τα λασπωμένα παπούτσια του μέχρι τη μέση του
δωματίου

O Murat mpike me ta laspomena paputsia tu mehri ti mesi tu domatiu

TAN.Murat gir-BİT(GEÇ).3.TEK. KİŞİ ile çamur ayakkabıları kadar
orta odanın

b. İğne ucuna kadar topuğuma girdi.

Η βελόνα μπήκε μέχρι τη μέση της φτέρνας μου.

İ belona mpike mehri ti mesi tis fternas mu

TAN.iğne gir-BİT(GEÇ).3.TEK. KİŞİ kadar orta topuğumun

c. Yolcular havaalanına (* kadar) vardı.

Οι επιβάτες έφτασαν (* μέχρι) το αεροδρόμιο.

İ epibates eftasan (mehri) to aerodromio

TAN.yolcular var-BİT(GEÇ).3.ÇOĞ. KİŞİ (kadar) havaalanı

d. Kutular postahaneye (* kadar) vardı.

Τα κουτιά έφτασαν (* μέχρι) το ταχυδρομείο.

Ta kutia eftasan mehri to tahidromio.

TAN.kutular var-BİT(GEÇ).3.ÇOĞ. KİŞİ (kadar) postahane

e. Annemler beni yolcu etmek için havaalanına kadar geldi.

Οι γονείς μου ήρθαν μέχρι το αεροδρόμιο για να με ξεπροβοδίσουν.

İ gonis mu irthan mehri to aerodromio gia ne me kseprobodisun.

TAN.annemler gel-BİT(GEÇ).3.ÇOĞ. KİŞİ kadar havaalaanı için
beni yolcu et-BİT(İST).3.ÇOĞ. KİŞİ

Örnek (94)a ve Örnek (94)b'deki kadar ilgeci ile nitelendirilen AÖ'ler artımlı konu olma özelliğini taşımaktadır. Örnek (94)b'deki 'iğne' AÖ'sü de artımlı konu özelliğindedir. Örnek (94)c ve Örnek (94)d'deki örnekler 'varmak' eyleminin yer üyesinin artımlı konu konumunda değildir. 'Varmak' eyleminin özne konumundaki üyesi kılıcı özelliklerini taşımamaktadır. Örnek (94)e'deki 'gelmek' eyleminin yer üyesi aynı zamanda örtük yol anlamının son noktası olarak yorumlanmaktadır. Bu eylemin dış üyesi kılıcı özelliğindedir. Örnek (94)a'daki 'oda' AÖ'sü devinimin üzerinde yapıldığı yolu göstermektedir. Bu durumda eylem tarafından belirtilen değişimin başladığı nokta yolun başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Örnek (94)b'de 'ayağıma' AÖ'sü girme eyleminin üzerinde yol aldığı alandır ve aynı zamanda durumsal bilgiyle ilişkili olan üyedir. 'İğne' AÖ'sü aşamalı olarak bu alanda ilerleyen üyedir. Bu durumdaki devingen üye kılıcı anlamına sahip değildir. Örnek (94)c ve Örnek (94)d'deki tümcelerde ise 'havaalanı' ve 'postahane' AÖ'lerinin yol göstermemektedirler. Bu eylemlerin özne konumundaki üyesi kılıcı özelliklerini taşımamaktadır. Hem 'yolcular' hem de 'kutular' yer değiştiren, diğer bir deyişle değişimin konusu olan üyeleri gösterse de devinim bu üyelerin kontrolünde değildir. Örnek (94)d'deki 'havaalanına' AÖ'sü, örtük bir yol anlamını olası kıldığı için devinimin son noktası olarak yorumlanmaktadır. Bu tümcede özne konumundaki üye kılıcı özellikleri taşımaktadır.

4. SONUÇ

Krifka ve Dowty'nin uç noktalılık betimlemesi için önerdiği uç noktalı olma gösteren “x zamanda” ve uç noktasız olma gösteren “x zaman boyunca” testleri kapsamında Yunancadaki fiziksel eylemlerin uç noktalılık özelliklerinin betimlendiği bu çalışmada ortaya konan bulgulara dayanılarak aşağıdaki vargılara ulaşılmıştır:

1. Yunancadaki fiziksel eylemler için uç noktalılık saptamasında yalnızca “x zamanda” testinin geçerli olmadığı; Yunancada bir fiziksel eylemin uç noktalı olma durumunda her iki testi de geçtiği görülmektedir. Buna karşın, uç noktasız eylemler Krifka ve Dowty’de de belirtildiği gibi yalnızca “x zaman boyunca” testine duyarlılık göstermektedir.
2. Türkçeden farklı olarak Yunancada başlamak (αρχίζω) eylemi tümleş olarak her zaman bitmemişlik ile işaretlenmiş istek kipinde eylem almaktadır. Yunancada görünüş seçimi (tümleci istek kipindeki eylem olsa bile) konuşucuya bağlı olmasına rağmen, ‘başlamak’ gibi bir eylem tümleş konumundaki eylemin görünüşünü belirlemektedir. Diğer bir deyişle, ‘başlamak’ eyleminin tümleci bitmemişlikle işaretlenmek zorundadır, aksi hal dilbilgisel olmayan tümcelere yola açmaktadır.
3. Türkçeden farklı olarak Yunancada ‘X zaman boyunca’ belirtecini bulunduran tümcelerin sürerli olarak yorumlanabilmeleri için ana eylem bitmemişlikle işaretlenmelidir. Yunancada görünüş seçimi konuşucuya bağlı olmasına rağmen görünüş, eylemin anlamsal iç yapısı ile belirteçler arasındaki etkileşim sonucunda belirlenmektedir. Yunancada belirteçlerin

açısı kullanımbilimsel etkenlerden (görünüş seçiminin konuşucuya bağlı olması) daha yüksektir. Böylece, ‘X zaman boyunca’ zamansal anlatısı olayın sürerliğini ön plana çıkardığına göre Yunancada eylem, belirttiği olayı nokta olarak algılamamıza yol açan bitmişlik görünüşüyle değil, bitmemişlik görünüşü ile işaretlenmektedir. Aynı örneklere bitmişlik görünüşü eki geldiğinde de tümceler dilbilgiseldir, ancak sürerli değil noktasal olarak algılanmaktadır.

4. Devinimler, ulaştıkları durum tümcede herhangi bir öge ile tetiklenmedikçe tamamlama yorumu veren X zamanda belirteciyle kullanılamamaktadır. Bu durum Yunancaya uyarlandığında benzer noktalar ortaya çıkmaktadır.
5. Eski Yunancadan farklı olarak Çağdaş Yunancada yönelme durumunun, bulunma durumu ile aynı biçimbirimle kodlanması farklı görünümünün ortaya çıkmasına yol açmaktadır. ‘Ali parkta koştu’ tümcesinin Yunanca uyarlanması ‘Ali parka koştu’ ile ‘Ali parkta koştu’ yorumunu içermektedir. ‘Ali parka koştu’ okuması söz konusu olduğunda ‘parka’ AÖ’sü eylem tarafından belirtilen olaya ölçüm getirerek olaya son nokta kazandırmaktadır. Bu durumda tümce uç noktalıdır. ‘Ali parkta koştu’ okuması aldığında ise ‘parkta’ AÖ’sü devininin uzamsal alanına işaret ettiği için olayı ölçümlememektedir. Bu durumda tümce uç noktasızdır.
6. Aydemir, dilbilgisel zamanın devinim ve konumsal bilginin üzerine etki etmediğini ileri sürmüştür. Ancak bu çalışmada, Türkçeden farklı olarak Yunancada dilbilgisel zamanın, hatta kipliğin bile hem devinimi hem de konumsal durumu etkilediği gözlemlenmiştir.

7. Türkçede karmaşık görünümlü eylemlerden ‘girmek’, ‘çıkmaq’, ‘konmaq’ gibi fiziksel devinim gösteren eylemler, X zaman boyunca zaman belirteciyle dilbilgisel tümceler vermemektedir. Bu örnekler Yunancaya uyarlandığında Türkçe ile benzerlik göstermektedir. Ancak, bu eylemler bitmemişlikle işaretlenirse kabul edilebilir tümcelere yol açmamaktadır. Karmaşık görünümlü eylemlerin bu grubu, birçok açıdan ‘vermek’ türü geçişli eylemlere benzerlik göstermektedir. Bu eylemlerin yönelme durumu eki almış üyeleri, devinimin üzerinde ilerlediği yolu değil devinimin hedefini belirtmektedir. Böylece, yönelme durumu almış AÖ’ler gösterilen olaya ölçüm görevini üstelenmemektedir. Bu tümcelerde ölçüm özne konumundaki üye tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu örnekler Yunancada bitmemişlik görünüşüyle (ve dolayısıyla X zaman boyunca anlatısıyla) işaretlendiğinde dilbilgisel tümceler vermektedir. Bu yolla olayın sürerliği ön plana çıkarılmaktadır.
8. Karmaşık görünümlü eylemlerin ‘kırmak’, ‘kesmek’, ‘sökme’ gibi eylemden oluşan grubunun ölçüm özellikleri iç üyeleri tarafından saptanmaktadır. Türkçede iç üyenin ölçüm ile ilişkili olduğunun ispatlanması için yalın durumundaki biçimleri kullanılmaktadır. Bu durumdaki AÖ’ler olaya ölçüm getirmediği için X zaman boyunca zamansal anlatılarıyla kabul edilebilir tümceler vermektedir. Yalın durumda sunulan AÖ’lerin ne kadar / ne miktarda olduklarını söylemek olası değildir. Bu noktada Yunanca ile Türkçe arasında farklı bir özellik daha ortaya çıkmaktadır. Bu AÖ’lerin ölçüm görevini saptamak için adın durumunu değiştirmemize gerek yoktur. Tümcedeki ana eylem

bitmemişlikle işaretlenirse X zaman boyunca zaman belirteciyle dilbilgisel tümceler vermektedir. Bu durumda da durumu değiştirilmemiş AÖ'nün ne kadar / ne miktarda olduğunu söylemek olası değildir.

9. Türkçede 'içmek', 'yemek', 'harcamak', 'tüketmek' gibi tüketim eylemleri ile 'dikmek', 'yazmak' gibi yaratım eylemleri artımlı konulu tümleçler seçmektedir. Tüketim ve yaratım eylemlerinin belirttikleri olayların X zaman boyunca ve X zamanda belirteçlerinin etkisiyle görünüş yorumları farklılaşmaktadır. Sürerlik gösteren X zaman boyunca zamansal anlatısıyla olay sonlanmamış yorumunu alırken X zamanda anlatıları olaya sonlanmış yorumunu kazandırmaktadır. Bu durumun Yunanca uyarlamaları da aşağı yukarı aynı özellikleri taşımaktadır. Dikkat edilmesi gereken nokta X zaman boyunca belirtecinin bitmemişlik görünüşünün işaretlenmesini zorunlu kılmasıdır. X zamanda anlatısı ise bitmişlik görünüşünün seçilmesine yol açmaktadır. Türkçede bu gruptaki eylemlerin iç üyelerinin ölçüm görevi '-e kadar' ilgeci ile daha belirgindir. Böylece, eylem tarafından belirtilen olayın sonlanma yorumu pekiştirilmiş olacaktır. Bu durum Yunanca için de geçerlidir. Türkçeden farklı olarak Yunancada tümcedeki eylemin zorunlu olarak bitmişlikle işaretlenmesi gerekmektedir. Eylem bitmemişlikle işaretlendiğinde ise dilbilgisel tümceler vermemektedir. Tüketim ve yaratım eylem grubunda iç üye konumunda olan yalın durumundaki AÖ'ler olaya ölçüm getirmediği için tümcenin sonlu yorumunu etkilememektedir. Bu durum Yunanca uyarlamasında benzer şekilde kendini göstermektedir. Ancak, Yunancada X zaman boyunca zaman belirtecini içeren tümcelerin ana eylemi ister

bitmişlik ister bitmemişlikle işaretlensin dilbilgisel tümceler ortaya çıkmaktadır. Bitmişlik görünüşü ile olay noktaymış gibi algılanırken bitmemişlik görünüşü aracılığıyla olayın sürerliği ön plana çıkarılmaktadır. Bu durumda görünüş seçimi tümcenin uç noktalılığını etkilememektedir. Tümce her iki durumda uç noktasızdır. Bitmişlikle işaretlenmiş eylem içeren tümcelerin X zamanda belirteciyle dilbilgisel olmadığı dikkati çekecektir.

10. Üç üyeli eylemlerin de iç üyeleri artımlı konu olarak yorumlanabilme özelliğine sahiptir. Türkçede ‘yüklemek’ türü eylemlerin nesne tümleci konumundaki üyesi artımlı konu özelliğindedir. Bu durum Yunanca için de geçerlidir. Üç üyeli eylemler hem X zaman boyunca hem de X zamanda zaman belirteçleriyle dilbilgisel tümceler vermektedir. X zaman boyunca anlatısıyla devinimin tamamlanmadığı gösterilirken X zamanda belirteciyle olayın tamamlandığına işaret edilmektedir. Bu durum Yunancada benzer görünüm sergilemektedir. Ancak, X zaman boyunca belirticinin bulunduğu tümcenin eylemi bitmişlikle işaretlenirse olay zaman çizgisinde nokta olarak algılanacaktır. Olay nokta olarak algılanmasına rağmen tamamlanmış okumasını almamaktadır. X zaman boyunca anlatısının ön plana çıkardığı sürerli okuma yalnızca bitmemişlik görünüşüyle olasıdır. Bu durumda da olay tamamlanmamış okumasını almaktadır.
11. Türkçede ‘koşmak’, ‘yüzmek’, ‘uçmak’, ‘zıplamak’, ‘hoplamak’, ‘atlamak’ gibi fiziksel devinim gösteren eylemlerle ilgili yapılan saptamalar hem Türkçe hem de Yunanca için geçerliliğini korumaktadır.

Kaynakça

Alexiadou, A., 1994, "On aspectual and temporal adverbs", **Linguistic Inquiry**, C.26, S.2, s.341-347.

Aristotle, (1933), **The Metaphysics**, London: Heinemann, and Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Aydemir, Y., 2006, "Türkçede Sözlüksel Görünüş Anlamları ve Dilbilgisinde Bu Anlamların Yeri", Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.

Bach, E., (1968), **Universals in Linguistic Theory**, New York: Holt, Rinehart & Winston.

Bach, E., (1981), "On Time, Tense, and Aspect: An Essay in English Metaphysics", **Radical Pragmatics** içinde, New York: Academic Press, s. 63-81

Bach, E., 1986, "The Algebra of Events", **Linguistics and Philosophy**, C. 9, s. 5-16.

Bakker, W.F., 1970 "The aspectual differences between the present and aorist subjunctives in Modern Greek", **Ελληνικά**, C.23, s. 78-108.

Binnick, R.I., (1991), **Time and the Verb: A Guide to Tense and Aspect**, Oxford: Oxford University Press.

Christides, A.Ph., Nikiforidou, K., (1994), “Structural and cross-linguistic regularities in the history of the three particles”, **Philippaki-Warbuton et al. (ed.)** içinde, s.169-176.

Comrie, B., (1976), **Aspect**, Cambridge: Cambridge University Press.

Comrie, B., (1985), **Tense**, Cambridge: Cambridge University Press.

Dahl, Ö., (1985), **Tense and Aspect Systems**, Oxford: Blackwell.

Depraetere, I., 1995, “On the Necessity of Distinguishing Between (Un)boundedness and (A)telicity”, **Linguistics and Philosophy**, C. 18, s.1-19.

Dowty, D.R, (1979), **Word Meaning and Montague Grammar: The Semantics of Verbs and Times in Generative Semantics and in Montague’s PTQ**, Dordrecht/Boston/London: Kluwer Academic Publishers.

Dowty, D.R., 1991, “Thematic Proto-Roles and Argument Structure”, **Language**, C.67, S.3 s.547-619

Frawley, W., (1992), **Linguistic Semantics**, Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Publishers.

Filip, H., (1992), “Aspect and Interpretation of Nominal Arguments”, **Proceedings of the Twenty-Eighth Meeting of the Chicago Linguistic Society** içinde, Chicago: The University of Chicago, s. 139-158.

Filip, H., 1993, “Aspect, Situation Types and Nominal Reference”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, The University of California at Berkeley.

Filip, H., 1997, “Integrating Telicity, Aspect and NP Semantics: The Role of Thematic Structure”, **Formal Approaches to Slavic Linguistics**, C. 3, s. 61-96.

Filip, H., (1999), **Aspect, Eventuality Types and Noun Phrase Semantics**, New York / London: Garland Publishing

Filip, H., (2000), “The Quantization Puzzle”, **Events as grammatical objects, from the combined perspectives of lexical semantics, logical semantics and syntax** içinde, Stanford: CSLI Press, s. 3-60.

Filip, H., Carlson, G. N., 2001, “Distributivity Strengthens Reciprocity and Collectivity Weakens It”, **Linguistics and Philosophy** C. 24, s. 417-466.

Filip, H., 2004, “Prefixes and the delimitation of events”, **Journal of Slavic Linguistics**, C. 12, S. 12, s. 1-39

Fillmore, Ch. J., Kay, P., 1993, “Construction Grammar Coursebook”, Department of Linguistics, The University of California at Berkeley.

Hesse, R., (1980), **Syntax of the Modern Greek Verbal System: the Use of the Forms, Particularly in Combination with *θα* and *να***, Kobenhavn: Museum Tusculanum Press.

Hopper, P.J., (1982), **Tense-Aspect : Between Semantics and Pragmatics typological Studies in Language 1**, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Hopper, P.J., (1982), “Aspect between discourse and grammar: an introductory essay for the volume”, **Hopper (ed.)** içinde, s. 3-18

Hopper, P.J., Thompson, S.A., 1984, “The discourse basis for lexical categories in Universal Grammar”, **Language**, C.60, s. 703-752

Humbert, J., (1954), **Syntaxe grecque**, Paris: Klincksieck.

Iordanidou, A., (1998), **Τα ρήματα της Νεας Ελληνικής**, Patakis Yayınları

Jackendoff, R., (1972), **Semantic Interpretation in Generative Grammar**, MIT Press: Cambridge, MA.

Jackendoff, R., 1976, "Toward and Explanatory Semantic Representation", **Linguistic Inquiry**, C. 7, s. 89-150.

Jackendoff, R., (1983), **Semantics and Cognition**, Cambridge: MIT Press.

Jackendoff, R., 1987, "The Status of Thematic Relations in Linguistic Theory", **Linguistic Inquiry**, C. 18, s. 369-411.

Jackendoff, R., (1990), **Semantic Structures**, Cambridge, Mass: The MIT Press.

Jackendoff, R., 1996, "The Proper Treatment of Measuring Out, Telicity, and Perhaps Even Quantification in English", **Natural Language and Linguistic Theory**, C. 14, s. 305-354.

Johnson, M., (1981), "A Unified Temporal Theory of Tense and Aspect", **Tedeschi & Zaehnewn (ed.)** içinde, s. 145-175.

Joseph, B., Philippaki-Warbuton, I., (1987), **Modern Greek**, London: Croom Helm.

Lyons, J., (1977), **Semantics**, Cambridge: Cambridge University Press.

Krifka, M., 1986, "Nominalreferenz und Zeitkonstitution. Zur Semantik von Massentermen, Individualtermen, Aspektklassen" Yayınlanmamış Doktora Tezi, The University of Munich, Germany.

Krifka, M., 1989, “Nominal Reference, Temporal Constitution and Quantification in Event Semantics”, **Semantics and Contextual Exressions** içinde, Dodrecht: Foris.

Krifka, M., (1992), “Thematic Relations as Links between Nominal Reference and Temporal Constitution”, **Lexical Matters** içinde, Stanford: Center for the Study of Language and Information. Lecture Notes 24, s. 29-53.

Krifka, M., 1998. “The Origins of Telicity”, **Events and Grammar** içinde, Dordrecht/Boston/London: Kluwer Academic Publishers, s. 197-235.

Levin, B., (2000), “Aspect, Lexical Semantic Representation, and Argument Expression”, **Proceedings of the Twenty-Sixth Meeting of the Berkeley Linguistic Society** içinde, Berkeley, s. 413-429.

Machridge, P., (1985), **The Modern Greek Language: a Descriptive Analysis of Spoken Modern Greek**, Oxford: Oxford University Press.

Malagardi, I., (1994), “Problems of Greek aspect morphology and the identification of projection for tense and aspect”, **Philippaki-Warburton et al.(ed.)** içinde, s. 161-167.

Mirambel, A., (1959), **La langue grecque moderne: description et analyse**, Paris: Klincksieck.

Moser, A., 1988, "The History of the Perfect Periphrases in Greek", Yayınlanmamış doktora tezi. University of Cambridge.

Moser, A., (1994), "The interaction of lexical and grammatical aspect in Greek", **Philippaki-Warbuton et al.(ed.)** içinde, s. 137-144.

Mourelatos, A.P.D., 1978, "Events, processes and states", **Linguistics and Philosophy**, C. 2, s. 415-434.

Newton, B., 1979, "Scenarios, modality and verbal aspect in Modern Greek", **Language**, C. 55, s. 139-167.

Newton, B., Veloudis, I., 1980a, "Necessity, obligation and Modern Greek verbal aspect", **Lingua**, C. 50, s. 25-43.

Newton, B., Veloudis, I., 1980b, "Intention, destination and Greek verbal aspect", **Lingua**, C. 52, s. 269-284.

Olsen, M.B., 1994, "The Semantics and Pragmatics of Lexical Aspect Features", **Studies in the Linguistic Sciences**, C. 24, s. 361-375.

Palmer, L.R., (1980), **The Greek Language**, London: Faber & Faber.

Philippaki-Warbuton, I., (1994), **Themes in Greek Linguistics**, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Rivero, M. L., 1992, "Adverb incorporation and the syntax of adverbs in Modern Greek", **Linguistics and Philosophy**, C. 15, s. 289-331.

Rothstein, S., 1983, "The Syntactic Forms of Predication", Yayınlanmamış Doktora Tezi, MIT.

Rothstein, S., 1999, "Fine-grained structure in the eventuality domain: The semantics of predicate adjective phrases and 'be'", **Natural Language Semantics**, C. 7, s. 347-420.

Rothstein, S., (2000), "Secondary Predication and Aspectual Structure", **ZAS Papers in Linguistics**, C. 17, s. 241-264.

Rothstein, S., (2003), **Structuring of Events: A Study in the Semantics of Lexical Aspect**, Oxford: Blackwell Publishing.

Seiler, H., (1952), **L'aspect et le temps dans le verbe neo-grecque**, Paris: Les belles lettres.

Smith, C.S., (1991), **The Parameter of Aspect**, Dordrecht/Boston/London: Kluwer Academic Publishers.

Tenny, C., 1987, "Grammaticalizing Aspect and Affectedness", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Massachusetts Institute of Technology.

Tenny, C., (1988), **Studies in Generative Approaches to Aspect**, Cambridge, Mass: MIT Centre for Cognitive Sciences.

Tenny, C., 1992, "The Aspectual Interface Hypothesis", **Lexical Matters** içinde, Stanford University.

Tenny, C., (1994), **Aspectual Roles and the Syntax-Semantics Interface**, Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Tenny, C., 1995, "How Motion Verbs are Special: The Interaction of Semantic and Pragmatic Information in Aspectual Verb Meanings", **Pragmatics and Cognition**, C. 3, s. 31-73.

Tenny, C., Heny, F., 1993, "Core Event Structure and the Scope of Adverbs" ms. University of Pittsburgh.

Uzun, N.E., (2004), **Dilbilgisinin Temel Kavramları**, 2. Baskı, İstanbul, Multilingual Yayınları.

Vardar, B., (2002), **Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Multilingual Yayınları.

Vendler, Z., 1957, “Verbs and Times” **Philosophical Review**, C. 56, s. 143-160

Vendler, Z., (1967) **Linguistics in Philosophy**, Ithaca, N.Y. : Cornell University Press.

Verkuyl, H. J., (1972), **On the Compositional Nature of the Aspects**, D. Reidel Publishing Co., Dordrecht, Holland.

Verkuyl, H.J., (1993) **A Theory of Aspectuality: The Interaction Between Temporal and Atemporal Structure**, Cambridge: Cambridge University Press.

Özet

Çalışmanın öncelikli amacı Yunancada fiziksel eylemlerin uç noktalı özelliklerini betimlemek ve Türkçe ile karşılaştırmaktır. Bu çerçevede, Krifka – Dowty’nin birleşimsel yaklaşımları benimsenmiştir. Bir parçalı yüklem anlamının bir parçası, olay ile ilişkili olan örtük yapı ile artımlı konu üyeye ilişkili olan örtük yapı arasındaki bir eşbiçimlilik yoluyla modellenmektedir. Buna göre nicelenmiş AÖ’ler nicelenmiş (uç noktalı) tümcelere yol açarken, bütüncül AÖ’ler bütüncül (uç noktasız) tümceler vermektedir.

Bu çerçevede tezin bölümleri sırasıyla şöyle sunulmuştur : Birinci bölümde sıkı bir ilişki içinde olduklarından ve çoğu zaman karıştırıldıklarından dilbilgisel zaman, sözcüksel görünüş ve tümcesel görünüş tanımları ayrıntılı biçimde yapılmakta; daha sonra aralarındaki farklı özelliklere değinilmektedir. Bu bölümde ayrıca bu ulamların Yunanca görünüşleri ele alınmaktadır. Son olarak bu çalışmanın konusuyla doğrudan ilişkili olan uç noktalılık üzerine yapılmış sözdizimsel ve anlambilimsel yaklaşımlar sunulmuştur. İkinci bölümde Yunanca üzerine yapılan gözlemler içermektedir. Öncelikle Yunancadaki fiziksel eylemlerin uç noktalı olma / olmama özelliğine göre listelenmiştir. Daha sonra uç noktalılık ile tümcesel görünüş arasında görülen etkileşimler ele alınmıştır. Üçüncü bölümde Yunanca ve Türkçede uç noktalı yapının dönüşümleri karşılaştırmalı biçimde incelenmiştir. Sonuç bölümünde ise çalışmanın vargıları toplu bir biçimde sunulmaktadır.

Abstract

The aim of this study is to define the influence of noun phrase semantics on the telicity of verbal predicates that denote physical performance in Greek and to compare these properties with those in Turkish. In this dissertation it has been argued in favor of Krifka-Dowty's semantic account, because it captures in a direct way the role of nominal arguments in calculating the telicity of complex verbal predicates and sentences by modelling in an explicit way the semantic parallels between the verbal and nominal predicates and by defining structure-preserving mappings between them. Their proposal can be summarized as follows : a part of the meaning of certain episodic predicates is modelled by means of a homomorphism between the lattice structure associated with the incremental theme argument and the lattice structure associated with the event argument. Since a quantized nominal argument denotes a clearly delimited entity, the event denoted by the verbal predicate is quantized (telic). On the other hand cumulative object yields cumulative predicate.

The contents of the chapters are presented in the following order : In the first chapter tense, sentential aspect and lexical aspect in Greek is discussed. In addition syntactic and semantic accounts on telicity are presented in details. Second chapter is about telicity in Greek. Third chapter contains the comparison between Greek and Turkish . The last chapter overviews the findings and results of this dissertation.